

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Damjana Colarič

Mentor: doc. dr. Damijan Guštin

VOJNA SIRIJE IN EGIPTA PROTI IZRAELU LETA 1973

Diplomsko delo

Ljubljana, 2003

KAZALO:

1	UVOD	4
1.1	TEORETIČNI UVOD	4
1.2	ZASTAVITEV HIPOTEZ	6
1.3	UPORABLJENA METODOLOGIJA	6
1.4	STRUKTURA ANALIZE	7
2	IZRAELSKO-ARABSKI SPOPADI DO KONCA ŠESTDESETIH LET 20. STOLETJA	8
2.1	PALESTINA POD BRITANSKIM MANDATOM	8
2.2	VOJNA ZA NEODVISNOST IZRAELA LETA 1948	9
2.3	SUEŠKA KRIZA LETA 1956	10
2.4	ŠESTDNEVNA VOJNA LETA 1967	11
3	PRIPRAVE NA NOVO VOJNO	14
3.1	GEOSTRATEŠKI POMEN EGIPTA, SIRIJE IN IZRAELA	14
3.2	GEPOLITIČNI POLOŽAJ PO KONCU ŠESTDNEVNE VOJNE	15
3.3	"VOJNA IZČRPAVANJA"	17
3.4	NOVA OBLAST V EGIPTU	21
3.5	PRIPRAVE EGIPTA IN SIRIJE NA VOJNO	25
3.6	STRATEŠKA PREVARA	28
4	VOJNA EGIPTA IN SIRIJE PROTI IZRAELU	33
4.1	ZNAČILNOSTI VOJSKOVALIŠČA	33
4.1.1	<i>SINAJSKO BOJIŠČE</i>	33
4.1.1.1	<i>Bar-Levova obrambna črta</i>	36
4.1.2	<i>GOLANSKO BOJIŠČE</i>	37
4.2	RAZMERJE SIL EGIPTA, SIRIJE IN IZRA	39
4.3	PREČKANJE SUEŠKEGA PREKOPA	42
4.4	VOJNI PORAZ SIRSKO VOJSKE NA GOLANU	45
4.5	OSAMITEV 3. EGIPTOVSKO ARMADNO	49
4.6	IZGUBE EGIPTA, SIRIJE IN IZRAELA V VOJNI	55

5	POMEN IN POSLEDICE VOJNE	56
5.1	IZKUŠNJE IN POSLEDICE VOJNE	56
5.2	"NAFTNA VOJNA"	59
5.3	ODMEVI V SFR JUGOSLAVIJI IN GIBANJU NEUVRŠČENIH	61
5.4	VLOGA ZDA IN SOVJETSKE ZVEZE V VOJNI	62
5.5	MIROVNA POGAJANJA	64
5.5.1	<i>POSLEDICE IZRAELSKO-EGIPTOVSKEGA MIROVNEGA SPORAZUMA</i>	66
6	SKLEP	68
7	VIRI	70

PRILOGE

1 UVOD

1.1 TEORETIČNI UVOD

"V turški Aziji sta dva pomembna pojava, ki še vedno ne zbudjata pozornosti; prebujanje arabskega naroda in prizadevanje Židov, da ponovno oživijo svoje staro kraljestvo Izraela na zelo velikem ozemlju. Gibanjema, ki sta si v ciljih globoko nasprotni, je usojeno, da se bosta neprekinjeno borili vse do trenutka, ko bo eno prevladalo nad drugim."¹

Do prevlade enega izmed gibanj v skoraj stoletnem obdobju nemirov in spopadov, ki mu tudi danes ni videti konca, še ni prišlo. Zanimivo je, da sta arabski in židovski narod na območju Palestine pred začetkom sionističnega gibanja živela v slogi in sožitju. Kot že tolikokrat v zgodovini človeštva se je pri ozemeljskem vprašanju ponovno zataknilo. Pojav židovskega gibanja je imel za posledico rojstvo arabskega gibanja, ki je bilo nasprotno prvemu. Narodoma, med katerima so bile velike kulturne, verske, ideološke in druge razlike, ni bilo težko obrniti hrbta, še posebno po množičnem židovskem priseljevanju v Palestino v času nacističnega preganjanja. Vzajemno sovraštvo, ki se je sprva kazalo v nemirih in vstajah, je maja 1948, po ustanovitvi židovske države Izrael, izbruhnilo v prvo izraelsko-arabsko vojno. Palestinskim Arabcem so na pomoč priskočile sosednje arabske države, vendar je bila vojna za njih usodna, saj jih je svoje domove zapustilo več kot polovica. Naselili so se v begunskih taboriščih v sosednjih arabskih državah, kjer prebivajo še danes. Sledile so še štiri izraelsko-arabske vojne v letih 1956, 1967, 1973 in 1982 ter izraelsko-egiptovski obmejni spopad v letih 1968-70, ki pa ni imel velikega odmeva v mednarodni skupnosti.

Izraelsko-arabske vojne predstavljajo kontinuiteto ene vojne, saj so vzroki za vojno vedno nerešena ali pomanjkljivo rešena vprašanja iz prejšnje vojne. Mirno lahko trdim, da dokler ne bo rešeno vprašanje palestinskih beguncev in njihovih zakonitih pravic, tudi miru na Bližnjem vzhodu ne bo. Diplomsko delo ne ločuje med vsebinsko širšim izraelsko-arabskim in ožjim, vendar bolj zapletenim, izraelsko-palestinskim sporom, med katerima je razlika po vojni 1973 postala še izrazitejša. Ravno tako ne poskuša poiskati odgovore za rešitev izraelsko-arabske krize, marveč iz njenega razvoja iztrgati del in ga povezati s celoto.

¹ Tako je v svojem delu *Prebujanje arabskega naroda* leta 1905 zapisal arabski politik Nagib Azuri (Simoniti, 1984: 1284).

Diplomsko delo obravnava vojno, ki se je začela z napadom Egipta in Sirije na Izrael 6. oktobra 1973, na židovski postni praznik dan sprave (jom kipur)², in je trajala do 24. oktobra, ko sta velesili (ZDA in SZ) vsilili prekinitev ognja. Izraelci jo poznajo kot vojno obžalovanja ali jom kipursko vojno, Arabci kot oktobrsko ali ramadansko vojno. Zaradi geopolitičnega stanja, ki se je na Bližnjem vzhodu vzpostavilo po odmevni izraelski zmagi nad Egiptom, Sirijo in Jordanijo junija 1967, je bila neizbežna. Izrael je takrat popolnoma porazil vojske treh arabskih držav ter na njihov račun večkratno razširil svoje meje. Posledica tega je bila oktobrska vojna leta 1973, ki se od prejšnjih izraelsko-arabskih vojn razlikuje v pomembnem dejavniku. Namreč, takrat arabskim silam ni bila na prvem mestu vrnitev ozemlja palestinskim Arabcem, temveč osvoboditev ozemlja Egipta in Sirije, ki sta ga izgubila v vojni junija 1967.

Oktobrska vojna je imela velik odmev na svetovnem prizorišču zaradi dveh razlogov. Prvič, spopad velesil vse od leta 1962, ko se je zgodila kubanska raketna kriza, ni bil tako blizu, in drugič, arabske države so prvič v zgodovini uporabile nafto kot sredstvo političnega pritiska. Hkrati je pomenila velik preobrat v izraelsko-arabskem sporu. Namreč, končala se je s podpisom mirovne pogodbe med Izraelom in Egiptom, ki je izključila iz spora najnevarnejšega izraelskega nasprotnika.

Sovjetska zveza in ZDA sta izraelsko-arabske vojne izkoriščali za uveljavitev svojega vpliva na območju strateško pomembnega in z nafto bogatega Bližnjega vzhoda ter za preizkušanje najnovejše vojaške tehnologije. Slednje je bilo še posebno izrazito v vojni leta 1973. Moram pa omeniti, da so bila sedemdeseta leta obdobje "politike popuščanja" med velesilama in sta bili zato obe zelo previdni v svojih dejanjih.

Osrednji del diplomskega dela obsega zgodovinska analiza četrte izraelsko-arabske vojne leta 1973. V njej se prepletata politični in vojaški element. V majhni meri naloga analizira tudi elemente vojaške tehnike, v katere se spuščam le, ko to analiza brezpogojno zahteva. Cilja diplomskega dela sta preveritev zastavljenih hipotez in analitična predstavitev vojne v širšem političnem in vojaškem okviru izraelsko-arabskih vojn.

² Jom kipur ali dan sprave je drugi najsvetejši praznik v židovskem koledarju, ki ga zaznamuje 24 ur posta in molitev (Schulze, 1999: 136).

1.2 ZASTAVITEV HIPOTEZ

- a) Vzroki za vojno med Egiptom in Sirijo na eni strani ter Izraelom na drugi leta 1973 imajo svoje korenine v nerešeni situaciji po vojni leta 1967.
- b) Izrael je kljub očitnim pripravam Sirije in Egipta na vojno predolgo čakal na mobilizacijo rezervistov.

1.3 UPORABLJENA METODOLOGIJA

Pri zbiranju podatkov sem se osredotočila na študij ustrezne znanstveno-strokovne literature, ki je obsegala knjige, zbornike, časopisne članke, članke iz strokovnih in znanstvenih revij ter medmrežja. V diplomskem delu sem se pretežno opirala na monografije različnih avtorjev (domačih in tujih), ki so izvirale iz različnih obdobj (od leta 1969 do 2003). Pri analizi virov sem morala zaradi časovne razlike, ponekod tudi pristranskosti (zlasti v sočasnih številkah revije Obramba), biti še posebno kritična. Pri izvedbi analize sem uporabila naslednje raziskovalne metode:

- a) **ZGODOVINSKO METODO:** z vpogledom v zgodovino izraelsko-arabskega spora sem poiskala vzroke za začetek spora in s tem temo diplomskega dela skušala postaviti v širši okvir. Z uporabo zgodovinskorazvojne in kritične analize sem opredelila izraelsko-arabske vojne in se osredotočila na vojno leta 1973.
- b) **METODO ANALIZE PISNIH VIROV:** s pomočjo knjig in strokovnih člankov sem analizirala potek vojaških operacij v vojni Egipta in Sirije proti Izraelu. Vojskovišče sem razdelila na sinajsko bojišče (tam sta se spopadli egiptovska in izraelska vojska) in golansko bojišče (tam sta se spopadli sirska in izraelska vojska). Metodo analize sem uporabila tudi za prikaz posledic in pomena četrte izraelsko-arabske vojne.
- c) **DESKRIPTIVNO METODO:** s pomočjo deskriptivne metode sem opisala razvoj političnih in vojaških dogodkov, ki so pripeljali do začetka vojne, sirsko-egiptovske priprave na vojno ter poveljna mirovna pogajanja.

1.4 STRUKTURA ANALIZE

Analizo diplomskega dela sem razdelila na štiri časovna obdobja: zgodovina izraelsko-arabskih spopadov do konca šestdesetih let 20. stoletja, šestletno nemirno obdobje pred začetkom vojne oktobra 1973, vojna Egipta in Sirije proti Izraelu ter obdobje povojnih mirovnih pogajanj.

V prvem delu sem na kratko opisala začetek sovražnosti med palestinskimi Arabci in Židi na območju Palestine, ustanovitev židovske države Izrael in tri izraelsko-arabske vojne, ki so se zgodile v letih 1948, 1956 in 1967.

V drugem delu sem opisala geopolitični in geostrateški položaj, ki se je oblikoval na Bližnjem vzhodu po koncu šestdnevne vojne. Ta je bil ključen za nadaljevanje sovražnosti, ki so prerasle v vojno izčrpavanja med Egiptom in Izraelom v letih 1968-70 ter četrto izraelsko-arabsko vojno leta 1973. Sledi opis razvoja političnih dogodkov pred oktobrom 1973 ter egiptovske in sirske priprave na vojno, vključno s strateško prevaro, ki je usodno zavedla izraelsko vojaško in politično vodstvo.

V tretjem delu sem se osredotočila na analizo vojne Egipta in Sirije proti Izraelu, ki je potekala na dveh bojiščih hkrati. Sprva sem opisala lastnosti in vojaško ureditev bojišč, nato razmerje in postavitev sil vojskujočih se držav. Potek vojaških operacij sem analizirala na vsakem bojišču posebej. Na koncu sem navedla izgube Egipta, Sirije in Izraela v vojni.

V zadnjem delu sem analizirala pomen in posledice oktobrske vojne, ki jih je imela na svetovnem prizorišču, ter opisala potek povojnih mirovnih pogajanj, ki so se zaključila šele ob koncu desetletja.

2 IZRAELSKO-ARABSKI SPOPADI DO KONCA ŠESTDESETIH LET 20. STOLETJA

2.1 PALESTINA POD BRITANSKIM MANDATOM

V drugi polovici 19. stoletja se je zaradi naraščajočega nacionalizma, diskriminacije in nasilja med evropskimi Židi uveljavilo prepričanje, da je potrebno poiskati "narodni dom", ki bo zagotavljal varnost vseh Židov. Najbolj viden zagovornik je bil Avstrijec Theodor Herzl, avtor dela *Der Judenstaat* (Judovska država), s katerim je postavil idejne temelje nacionalni židovski državi. Herzlovi somišljeniki so avgusta 1897 na konferenci v Baslu v Švici za narodni dom Židov predlagali Palestino in ustanovili Svetovno sionistično organizacijo (WZO - World Zionist Organization), ki bo uresničevala zadani cilj (O'Neill, 1994: 499).

Novembra 1917 so Britanci, ki so med prvo svetovno vojno zasedli ozemlje Palestine, pod pritiskom sionistov izdali Balfourjevo deklaracijo, ki je podpirala ustanovitev židovske države v Palestini. Hkrati so zavedli palestinske Arabce, ki so zahtevali pravico do samoodločbe, da bo večina palestinskega ozemlja prišla pod njihov nadzor. S propadom turškega cesarstva ob koncu prve svetovne vojne je pretežni del Srednjega vzhoda prišel pod vpliv evropskih kolonialnih velesil, predvsem Velike Britanije in Francije, ki sta zarisali nove meje. Leta 1923 je Društvo narodov podelilo Veliki Britaniji Palestino kot mandatno ozemlje. Naloga Britancev je bila sodelovati pri upravljanju ozemlja, dokler tamkajšnje prebivalstvo ne bi bilo dovolj zrelo za avtonomijo. Britanci so imeli pred seboj zelo zahtevno nalogo, saj so bili ujeti med dvojne, med seboj nasprotujoče si interese. Na eni strani so bili pritiski židovskih sionistov za ustanovitev lastne države, na drugi nasprotovanja Arabcev ter njihova zahteva po avtonomiji (Brown, 1986: 245-246; Milton-Edwards in Hinchcliffe, 2001: 10).

V obdobju 1930-36 se je židovsko prebivalstvo v Palestini povečalo za več kot polovico (iz 164.000 na 370.000). Napetost med arabskim prebivalstvom je postopoma naraščala in dosegla svoj vrhunec v arabski vstaji leta 1936. Britanci so skušali spor končati z ustanovitvijo t.i. Peelove komisije, ki je imela nalogo poiskati ustrezn rešitev. Ta je leta 1937 sprejela sklep, da sožitje med Arabci in Židi ni dosegljivo, ter predlagala delitev Palestine na židovsko in arabsko državo, vendar Arabci tega niso želeli sprejeti (Schulze, 1999: 7).

V prvih treh desetletjih 20. stoletja židovski sionisti niso imeli velike podpore, saj je njihovim ciljem poleg palestinskih Arabcev nasprotoval tudi velik del evropskih Židov zaradi

različnih verskih, ideoloških in praktičnih razlogov. Vendar se je to hitro spremenilo po holokavstu pred in med drugo svetovno vojno (O'Neill, 1994: 499). Leta 1922 je bilo v Palestini 90 % arabskega in 10 % židovskega prebivalstva, medtem ko je bilo leta 1946 le še 68 % Arabcev (Israel v Rinnawi, 1994: 10).

Židi so po vojni imeli veliko oporo za uresničitev svojih ciljev med zahodnimi državami. Od konca druge svetovne vojne pa vse do novembra 1947, ko je Veliki Britaniji potekel mandat nad palestinskim ozemljem, so se Židi učinkovito borili proti arabskim in britanskim oboroženim enotam. Glavne židovske oborožene sile so bili pripadniki Hagane³, ki je bila ustanovljena leta 1920 za obrambo pred arabskimi napadi na židovska naselja (Brown, 1986: 245).

Britanci so bili vse bolj nesposobni vzdrževati red in mir, zato so prenesli odgovornost na novo ustanovljeno Organizacijo združenih narodov (OZN), ki je nadomestila dejavnost Društva narodov. OZN je predlagala delitev ozemlja med Žide in palestinske Arabce in v ta namen izdelala delitveni načrt, ki ga je Generalna skupščina sprejela 25. novembra 1947. Delitveni načrt je temeljil na arabski in židovski državi, medtem ko bi Jeruzalem postal mednarodno mesto (priloga 1.1). Vsi arabski narodi so temu močno nasprotovali, rekoč da je načrt pristranski in ne upošteva legitimnih pravic Palestinecev. Trdili so, da je bila njihova zemlja oddana Židom kot nadomestilo zahodnih držav za krivdo genocida, in ponovno je prišlo do novih spopadov (Milton-Edwards in Hinchcliffe, 2001: 11; Schulze, 1999: 11-12).

2.2 VOJNA ZA NEODVISNOST IZRAELA LETA 1948

Štirinajstega maja 1948 je David Ben Gurion, prvi predsednik izraelske vlade, razglasil deklaracijo o neodvisnosti države Izrael. Sanje sionistov so se uresničile, vendar se je židovska država rodila v vojni. Že naslednjega dne so v Palestino vkorakale čete petih arabskih držav: Egipta, Transjordanije, Sirije, Libanona in Iraka. 27 milijonov Arabcev proti 650.000 Židom. Vendar so to bili le statistični podatki. Dejansko je bilo na bojišču 35.000 mož na arabski in 24.000 mož na židovski strani (Novak, 1981: 344).

Vojna je v etapah trajala vse do 7. januarja 1949, ko je bila v OZN sprejeta prekinitev ognja. Arabske vojske zaradi neusklajenega vodstva in slabe opremljenosti niso uspele premagati majhnih, a zelo motiviranih in dobro izurjenih izraelskih sil, ki so imele dobre

³ Hagana je bila jedro izraelskih oboroženih sil, ki so nastale po razglasitvi neodvisnosti v maju 1948 (Schulze, 1999: 133).

komunikacijske linije in enotno vodstvo (Brown, 1986: 247; Milton-Edwards in Hinchcliffe, 2001: 11).

Po koncu vojne je v novi židovski državi ostalo 156.000 palestinskih Arabcev, kar je predstavljalo le 12,5 % vsega prebivalstva (Israel v Rinnawi, 1994: 8). Svoje domove je zapustilo ali bilo prisiljeno zapustiti okoli 750.000 Palestincev, ki so se nastanili v begunskih taboriščih v Libanonu, Transjordaniji, Siriji, Egiptu in Gazi. Beguncem je kmalu postalo jasno, da jim ne bo dovoljeno vrniti se na svoje domove. Edina tolažba, ki so jim jo lahko dali arabski voditelji, je bila obljuba, da je bila ta vojna le začetek velikega in dolgotrajnega spopada. Po vojni sta Zahodni breg⁴ in Vzhodni Jeruzalem⁵ prišla pod oblast jordanskega kralja Abdulaha, egiptovska vlada pa je v upravo dobila Gazo. Preostanek Palestine je dobila židovska država Izrael, ki se je po sprejetju premirja razširila iz 14.000 na 21.000 km² (priloga 1.1). Palestinski Arabci so tako dobili zgolj eno petino palestinskega ozemlja. V očeh arabskih nacionalističnih radikalcev v Kairu, Bejrutu, Bagdadu in Damasku je bil Izrael sovražnik ne le zaradi nepravilne lastitve Palestine, temveč tudi zaradi podobnosti z zahodnimi državami in imperialističnimi interesi, ki so jih le-te imele v regiji (Milton-Edwards in Hinchcliffe, 2001: 11-13).

2.3 SUEŠKA KRIZA LETA 1956

Leta 1956 je prišlo do trojnega napada na Egipt, v katerem so sodelovali Izrael, Velika Britanija in Francija. Vsaka od držav je imela svoje razloge za napad. Veliko Britanijo je razjezilo, ko je julija 1956 egiptovski predsednik Gamal Abdel Naser nacionaliziral Sueško družbo, ki je nadzirala mednarodno plovbo skozi Sueški prekop in je bila v lasti Britancev. Francozi so bili nezadovoljni zaradi egiptovske podpore gverilskemu osvobodilnemu gibanju v Alžiriji, Izrael pa je bil nenehna tarča palestinskih napadov iz Gaze. Poleg tega je Naser zaprl Tiransko ožino za izraelsko ladjevje, ki je bila edina neposredna povezava Izraela z Indijskim oceanom (Brown, 1986: 247-249).

Skrbno in tajno načrtovani napad se je pričel 29. oktobra 1956 z izraelsko vojaško operacijo Kadeš. Izraelske enote so vdrle na Sinajski polotok, v petih dneh odbile egiptovske

⁴ Stari judovski pokrajini Judeja in Samarija, ki ležita ob reki Jordan in obsegata okoli 5.500 km², so Arabci poimenovali Zahodni breg. Ta izraz se je uveljavil tudi v mednarodni terminologiji (Gazit, 1995: 297).

⁵ Jeruzalem je bil skoraj dve desetletji razdeljeno mesto z umetno vsiljenimi mejami. Arabski (Vzhodni Jeruzalem) in židovski del mesta (Zahodni Jeruzalem) so do leta 1967 ločevali betonski zidovi in bodeče žice (Kollek v Gilbert, 2002: 137).

sile in se približale Sueškemu prekopu. Nato so po predvidenem načrtu britanske in francoske sile izvedle operacijo Mušketir. 31. oktobra so britanska in francoska letala bombardirala cilje v Egiptu, 5. novembra pa so britanske padalske enote zasedle pristanišče Port Said, francoske enote pa pristanišče Port Fuad. Vendar se je kljub vojaškim uspehom pod pritiskom svetovnega mnenja, predvsem ZDA, operacija morala končati. Tako francoska kot britanska javnost sta napadu večinoma nasprotovali. Pod velikim pritiskom je bila še posebno Velika Britanija, ki je v času krize doživela katastrofalen padec zlatih in denarnih rezerv. 6. novembra je sprejela prekinitev spopadov (Brown, 1986: 247-249; Milton-Edwards in Hinchcliffe, 2001: 13).

V vojni je padlo 181 izraelskih in okoli 1.500 egiptovskih vojakov. Izraelska vojska se je šele marca 1957 umaknila z območja Gaze in pristanišča Šarm el Šejk ob Akabskem zalivu, ki ju je zasedla med vojno. Izraelci so v vojni pridobili neprecenljivo izkušnjo v uporabi tankov na bojišču, ki v prihodnosti niso imeli več le vloge neposredne podpore pehotnim enotam. Glavni namen, Naserjevo ponižanje, ni bil dosežen. Sueška kriza je imela ponižujoče posledice za nekdanji kolonialni sili, Francijo in Veliko Britanijo, ki sta začeli izgubljati svoj vpliv v regiji (Brown, 1986: 247-249). Prepad med Izraelom in arabskimi državami se je po tej vojni še poglobil, saj so slednje gledale na Izrael kot na zaveznika zahodnih interesov v regiji (Milton-Edwards in Hinchcliffe, 2001: 13).

2.4 ŠESTDNEVNA VOJNA LETA 1967

Konec leta 1966 in v začetku leta 1967 so se na izraelsko-sirski in izraelsko-jordanski meji množili sovražni vpadi palestinskih gverilcev, povečini pripadnikov organizacije Al Fatah.⁶ V povračilnih ukrepih je izraelska vojska novembra 1966 napadla jordansko vas Samu in ubila osemnajst jordanskih vojakov, medtem ko so aprila 1967 izraelska letala sestrelila šest sirskih migov in zmagoslavno preletela Damask (Brown, 1986: 249-256; Novak, 1981: 353-358).

Maja 1967 je sirsko vodstvo prejelo informacije, najverjetneje od Sovjetske zveze, da Izrael pripravlja napad na Sirijo. Zato so se obrnili na Egipt, katerega je od novembra 1966, ko sta s Sirijo sklenila obrambni pakt, obvezovala pomoč v kriznih razmerah. Naser je z veliko hrupa poslal več kot 100.000 vojakov na Sinaj ter 16. maja zahteval umik mirovnih sil OZN, ki so bile tam razporejene od konca sueške krize. Napetosti je še bolj zaostril, ko je 22. maja dal ponovno zapreti Tiransko ožino za izraelsko ladjevje, kar je za Izraelce pomenilo

"casus belli" (Brown, 1986: 249-256; Šobajić, 1982: 289). 30. maja je v Kairo priletel jordanski kralj Husein in podpisal obrambni sporazum z Egiptom, s katerim je podredil svoje oborožene sile egiptovskemu vojaškemu poveljstvu. 4. junija se je sporazumu pridružil še Irak. Izrael se je znašel pred dejansko vojaško grožnjo, čeprav je bilo vprašanje, ali bo Naser v resnici izdal ukaze za napad. Dejstvo je, da ob začetku vojne arabske države niso imele izdelanega usklajenega vojaškega načrta v primeru izraelskega napada. Tako so si po enajstih letih izraelska in arabske armade zopet stale druga nasproti drugi: na eni strani 275.000 izraelskih vojakov z 2800 tanki in 280 letali, na drugi 180.000 egiptovskih vojakov s 1.200 tanki in 500 letali, 50.000 sirskih vojakov s 400 tanki in 120 letali in 55.000 jordanskih vojakov z 250 tanki in 20 letali (Brown, 1986: 249-256; Novak, 1981: 353-358).

Prvega junija je do takratni načelnik izraelskega generalštaba Moše Dajan postal minister za obrambo. Dajan je poudarjal nujnost takojšnjega preventivnega napada, kar je 4. junija izraelska vlada tudi odobrila. Kocka je tako padla in naslednji dan je Izrael napadel. Napad se je začel v ponedeljek, 5. junija, ob 7.45 oz. 8.45 po egiptovskem času. Glavnino sil v napadu je Izrael usmeril na egiptovske položaje in vojaška letališča na Sinaju ter na območju med Sueškim prekopom in delto Nila. Izraelska letala so priletela s severa, z območja Sredozemskega morja, da bi se izognila egiptovskim raketam zemlja-zrak ob Sueškem prekopu, in hkrati napadla devet vojaških letališč. Priletela so tako nizko, da so jih egiptovski radarji zaznali, ko je bilo že prepozno. Udarna moč egiptovskega letalstva je bila uničena v 170 minutah. Egipt je izgubil okoli 300 letal za ceno 19 izraelskih letal. Težišče vojskovanja na Sinaju se je preneslo na puščavska tla, kjer so se razvnele srdite tankovske bitke, medtem ko se je izraelsko letalstvo preusmerilo proti Jordaniji in Siriji (Brown, 1986: 249-256; Novak, 1981: 353-358).

Na sinajskih tleh so se kljub močnemu odporu kmalu pokazale slabosti egiptovske vojske, ki se je dobro borila z utrjenih položajev, medtem ko je bila na odprtem bojišču šibkejša. Zato je izraelska vojska skušala egiptovske enote vreči s položajev in se spopasti z njimi na odprtem. V noči na 6. junij je bila egiptovska obrambna črta pri Abu Avgili prebita. 9. junija ob 2.00 uri so prve izraelske enote že dosegle bregove Sueškega prekopa. Tistega jutra so se boji na sinajski fronti dejansko končali. V rokah Izraelcev je bil celoten Sinajski polotok. Končali so se tudi boji na Zahodnem bregu, kjer so izraelski vojaki 7. junija obkolili Jeruzalem in nato prodrli vse do reke Jordan. Potem ko je izraelska vojska opravila z egiptovsko in jordansko vojsko, se je napotila proti sirskim enotam na Golanski planoti, ki so

⁶ Al Fatah je bil najobsežnejša in najvplivnejša palestinska militantna organizacija pod vodstvom Jaserja

leta z obstreljevanjem ogrožale izraelske vasi na območju Galileje. Izraelski napad se je začel šele 8. junija, ko je bila v OZN že sprejeta prekinitev ognja, in sicer z letalskimi napadi, ki so trajali ves dan in vso noč. Sledil je hiter prodor kopenskih sil, ki so 9. junija zavzele Kuneitro, prestolnico Golanske planote. Še isti dan pa so se ustavili spopadi tudi na golanski fronti (Novak, 1981: 353-358).

Šestdnevna vojna v juniju 1967 se je končala z eno najpopolnejših vojaških zmag v obdobju modernega vojskovanja. V presenetljivo kratkem času je izraelska vojska zlomila oborožene sile treh sovražnih sosednjih držav - Egipta, Jordanije in Sirije. Poleg tega je osvojila ozemlje (Sinajski polotok, Zahodni breg in Golansko planoto), ki ji je zagotovilo večjo varnost pred napadom ter vodilni vojaški položaj v regiji. Klasična oblika bliskovite vojne - prodor oklepnih sil ob močni letalski podpori - je popolnoma nadigrala obrambno tehniko in popeljala Izrael do hitre in odmevne zmage nad številčno mnogo močnejšim sovražnikom. Za zmago so bili odločilnega pomena slaba koordinacija nasprotnikovih sil, nepričakovan močan napad ter večje zmogljivosti izraelskih vojakov in opreme, predvsem v zračnih in oklepnih silah. V junijski vojni je padlo 689 izraelskih, več kot 10.000 egiptovskih, okoli 1.000 jordanskih in 2.500 sirskih vojakov (Brown, 1986: 249-256).

Arafata, ki je kasneje prevzel vodstvo Palestinske osvobodilne organizacije (PLO) (Sinadinovski, 1988: 192).

3 PRIPRAVE NA NOVO VOJNO

3.1 GEOSTRATEŠKI POMEN EGIPTA, SIRIJE IN IZRAELA

Spoj treh kontinentov, Evrope, Azije in Afrike, vez med Sredozemskim morjem in Indijskim oceanom ter velika naravna bogastva in energetske viri so bili glavni razlogi za velik geostrateški pomen Bližnjega vzhoda ob koncu šestdesetih let 20. stoletja. Le-ta je predstavljal križišče pomorskih, zračnih in kopenskih poti. Egipt, Sirija in Izrael mejijo na jugovzhodni del Sredozemskega morja, preko katerega že od nekdaj potekajo strateško pomembne poti. Ena od njih poteka ob reki Nil, druga čez Mezopotamijo in povezuje Perzijski zaliv s Sredozemskim morjem, medtem ko tretja povezuje obe opisani poti in se razteza ob obali Levantskega morja od ustja Nila preko Sinaja do sirskega pristanišča Latakia. Največji pomen ima zadnja, t.i. levantska pot, saj za območje Bližnjega vzhoda predstavlja izhodno pot iz Sredozemskega morja. Od nje je odvisna možnost uporabe nilske in mezopotamske strateške poti. Zato ustje Nila, Sinajski polotok in levantsko področje predstavljajo velik pomen državam v regiji. Največji strateški pomen je imel Egipt, ki se nahaja na spoju dveh kontinentov, Afrike in Azije, ki ju razdvaja Sueški prekop. Ta je še danes velikega pomena za pomorski transport, saj čas plovbe iz Sredozemskega morja oz. Severnega Atlantika v dežele Srednjega in Daljnega vzhoda, za razliko od plovbe okoli afriškega Rta dobrega upanja, skrajša za 12-15 dni (5.000-8.000 navtičnih milj). Zato se za plovbo skozi Sueški prekop zanimajo tako države Evrope, Azije, Afrike kot tudi Severne Amerike. Sirija leži na vhodno-izhodnem območju mezopotamske strateške smeri. Prek njenega ozemlja so speljani naftovodi z območja Mezopotamije pa vse do pristanišč na obalah Levantskega morja. Tako je imela Sirija v geostrateškem pogledu na mezopotamski smeri podobno vlogo kot Egipt na nilski smeri. Izrael je z okupacijo Sinajskega polotoka, celotne Palestine in velikega dela Golanske planote v tretji izraelsko-arabski vojni leta 1967 zaprl Sueški prekop ter pod svoj nadzor dobil več kot polovico levantske strateške poti. Poleg tega je večkratno povečal svoje ozemlje in si s tem znatno izboljšal geostrateški položaj (Babić, 1980: 39-42). Za Izrael je od nekdaj imel velik pomen Akabski zaliv oz. Tiranska ožina, ki predstavlja edino vodno pot do izraelskega pristanišča Eilat. Plovna pot je široka le 4,8 km in jo je mogoče zlahka nadzorovati iz pristanišča Šarm el Šejk na skrajnem jugu Sinaja. Zato je bil Šarm el Šejk strateškega pomena tako za Izrael kot Egipt (Novak, 1969: 110).

Na svetovnem seznamu proizvodov strateškega pomena se nafta nahaja na prvem mestu. Od skupne svetovne proizvodnje je tretjino te pomembne surovine ob koncu šestdesetih let 20. stoletja pridelal Bližnji vzhod, kjer se je nahajala več kot polovica do tedaj odkritih svetovnih rezerv. Od nafte na območju Bližnjega vzhoda niso bile odvisne le države Zahodne Evrope, ki so daleč največje potrošnice nafte iz tamkajšnjih izvorov, temveč tudi dejavnost oboroženih sil držav članic NATO-a (Babić, 1980: 42). Nafta z Bližnjega vzhoda je bila pomembna iz dveh razlogov - bila je znatno cenejša od nafte iz drugih delov sveta ter najbližja Evropi. Velike sile za nafto niso bile zainteresirane zgolj iz strateških razlogov, temveč tudi zato, ker so imele njihove naftne družbe od arabske nafte ogromne dobičke⁷ (Novak, 1969: 161-162).

3.2 GEOPOLITIČNI POLOŽAJ PO KONCU ŠESTDNEVNE VOJNE

Pred junijem 1967 je bil položaj Izraela zaradi pomanjkanja strateške globine negotov in odvisen od volje sovražnih sosednjih držav. Na vseh mejah mu je pretila neposredna nevarnost. Tako so se iz Gaze vrstili nenehni napadi na najbolj naseljena mesta južnega Izraela, medtem ko so sirske enote obstreljevale izraelske vasi iz varnega zavetja Golanske planote. Židovski del Jeruzalema je bil tarča nenehnih palestinskih napadov z Zahodnega brega. Tako Izrael kot Jordanija sta se dobro zavedala, da bi nenadni napad jordanskih oklepnihi sil izraelsko državo, izjemno ranljivo v njenem ozkem sredinskem predelu, kaj hitro pretrgal na dvoje. Vse to se je odražalo v obrambni doktrini in politiki Izraela. Predstavniki generalštaba so sprejeli odločitev, da si Izrael nikakor ne more privoščiti, da bi arabske države izvedle prvi napad, temveč mora v kriznih situacijah sam pričeti z napadom (Herzog, 1975: 2-3).

Po vojni junija 1967 pa se je položaj Izraela, ki je za razliko od 20.250 km² pred vojno, sedaj nadzoroval območje 88.000 km², močno izboljšal. Sinajski polotok, Gaza, Golanska planota in Zahodni breg so zdaj predstavljali zaščitno območje in tako zmanjšali možnost nepričakovanega arabskega napada (priloga 1.2) (Bregman, 2000: 59).

Novo pridobljeno ozemlje je prvič v zgodovini Izraela dajalo vojaškemu vrhu možnost strateške izbire. Vrhovno poveljstvo je lahko v kriznih razmerah izbiralo med možnostjo preventivnega napada ali pa čakalo na nasprotnikov prvi udar, ki bi mu sledile negativne

⁷ Ob koncu šestdesetih let 20. stoletja so imele ameriške družbe v rokah okoli 60 % koncesij na Bližnjem vzhodu, Velika Britanija pa 30 %. Od tega so imele ZDA letno več kot milijardo, VB pa 600 milijonov dolarjev

posledice s strani mednarodne skupnosti (Herzog, 1975: 3-4). Slaba stran so bile daljše komunikacijske linije, ki so Izraelu onemogočale hiter premik oboroženih sil z ene fronte na drugo. Zaradi tega je bilo izraelsko vojaško vodstvo prisiljeno prilagoditi strukturo oboroženih sil, da bi te lahko neodvisno delovale na posamezni fronti (Lieberman, 1995: 19).

Vendar iz političnega vidika šestdnevna vojna ni rešila prav ničesar. Pod izraelsko okupacijo je prišlo okoli 1,1 milijona Palestincev na Zahodnem bregu in v pasu Gaze, izraelsko-arabski spor pa je s tem postal še mnogo bolj zapleten. Izrael je postal dominantna vojaška sila na Bližnjem vzhodu. Zmaga je državi občutno pripomogla pri reševanju gospodarske krize, saj je po vojni sledila obsežna zahodna, predvsem ameriška, pomoč, nove potrebe vojaške infrastrukture na zasedenem ozemlju pa so sprožile velik gospodarski razvoj, kar je hitro odpravilo nezaposlenost in notranje gospodarske težave. Arabski svet pa je po vojni, poleg tega da je izgubil obsežna ozemlja in bil popolnoma ponižan, postal pri reševanju pomembnih mednarodnih težav v okviru svetovnih organizacij in gibanja neuvrščenih vse bolj pasiven, saj se je pretežno ukvarjal z bližnjevzhodno krizo. Pan-arabizem je zamrl, širiti pa so se začela skrajna nacionalistična gibanja, predvsem palestinska. Po letu 1967 se je začel izraelsko-arabski spor očitno spreminjati v pomožno sredstvo rivalstva med velikimi silami za okrepitev njihovega vpliva na tem območju. Z zmago Izraela je prišlo na Bližnjem vzhodu do delne spremembe v razmerju vojaških sil, in sicer v korist Zahoda, čeprav se je okrepil tudi vpliv Sovjetske zveze na arabske države (Šobajić, 1982: 288-301; Schulze, 1999: 39).

Na Bližnjem vzhodu je prišlo tudi do spremembe interesov. Namreč, v šestdnevni vojni so arabske države izgubile ozemlja, ki niso bila palestinska, temveč njihov integralni del. Osrednji cilj Naserja ni bila več rešitev vprašanja palestinskih beguncev, marveč osvoboditev Sinajskega polotoka (Lieberman, 1995: 8). Interes izraelskega vodstva je bil obdržati Sinaj vse dokler Egipt ne prizna neodvisnosti Izraela in z njim podpiše mirovno pogodbo. Za razliko od Zahodnega brega in Jeruzalema, s katerima so Izraelce vezale ideološke, verske in zgodovinske vezi, je bila zasedba Sinaja le strateškega pomena (Yaniv v Lieberman, 1995: 9).

Teden dni po koncu šestdnevne vojne je izraelsko vodstvo ponudilo Naserju vrnitev Sinaja v zameno za podpis mirovne pogodbe. Edini pogoj, ki so ga postavili, je bila demilitarizacija Sinaja (Schueftan v Lieberman, 1995: 9). To je za Naserja, ki je pretežen del svojega življenja posvetil uporabi proti imperializmu in mednarodnemu sionizmu, po ponižujočem porazu junija 1967 pomenilo predajo. Osvoboditev Sinaja s pomočjo podpisa mirovne pogodbe zanj ni bila sprejemljiva (Lieberman, 1995: 9).

dobička Novak, 1969: 162).

Po številnih zasedanjih je 22. novembra 1967 za rešitev bližnjevzhodne krize Varnostni svet OZN sprejel resolucijo št. 242. Ta je med drugim poudarjala nesprejemljivost pridobitve ozemlja z vojaško silo, suverenost, teritorialno celovitost in politično neodvisnost vseh držav v regiji in njihovo pravico živeti v miru znotraj priznanih in varnih meja. Nadalje je zahtevala trajen in pravičen mir, ki mora temeljiti na izraelskem umiku z zasedenih območij, ter poudarjala nujnost pravične rešitve vprašanja palestinskih beguncev. Težava je nastala pri interpretaciji resolucije. Namreč, Arabci so vztrajali, da dokument zahteva izraelski umik z vsega zasedenega ozemlja, medtem ko so Izraelci trdili, da zahteva le umik z določenih območij, ki bodo v skladu z varnimi mejami. Že na arabskem vrhu v Kartumu septembra 1967 so se arabski voditelji odločili za najostrejšo politiko do Izraela, ki so jo izrazili v izjavi, da se z Izraelom ne bodo ne pogajali ne sklepali miru in tudi ne bodo priznali njegove neodvisnosti. Vzajemno nezaupanje in nepopustljivost med Arabci in Izraelci, ki sta izključevala vse pogoje za pričetek pogajanj, ter izraelsko ignoriranje problema palestinskih beguncev in njihovih političnih predstavnikov so bili vzroki, da so razmere na Bližnjem vzhodu ostale nerešene (Schulze, 1999: 40-41, 108-109). Resnost stanja potrjuje tudi izjava izraelskega obrambnega ministra Moše Dajana, da izraelska okupacija Sinajskega polotoka pomeni nadaljevanje vojne z Egiptom (Bregman, 2000: 61).

3.3 "VOJNA IZČRPAVANJA"

Leta 1969 sta se na Sinaju Egipt in Izrael zapletla v t.i. vojno izčrpavanja, ki v mednarodni skupnosti ni imela velikega odmeva, vendar je imela kot posledica šestdnevne vojne ter novo nastale geostrateške in politične situacije velik pomen za izraelsko-arabsko vojno leta 1973.

Vojna izčrpavanja je bila dolg spopad nizke intenzivnosti, ki je bil v mnogih pogledih le nadaljevanje šestdnevne vojne ter poskus egiptovskega predsednika Naserja premakniti politično stanje na Bližnjem vzhodu z mrtve točke. Spopad je bil mešanica občasnih, izmeničnih letalskih napadov, diverzantskih vpadov in obstreljevanja vojaških utrd ob Sueškem prekopu (Schulze, 1999: 42). Osrednji namen vojne, ki je v Egiptu znana pod imenom "krvava vojna", je bil pregnati Izraelce z zasedenih območij. Naser se je dobro zavedal, da bo pozicijska vojna ob Sueškem prekopu terjala ogromno človeških žrtev, kar pa si izraelsko vojaško in politično vodstvo ni moglo privoščiti. Prvič, zaradi pomanjkanja človeških virov, in drugič, zaradi velike občutljivosti izraelskega naroda na vojne žrtve, ki je

bila še izrazitejša po holokavstu. Tako je bil Naserjev cilj raniti Izrael ne le v vojaškem smislu, temveč tudi psihološko (Bregman, 2000: 62).

22. junija 1967 je Naser dejal sovjetskemu predsedniku: "Ker so Izraelci sedaj na Sinaju, smo prisiljeni graditi obrambne položaje na zahodnem bregu prekopa. Če ne bodo hoteli zapustiti zasedenega območja po mirni poti, jih bomo prisiljeni napoditi s silo" (Farid v Bregman, 2000: 61).

Že med šestdnevno vojno so v Egipt in Sirijo prispele pošiljke sovjetskega orožja skupne teže okoli 48.000 ton. V Egipt je prispelo tudi okoli 1.100 sovjetskih vojaških strokovnjakov. Februarja 1968 je načelnik generalštaba egiptovske vojske Fawzi dejal, da so oborožene sile Egipta dosegle 70 % raven, kot so jo imele pred junijsko vojno (Farid v Bregman, 2000: 61).

Septembra 1967 so egiptovske sile pričele obstreljevati izraelske položaje na vzhodnem bregu Sueškega prekopa. 21. oktobra 1967 pa je egiptovska mornarica potopila izraelsko bojno ladjo "Eilat". Po izraelskih povračilnih ukrepih, v katerih so bile napadene rafinerije in naftne napeljave v Egiptu, se je stanje ob Sueškem prekopu umirilo skoraj za leto dni. Nato je egiptovska vojska pričela z masovnim obstreljevanjem izraelskih položajev, vključno z vpadi diverzantskih enot na vzhodni breg. To je trajalo do konca oktobra, ko so izraelski povračilni ukrepi ponovno prekinili spopade za dobo štirih mesecev. Marca 1969 pa je Naser začel vojno izčrpavanja, ki je trajala vse do avgusta 1970 (Lieberman, 1995: 8).

Zaradi velikega števila žrtev je bilo izraelsko vrhovno poveljstvo prisiljeno poiskati način za ustrezno zavarovanje enot. Začela se je graditi obrambna črta, imenovana po takratnem načelniku generalštaba Haimu Bar-Levu. Ta črta je bila veriga dvaintridesetih utrjenih postojank, ki so se raztezale neposredno ob obali Sueškega prekopa v razdalji 180 km, vse od Ras el-Eisha na severu do Port Tawfika na jugu. Dokončana je bila marca 1969 (Bregman, 2000: 62-63).

Egiptovsko vojaško vodstvo je z vojno izčrpavanja izkoristilo prednosti statične vojaške postavitve ob prekopu. To je pomenilo, da Izrael ne bo mogel izkoristiti svoje prednosti v bojevanju oklepnih enot, ki so bile glavni izraelski adut v preteklih vojnah. Glavni cilj je bil izčrpati izraelsko voljo do nadaljevanja spopadov. Izgradnja Bar-Levove obrambne črte je povzročala največ skrbi Egipčanom, saj je v njihovih očeh predstavljala stalno izraelsko prisotnost ob prekopu. Egiptovsko vojaško vodstvo je vojno izčrpavanja načrtovalo v štirih fazah. V prvi fazi naj bi s topniškim obstreljevanjem uničili večji del Bar-Levove črte, sledili bi kratkotrajni, vendar pogosti vpadi diverzantskih skupin na vzhodni breg. V tretji fazi bi potekale zahtevnejše operacije v globini izraelskih obrambnih položajev, medtem ko bi četrta

faza obsegala prečkanje prekopa ob vsej širini fronte s ciljem zasedbe vzhodnega brega in prekinitve statusa quo v političnem smislu. Intenzivna obstreljevanja izraelskih položajev na Bar-Levovi črti so se vrstila marca in aprila 1969, vendar niso dosegla svojega namena. Sredi aprila so egiptovske diverzantske enote začele redno prečkati prekop in napadati izraelske položaje. Sledili so izraelski protinapadi in povračilni vpadi padalskih in diverzantskih enot v egiptovskem zaledju. Zaradi velikega števila žrtev so se julija Izraelci odločili v protinapadu uporabiti tudi svoje zračne sile. Pobuda je bila sedaj na strani Izraela. Vojna izčrpavanja je postala vojna protiizčrpavanja. V naslednjih mesecih so izraelski zračni napadi uničili egiptovski sistem raket zemlja-zrak. Egipt je ostal brez ustrezne zračne obrambe, zato je bilo vojaško vodstvo prisiljeno opustiti tretjo fazo vojne ter se osredotočiti na ustavitev izraelskih napadov (Herzog, 1975: 8-9). Izraelska bombardiranja niso bila dovolj učinkovita, saj se je egiptovsko obstreljevanje Bar-Levove črte nadaljevalo, medtem ko je število žrtev strmo naraščalo kot tudi nezadovoljstvo izraelskega prebivalstva (Bregman, 2000: 64). Zato se je izraelski vojaški vrh odločil za novo strategijo globinskega prodiranja zračnih sil z namenom, da uničijo cilje globoko znotraj Egipta, kar bi razbremenilo enote ob prekopu, ki so bile pod velikim pritiskom (Hod v Bregman, 2000: 64). Izrael je začel z globinskimi prodori zračnih sil januarja 1970, s čimer je prišlo do ključnega preobrata, ko je Naser skrivoma obiskal Moskvo. Kmalu zatem so v Egipt prispale pošiljke vojaškega osebja in orožja. V začetku leta 1970 je vojna izčrpavanja postala nevzdržna za prebivalstvo Egipta. Mesta ob Sueškem prekopu so bila zapuščena, žrtev je bilo več tisoč, Kairo in ostala mesta v notranjosti so bila v stalni nevarnosti pred napadi izraelskih letal, ogrožen pa je bil tudi Naserjev politični položaj (Herzog, 1975: 9; Lieberman, 1995: 29).

Že februarja je v Egipt prispelo okoli 1.500 sovjetskih vojakov in svetovalcev skupaj s pošiljko najnovejših protizračnih sistemov, vključno z raketami zemlja-zrak SAM-3 (Surface-Air-Missile). Te protizračne sisteme je upravljalo sovjetsko vojaško osebje. Njihova naloga je bila ščititi strateško globino Egipta, sprva le z raketnimi sistemi, kasneje pa tudi z bojnimi letali. Za rakete SAM-3, ki so bile namenjene izključno bojevanju z letali na majhnih višinah, je bila v primerjavi z raketami SAM-2 (te je egiptovska vojska že imela) značilna večja mobilnost in učinkovitost. Ker so bile rakete SAM-2 namenjene bojevanju z letali na srednjih in velikih višinah, so rakete SAM-3 učinkovito dopolnile egiptovski zračni obrambni sistem (Herzog, 1984: 214-215).

Globinski prodori izraelskih letal so dosegli svoj namen, saj so bili Egipčani prisiljeni prerezporediti svoje enote v notranjost države. Pritisk in s tem tudi žrtve na izraelski strani so

se zmanjšale. Kljub vsemu je egiptovska protizračna obramba, ki je bila sedaj tridesetkrat močnejša kot pred vojno 1967, izraelskim zračnim silam povzročila hude izgube (Bregman, 2000: 64).

Zadnja stopnja vojne se je začela aprila 1970, ko je Izrael prenehal z napadi v globini Egipta. Srdite zračne bitke so se razvile nad Sueškim prekopom, zato se je sovjetsko vojaško osebje odločilo za novo strategijo zračne obrambe v Egiptu. Reorganizirali so sistem zračne obrambe, ki je bila do sedaj razpotegnjena ob vsem Sueškem prekopu, zdaj pa so postavili raketne sisteme v obliki elipse, tako da sta bila najskrajnejša raketna položaja od prekopa oddaljena okoli 20 km. Zračni obrambni sistem so dopolnili s številnim klasičnim protizračnim orožjem in ga razporedili tako, da so se orožja medsebojno dopolnjevala. Takšna postavitve in sestava zračne obrambe je odigrala pomembno vlogo oktobra 1973 v okviru strategije napada Egipta in Sirije. Število izraelskih sestreljenih letal je skokovito naraslo. 30. julija 1970 so Izraelci nad Sueškim prekopom sestrelili egiptovsko letalo s sovjetsko posadko. Za velesili je postalo zelo pomembno, da obdržita nadzor nad krizo, zato je Washington posredoval pri Izraelu, Moskva pa pri Egiptu, nakar je 7. avgusta prišlo do prekinitve ognja. Takoj zatem je Naser ukazal premakniti raketne sisteme v bližino Sueškega prekopa. Bilo je očitno, da namerava uresničiti svoj načrt in preiti v naslednjo stopnjo - pod okriljem raket zemlja-zrak zasesti del vzhodnega brega - vendar ga je smrt prehitela (Herzog, 1975: 9-10; Herzog, 1984: 214-218; Šobajić, 1982: 300).

Po mnenju Bregmana (2000: 65) je vojna izčrpavanja pustila neizbrisen vtis na izraelsko ljudstvo. Odločitev vodstva za gradnjo Bar-Levove obrambne črte, za vojaške vpade na zahodni breg ter letalske bombne napade v notranjosti Egipta med januarjem in aprilom 1970 so bili le brezupni poskusi za uresničitev zahteve izraelskega ljudstva, da bi se vojna končala.

Odločitev za letalske napade v notranjosti Egipta se je pokazala kot velika napaka v več pogledih. V političnem smislu napadi niso uspeli končati vojne in tudi Naserjeva avtoriteta ni bila spodkopana. Poleg tega se egiptovski napadi na izraelske obrambne položaje niso ustavili. Najhujša posledica pa je bil skrivni Naserjev obisk v Moskvi januarja 1970, po katerem se je v spopad vmešala tudi Sovjetska zveza. Dejstvo je, da so ti napadi povzročili preobrat na Bližnjem vzhodu, saj je Naser pustil prosto pot ne le sovjetskim svetovalcem, temveč tudi sovjetskim bojnim enotam (Herzog, 1975: 253-254).

Vojna izčrpanja, pogosto imenovana tudi "pozabljena vojna", se je le redkokdaj znašla na mednarodnih naslovnica, kljub temu da je ta dolg in krvav spopad pustil za seboj ogromno žrtev⁸ in terjal visoke obrambne izdatke⁹ (Bregman, 2000: 65).

3.4 NOVA OBLAST V EGIPTU

28. septembra 1970 je umrl egiptovski predsednik Naser. Njegovo mesto je zasedel Anvar El-Sadat, ki ni imel tako strogih prosovjetskih pogledov v zunanji politiki kot njegov predhodnik (Herzog, 1975: 19-20).

Sadat je prišel na oblast ravno v času, ko je postalo jasno, da bo za osvoboditev Sinaja potrebna nova strategija. Njegov pristop k rešitvi bližnjevzhodne krize se je nekoliko razlikoval od Naserjevega, saj je bil njegov cilj vrnitev vseh zasedenih arabskih ozemelj ter rešitev vprašanja palestinskih beguncev in njihovih zakonitih pravic. Naser je podpis mirovne pogodbe z Izraelom zavrnil, rekoč, da kar je bilo odvzeto s silo, mora biti tudi povrnjeno s silo. Sadatov namen je bil rešiti krizo po diplomatski poti, vendar je puščal možnost uporabe sile odprto. Za razliko od svojega predhodnika je bil pripravljen podpisati mirovno pogodbo z Izraelom, vendar bi ta morala biti v skladu z arabsko interpretacijo resolucije OZN št. 242 (Aronson v Lieberman, 1995: 41). Možnosti za podpis vsestranske mirovne pogodbe za rešitev bližnjevzhodne krize so bile minimalne, saj so bile zahteve tako izraelskega kot egiptovskega vodstva preveč absolutne. Izrael je zahteval vsestranski mir, medtem ko Egipt vrnitev vseh zasedenih ozemelj ter priznanje zakonitih pravic Palestincem. Slednje je izraelsko vodstvo razumelo kot poskus uničenja židovske države v zameno za rojstvo palestinske države. Tako so se med obema državama pričeli diplomatski poskusi za doseg delnega sporazuma, ki bi postavil pogoje za nadaljnja mirovna pogajanja (Lieberman, 1995: 55-57).

Proti koncu leta 1970 je izraelski minister za obrambo Moše Dajan predsednici vlade Goldi Meir predlagal delno rešitev izraelsko-egiptovskega spora. Menil je, da bi se izraelske enote od Sueškega prekopa umaknile za sorazmerno majhno razdaljo (okoli 35 km). Egipt bi lahko ponovno odprl Sueški prekop za civilne namene, nevarnost za vojno pa bi se tako zmanjšala. Poleg tega bi demilitarizirano območje na vzhodnem bregu predstavljalo zaščitno

⁸ Od konca junijske vojne pa do premirja avgusta 1970 je bilo ubitih okoli 400 izraelskih vojakov in več kot 2000 ranjenih (Schueftan v Bregman, 2000: 65). Po podatkih Herzoga (1984: 220) naj bi bilo v enakem obdobju ubitih več kot 500 izraelskih vojakov.

cono med izraelskimi in egiptovskimi silami. Kljub temu da so se z njegovim predlogom strinjali tudi drugi ministri, ga je Meirova zavrnila. Trdila je, da bi to le pomenilo začetek umikanja Izraela na stare meje brez ustrezne mirovne pogodbe, ki bi v zameno za umik z zasedenega ozemlja zagotovila Izraelu trajni mir ter priznanje s strani arabskih držav (Herzog, 1975: 17; Bregman, 2000: 67-68).

Februarja 1971 je Sadat ponudil osnutek delnega sporazuma z Izraelom, ki je bil v več točkah podoben predlogu Moše Dajana. Razlikoval se je v členu, ki bi dovoljeval egiptovskim oboroženim silam prehod na vzhodni breg Sueškega prekopa ter v sami naravi sporazuma. Namreč, Izraelci so trdili, da bo to samostojen sporazum, neodvisen od nadaljnjih pogajanj, medtem ko so Egipčani zatrjevali, da bo le del končnega sporazuma, ki bo vključeval popoln umik izraelskih sil s Sinaja. Pogajanja so si sledila še nekaj mesecev, vendar nobena stran ni hotela popustiti (Herzog, 1975: 18-19).

Vsa diplomatska prizadevanja za rešitev krize so propadla, ker je med zahtevami izraelskega in egiptovskega vodstva zeval nepremostljiv prepad. Za Sadata demilitarizacija Sinaja ni bila sprejemljiva, medtem ko brez nje Izrael ni bil pripravljen umakniti svojih sil. Izraelsko vodstvo se je med drugim tudi balo, da se bo ponovilo leto 1956, ko umiku izraelskih sil ni sledil podpis mirovne pogodbe (Lieberman, 1995: 54-57).

Po neuspešnih pogajanjih je Sadat uvidel, da po diplomatski poti ne bo mogoče rešiti krize, zato je bil prisiljen uporabiti silo. Njegov namen je bil z oboroženim spopadom prisiliti izraelsko vodstvo, da bo bolj popustljivo pri pogajanjih ter ogroziti novo obdobje sodelovanja med ZDA in Sovjetsko zvezo, ki bosta tako prisiljeni usmeriti svojo pozornost na bližnjevzhodno krizo (Lieberman, 1995: 42, 48).

Že leta, še posebno pa po šestdnevni vojni in izraelskih letalskih napadih med vojno izčrpavanja januarja 1970, je bilo egiptovsko vodstvo do skrajnosti obremenjeno z vprašanjem, kako nevtralizirati zračno premoč Izraela. Egiptovski vojaški načrtovalci so vseskozi poudarjali, da brez ustreznih bojnih letal, kot so Mig 23, Phantom, Jaguar ali Mirage, ki bi dejansko lahko ogrozila izraelska letališča in naseljena mesta, egiptovske zračne sile niso pripravljene za vojno z Izraelom (Herzog, 1975: 24). Že Naser je dejal, da morata biti za totalno vojno z Izraelom izpolnjena dva pogoja. Egiptovska vojska mora biti opremljena z ustreznimi raketnimi sistemi, ki bodo ogrozili izraelska naselja, ter bojnimi letali srednjega ali dolgega dosega, ki bodo lahko napadala strateške cilje znotraj Izraela. Na svojem obisku v Moskvi januarja 1970 je za pomoč prosil Sovjetsko zvezo, ki mu je takoj

⁹ Leta 1965 so izdatki za obrambo v Izraelu znašali 9,5 % BDP, leta 1966 10,4 %, leta 1967 17,7 %, leta 1968

začela pošiljati oborožitvene sisteme in vojaško osebje, vendar bojnih letal ni bilo med njimi. Podobno kot Naser se je tudi Sadat zavedal, da brez ustreznih letal Egipt ne bo zmožen osvoboditi zasedenih ozemelj (Bregman, 2000: 70).

Tako je Sadat marca 1971 prvič skrivoma obiskal Moskvo. Sovjetskim voditeljem je zastavil vprašanje o nikoli dostavljeni pošiljki bojnih letal, ki so jo obljubili pokojnemu Naserju. Ti so mu odgovorili, da so pripravljene dobaviti letala, vendar pod pogojem, da se leta ne uporabljajo brez njihovega dovoljenja. Sadat ni hotel sprejeti ponudbe pod takimi pogoji. Ko se je konec marca 1971 tretja faza premirja po vojni izčrpavanja končala, Sadat tega ni želel obnoviti. Izjavil je, da bo leto 1971 "leto odločitve" (Herzog, 1975: 19-20).

Oktober 1971 je Sadat ponovno obiskal Moskvo in dobil besedo, da bodo letala še pred koncem leta v Egiptu, vendar so razmere v Aziji to preprečile.¹⁰ Sadat je zato zahteval takojšnje pogovore, ki pa so bili na željo Moskve izvršeni šele februarja 1972. Ker februarški pogovori niso dali nobenih zaključkov, je bil Sadat vabljen v Moskvo ponovno dva meseca pozneje, tik pred vrhovnim srečanjem ameriškega predsednika Nixona s sovjetskim predsednikom Brežnjevom. Za sovjetsko vodstvo je bila situacija zelo delikatna, saj so na eni strani razvijali "detant" z ZDA, na drugi strani pa jih je Sadat silil v dejanje, ki je bilo popolnoma v nasprotju s prvim. Na aprilskem sestanku je Sadat kljub nasprotovanju sovjetskih predstavnikov nestrpno poudarjal, da brez vojaške akcije na Bližnjem vzhodu ne bo prišlo do spremembe političnega stanja. Na koncu so se Sovjeti strinjali, da se mora Izrael soočiti z vojaško močjo Egipta, in mu tako znova obljubili zahtevano orožje, ki ga bodo začeli pošiljati po koncu vrha Nixon-Brežnjev. Vendar pa se je uradno poročilo vrhunskega srečanja v Moskvi nanašalo tudi na vzajemni dogovor med velesilama o umiritvi napetosti na Bližnjem vzhodu. Sadat je uvidel, da se stanje ne bo prav nič spremenilo. Sovjetska zveza ga je ponovno pustila na cedilu, kar je v veliki meri botrovalo drzni Sadatovi odločitvi, ko je julija 1972 odpustil večino sovjetskih svetovalcev in častnikov (Herzog, 1975: 20-21). Sovjetsko osebje, ki je v Egipt prispelo po Naserjevem obisku v Moskvi januarja 1970, je imelo pomembno vlogo v egiptovski vojski in je neposredno sodelovalo v bojih z Izraelci v vojni izčrpavanja (Bregman, 2000: 69).

Sovjetska zveza je bila prisiljena ponovno opredeliti svojo politiko do Egipta, saj izguba pomembnega zaveznika na Bližnjem vzhodu in omadeževanje njenega imena v tretjem svetu nista bila v njenem interesu (Lieberman, 1995: 43).

18,2 %, leta 1969 20,2 %, leta 1970 25,7 % ter leta 1971 26,3 % (Bernett v Bregman, 2000: 65).

¹⁰ 8. decembra 1971 je izbruhnila indijsko-pakistanska vojna in Sovjetska zveza je bila primorana izpolniti svoje obveze v bolj pomembnem spopadu (Herzog, 1975: 21).

Sadatovo dejanje je naletelo na veliko odobravanje pri Izraelcih, ki so glavni Sadatov namen spregledali. Na tem mestu je Sadat že pričel s skrbno načrtovano prevaro, ki je pozneje popolnoma zavedla izraelsko vodstvo. Njegov namen ni bil popolnoma pretrgati stikov s Sovjetsko zvezo, marveč se je preudarno hotel znebiti sovjetskega vpliva pri sprejemanju odločitev ter vmešavanju v egiptovsko politiko. Vedel je, da brez sovjetske pomoči vojne proti Izraelu ne bo mogel začeti. Poleg tega tudi Sovjetska zveza, ki je v Egiptu zgradila in opremila strah vzbujajoč vojaški aparat, ni imela namena vsega skupaj pustiti brez svojega nadzora. Oktobra 1972 so se odnosi med državama umirili. Sledila je vrnitev sovjetskega vojaškega osebja v Egipt. V začetku leta 1973 je Ahmed Ismail Ali, novi egiptovski vojni minister, obiskal Moskvo. Pogovori so se izkazali za zelo uspešne, saj je kmalu zatem v Egipt začel pritekati vojaški material. Temu je botrovalo tudi dejstvo, da so v začetku leta 1973 ZDA začele pogajanja s Saudsko Arabijo in Kuvajtom za dobavo lovskih bombnikov, kar je slabilo sovjetski vpliv v regiji. Vendar je Sadat vse bolj izgubljal politično podporo, saj je bilo leto 1971, po njegovem leto odločitve za rešitev izraelsko-arabske krize, že zdavnaj mimo. Domače ljudstvo je bilo demoralizirano, kredibilnost vlade zelo nizka, gospodarstvo pa je komaj še vzdrževalo visoke obrambne izdatke. Tarča posmeha je bil tako doma kot v tujini in le še vprašanje časa je bilo, kako dolgo bo lahko vzdržal na vodilnem mestu v razmerah, ko ni bilo ne vojne in ne miru (Herzog, 1975: 22-24).

Izraelska obveščevalna služba se je dobro zavedala, da egiptovsko vodstvo brez ustreznih letal ne bo sposobno izpeljati vojne, in je ocenila, da letal ne bo dobilo pred letom 1975. Ni pa se zavedala, da Sadat tako dolgo ne bo mogel čakati. Zato je Sadat spremenil svoje načrte. Sovjetska zveza mu ni hotela dobaviti bojnih letal, saj zdaj, ko so se odnosi z ZDA postopoma normalizirali, egiptovsko bombardiranje izraelskih mest ni bilo v njenem interesu. Bila pa je pripravljena dobaviti orožje obrambne vrste (rakete zemlja-zemlja), ki bi z zastraševanjem izraelskih naselij preprečevalo napade izraelskega letalstva v notranjosti Egipta. Na osnovi tega je Sadat opustil načrt totalne vojne, s katero bi ponovno zavzel Sinajski polotok, ter se odločil za izvedbo omejene vojaške akcije. Cilji omejene strategije so bili: prekinitev političnega stanja, ki je nastalo po šestdnevni vojni, zagotoviti si čim boljše pogoje za mirovna pogajanja ter nato doseči cilje po diplomatski poti (Herzog, 1975: 24; Bregman, 2000: 70-71). Omejena strategija, ki jo je Sadat nameraval uporabiti v vojni z Izraelom, ni bila zgolj vojaška, temveč vojaško-politična strategija (Lieberman, 1995: 51).

Aprila 1973, ko so prispele prve rakete zemlja-zemlja tipa SCUD¹¹ na egiptovsko ozemlje, se je Sadat dokončno odločil, da bo začel vojno (priloga 9). V intervjuju 9. aprila je odločno dejal: "Prišel je trenutek odločitve... Prišel je trenutek presenečenja. Diplomacija se bo nadaljevala pred, med in po vojni... Vse v tej deželi se pripravlja na vojno - ki je sedaj neizogibna... ..Rusi nam pošiljajo vse, kar je v njihovih zmožnostih, in jaz sem prav zadovoljen" (Herzog, 1975: 25).

Redko katera država ima voditelja, ki bi tako jasno in javno izrazil svoje namene, a kljub temu ga mednarodna skupnost, še posebno Izrael, niso vzeli resno. Znotraj izraelske obveščevalne službe je še vedno obstajalo mnenje, da Sadat ne bo uresničil svojih namer, dokler ne dobi potrebnih letal (Herzog, 1975: 26).

3.5 PRIPRAVE EGIPTA IN SIRIJE NA VOJNO

General Ismail, ki je dobil nalogo, da začne priprave na vojno, je menil, da mora biti začetni napad Egipta masoven oziroma da je potrebno v prvi napad vložiti vsa razpoložljiva sredstva. Ugotovil je, da je imel Izrael štiri pomembne prednosti:

- premoč v zraku,
- velike tehnološke zmogljivosti,
- visoko raven izurjenosti vojaškega kadra ter
- zagotovljene dobave orožja in druge vojaške opreme iz ZDA.

Na drugi strani pa je imel tudi zelo pomembne slabosti:

- dolge komunikacijske linije med posameznimi frontami,
- nezmožnost prenesti visoko število žrtev zaradi majhne populacije,
- nezmožnost voditi dolgo vojno zaradi majhnega gospodarstva ter
- večvrednostni kompleks in preveliko samozavest po spektakularni zmagi leta 1967.

Egiptovsko vojaško vodstvo je preučilo vse podrobnosti šestdnevne vojne in razloge za takratno izraelsko vojaško premoč. Ugotovili so, da je bila prva napaka storjena, ko so Izraelu dovolili, da je zadal prvi udarec. Tokrat ga bodo zadali sami. Druga napaka je bila, da niso uspeli izvesti simultane napada na več frontah, ki bi Izraelu preprečil učinkovito organizacijo napada. Tokrat so nameravali združiti egiptovske in sirske enote v simultanem napadu in uporabiti enote drugih arabskih držav za rezervo (Herzog, 1975: 27-28).

¹¹ Rakete zemlja-zemlja SCUD so lahko prenašale visokoeksplozivne ali jedrske bojne konice do razdalje 290 km, ki je bila zadostna za napad na izraelska naseljena mesta (Herzog, 1984: 308).

Sodelovanje s Sirijo se je pričelo v začetku leta 1973. 31. januarja so bile oborožene sile Egipta in Sirije združene pod enotno vojaško poveljstvo. Sirski predsednik Hafez Al Asad, ki je prišel na oblast leta 1970, si je z vojno želel utrditi svoj politični položaj. Poglavitni cilji vojne pa so za Asada bili ozemeljski. Med šestdnevno vojno, ko je Sirija izgubila Golansko planoto, je bil Asad obrambni minister, zato je bil sedaj odločen osvoboditi zasedeno ozemlje. V nasprotju s Sadatom Asadova cilja nista bila podpis mirovnega sporazuma z Izraelom in rešitev bližnjevzhodne krize (Schulze, 1999: 46).

V osnovi zelo preprost načrt je egiptovsko vodstvo pripravljalo več let. Šest let so Egipčani ne le podrobno proučevali razmišljanje izraelskega vojaškega in političnega vodstva, temveč so tudi opazovali vsak korak izraelskih vojakov na vzhodnem bregu Sueškega prekopa. Natančno so imeli zabeležene postavitve, oborožitev, število in dejavnosti izraelskih enot in so si tako izdelali približno predstavo o njihovi vojaški reakciji ob morebitnem napadu. Nasprotnika so opazovali več let in skrbno načrtovali napad na njegove utrjene postojanke. Vsaka vojaška enota se je osredotočila le na dejavnosti, ki jih bo izvedla ob napadu in jih vadila praktično vsak dan. Takšen sistem urjenja se je izvajal tako dolgo, dokler vsa dejanja niso postala refleksna (Herzog, 1975: 34-35).

Sueški prekop so nameravali prečkati s pehoto, ki pa bo zelo ranljiva na izstrelke izraelskih oklepnih enot. Vedeli so, da se izraelski tanki v primeru nevarnosti premaknejo v bližino prekopa. Rešitev so našli v številnem ročnem protioklepem orožju, s katerim so oborožili pripadnike pehote, ki naj bi prvi prečkali prekop. Egiptovski vojaški načrtovalci so predvidevali, da bo pehota po prečkanju prvih 12-24 ur odvisna sama od sebe, zato je bil vsak vojak dobro oborožen. Največjo težavo pri prečkanju prekopa je egiptovski vojski povzročal ogromen zemeljski nasip na izraelski strani, ki je bil neprehoden za vsa oklepna vozila. Po neuspešnih poskusih z eksplozivnimi sredstvi so našli rešitev v uporabi vodnih črpalk, ki bi pod visokim pritiskom podrle oviro (Herzog, 1975: 35-36). Tako je preprosta vodna črpalka, ki se je izkazala za eno najcenejših in najučinkovitejših "orožij" ter je močno zmanjšala žrtve pri prečkanju prekopa na egiptovski strani, postala državna skrivnost (Piekalkiewicz, 1981: 274, 276).

Da bi prikrili svoje dejavnosti in povečali pregled na izraelski strani, so egiptovski vojaki vzdignili svoj nasip. Pod nadzorom so imeli oporišča vse do drugega izraelskega obrambnega položaja. Štiri mesece so se vojaške enote postopoma iz notranjosti Egipta premikale k Sueškemu prekopu, a je bilo vse do konca dobro poskrbljeno, da Izraelci ne bi posumili, kaj se pripravlja. Skopani so bili globoki rovi, v katere so ponoči tovorili vojaško opremo in

orožje. Premiki enot so bili usklajeni tako, da so Izraelci domnevali, da gre le za vojaške vaje. Podnevi je prispela brigada vojakov, medtem ko je ponoči odšel bataljon ob taki osvetlitvi, ki je dajala vtis, da se po koncu urjenja umika cela brigada. Priprave na vojno so bile v polnem teku, tako da v glavah vojakov in častnikov ne bi smelo biti nobenega dvoma o bližajoči se vojni. A vendar so mnogi med njimi bili zaradi ponavljajočih se vojaških vaj skeptični o resničnosti napada (Herzog, 1975: 36).

Egiptovski vojni načrt z imenom "Operacija Badr" je predvideval prodor petih pehotnih divizij preko Sueškega prekopa ob vsej njegovi dolžini. Tako izraelska vojska ne bi mogla ugotoviti, kje je težišče napada, ter tja usmeriti svojih sil v protinapadu. Po prečkanju prekopa bi egiptovske sile prodrle v notranjost Sinaja za 10-15 km in si utrdile položaje pod okriljem raket zemlja-zrak (Shazli v Bregman, 2000: 80-81). Nato bi prevzele defenzivno strategijo in skušale nasprotniku povzročiti čim več človeških žrtev (Shazli v Lieberman, 1995: 50). Cilj ni bila končna vojaška zmaga, temveč politične posledice omejene vojaške akcije, ki bi izraelsko vodstvo prisilile, da bi bilo bolj popustljivo pri sklepanju miru (el Badri v Lieberman, 1995: 50).

Sirski vojni načrt je bil imenovan "Mashrua 110" (Operacija 110) in je predvideval zasedbo Golanske planote, vzpostavitev mostišč zahodno od reke Jordan ter napredovanje v smeri Nazareta v Galileji. Nameravali so tudi osvojiti izraelsko postojanko na gori Hermon (Tal v Bregman, 2000: 83).

V primeru uspeha na bojišču je sovjetsko vodstvo Siriji in Egiptu jamčilo, da bo s pravico veta omrtvilo sklepe Varnostnega sveta OZN, medtem ko se bo v primeru vojaškega neuspeha takoj zavzelo za sklenitev premirja (Piekalkiewicz, 1981: 283).

Poleti so prišle še zadnje pošiljke iz Sovjetske zveze. V Egiptu so bile sovjetske rakete SCUD vključno s sovjetskim vojaškim osebjem v pripravljenosti. Sirija pa je prejela rakete zemlja-zemlja tipa FROG¹², v dosegu katerih so bili izraelski civilni cilji pod Golansko planoto. Poleg tega je bil v Siriji po egiptovskem modelu postavljen raketni sistem zemlja-zrak (vključno z najnovejšimi raketami SAM-6), ki naj bi nevtraliziral učinkovitost izraelskih bojnih letal. Raketni sistem zemlja-zrak bi deloval kot zaščitni dežnik za napredujoče arabske sile, medtem ko bi rakete zemlja-zemlja preprečevale izraelske letalske napade v notranjosti Egipta in Sirije (Herzog, 1975: 31).

Veliko časa je bilo vloženo tudi v program za moralno podporo, ki je dajal smiselnost, celo nujnost bodoči vojni. V ta program je bil vključen močan verski element s prizvoki

¹² Rakete zemlja-zemlja FROG so imele doomet do 88 km (Herzog, 1984: 308).

antisemitizma. Tako je bilo v priročniku Navodila za moralno podporo v letu urjenja 1969 napisano: "Človeštvo ni nikoli prej in ne bo nikoli pozneje imelo bolj brutalnega sovražnika, kot so Židi. Oni z golj uničujejo, kujejo zarote, nastavljajo pasti in povzročajo nemire. Že od samega začetka imajo najprimitivnejše značaje, ki jih posredujejo iz generacije v generacijo... Razširili so se po celem svetu, da bi lahko zastrupili človeštvo... Sodelovali so v zaroti proti Jezusu, da bi ga pokončali" (Herzog, 1975: 34).

3.6 STRATEŠKA PREVARA

Po koncu vojne izčrpavanja, uveljavitvi premirja, Naserjevi smrti, državljanski vojni v Jordaniji ter Sadatovem odpustu sovjetskega vojaškega osebja je bil izraelski politični in vojaški vrh mnenja, da bo preteklo precej časa, preden bodo arabske države pripravljene na vojno. Mnenje je temeljilo predvsem na podcenjevanju sposobnosti arabskih držav med seboj uskladiti učinkovit napad in zadovoljstvu s povojnim statusom quo. Poleg tega je bila splošna ocena obveščevalne službe, da pred letom 1975/76 Arabci ne bodo imeli bojnih letal dolgega ali srednjega dosega, ki bi bila enakovredna izraelskim. Ker vojna na pogled ni bila blizu, so se v izraelski javnosti pojavile zahteve po znižanju obrambnih izdatkov. Temu je nasprotoval minister za obrambo Moše Dajan, a so bili obrambni izdatki vseeno leta 1972 znižani za približno 6 milijard izraelskih funtov za obdobje petih let (Herzog, 1975: 41).

Egiptovski vojski je uspelo izvesti eno najbolj bleščečih strateških prevar v zgodovini. S pomočjo očitne izraelske samozavesti in konstantnimi mobilizacijami od leta 1971 do 1973 je Egiptu uspelo oktobra 1973 izvesti nepričakovan napad, v katerem je sodelovalo več 100.000 mož. Egiptovski načrt je temeljil na treh osnovnih načelih:

- prikriti vse priprave na vojno in jih prikazati kot vojaške vaje ali politična dejanja,
- skriti vse dokaze, ki bi nakazovali, da se Egipt pripravlja na vojno, ter
- prikriti vse podatke, ki se nanašajo na čas napada.

Uspeh tega načrta je v veliki meri presenetljiv, saj je bilo težko karkoli prikriti izraelskim očem. Vzroke za uspeh pa lahko najverjetneje iščemo v tem, da je za dejanski načrt vedelo le nekaj bližnjih Sadatovih sodelavcev. Večina ministrov in višjih častnikov je za Sadatov načrt izvedela nekaj mesecev pred začetkom vojne, ko je tesno sodelovanje med posameznimi ministrstvi postalo neizogibno. Večina nižjih častnikov in vojakov je za napad izvedela tik pred zdajci (Cordesman in Wagner, 1990: 22-23).

"Za vsako vojno sta potrebna dva načrta, operativni in tisti za varanje nasprotnika. Slednjega nam je uspelo tako uskladiti z operativnim, da ni bilo nobenih časovnih razlik," je po vojni izjavil general Ismail (Piekalkiewicz, 1981: 291).

V letih 1972 in 1973 je bilo v Egiptu izpeljanih 23 mobilizacij (Shazli v Bregman, 2000: 72). Od tega je izraelska obveščevalna služba zabeležila štiri obsežnejše mobilizacijske in druge priprave Egipta na vojno, ki jih je izraelsko vodstvo obravnavalo kot potencialno grožnjo in v ta namen po predvidenem načrtu okrepilo sile na Sinaju. Zadnji dve egiptovski pripravi na vojno sta se zgodili v obdobjih april - maj in september - oktober 1973 (Herzog, 1975: 43-44).

Direktor izraelske vojaške obveščevalne službe Eli Zeira je 16. aprila 1973 predal poročilo o varnostnih razmerah. Nanašalo se je na očitne egiptovske priprave na začetek vojne v maju: kopenske enote so se zbirale ob Sueškem prekopu, nasip je bil dvignjen nad ravnijo izraelskega, novi predori so bili speljani skozi nasip, urejeni so bili novi dostopi do prekopa, mobilizirana je bila civilna obramba, poklicani krvodajalci, mostovi zaščiteni, Sadat pa je javno govoril o vojni. Kljub vsemu je obveščevalna služba menila, da do vojne ne bo prišlo in da bo Sadat tik pred zdajci umaknil svoje sile kot že mnogokrat pred tem. Načelnika generalštaba Davida Elazarja to ni prepričalo in je ukazal delno mobilizacijo, ki je stala okoli 11 milijonov dolarjev. Do napada ni prišlo, zato je obveščevalna služba zelo poudarjala svojo pravilno oceno situacije, kar je imelo oktobra, ko je do vojne dejansko prišlo, hude posledice (Herzog, 1975: 29, 42).

Ker Izrael ni bil sposoben dalj časa vzdrževati redne oborožene sile v velikem obsegu, je izraelska obrambna doktrina temeljila na naslednjih treh elementih:

- obveščevalna služba, ki bo s pravočasnim opozorilom o nevarnosti vojne alarmirala mobilizacijski sistem,
- moč in sposobnost redne vojske skupaj z zračnimi silami ustaviti napad ter preprečiti napredovanje sovražnih enot; pomembno vlogo so imele zlasti zračne sile, ki so morale hkrati ščititi Izrael in omogočati izvrševanje tretjega elementa, t.j.
- hitra mobilizacija rezervistov in njihova porazdelitev po bojišču.

Oktobra 1973 je prvi element, od katerega sta bila odvisna ostala dva, odpovedal (Herzog, 1975: 43; Herzog, 1984: 230).

Sadat se je dobro zavedal, da se v Izraelu začenjajo volilne kampanje (volitve v parlament naj bi bile konec oktobra), ki so tedaj bile deležne največjega zanimanja ljudi. Ravno tako je Sadat dobro vedel, da bo pripravljenost v Izraelu 6. oktobra, na postni židovski praznik jom

kipur, na najnižji možni ravni. Izraelci so na drugi strani predvidevali, da Egipt ne bo napadel v muslimanskem postnem mesecu ramadanu. Konec septembra so bili v Egiptu vpoklicani vsi trije razredi rezervistov s specifičnimi navodili, da bodo razpuščeni do 8. oktobra. Vendar v nasprotju z nekaterimi dosedanjimi mobilizacijskimi pripravami niso bile aktivirane organizacije civilne obrambe (Herzog, 1975: 37-38).

Septembra 1973 je izraelska obveščevalna služba z zanimanjem opazovala dogajanja na egiptovski in sirski meji, ki pa jih nikakor ni mogla med seboj povezati. Sirija jim ni povzročala tolikšnih skrbi kot Egipt, saj so bili prepričani, da si s svojimi tako kakovostno kot količinsko nezadostnimi silami ne bo drznila napasti Izraela. Kopičenje sirskih enot ob meji so si razlagali kot pripravo na povračilne ukrepe zaradi incidenta 13. septembra 1973 (Herzog, 1975: 44-45). Tistega dne je šest izraelskih bojnih letal preletelo sirsko ozemlje, da bi naredili izvidniške posnetke. Sirska vojska je v napad poslala svoja letala in vnela se je zračna bitka, v kateri so izraelski piloti sestrelili osem sirskih letal in izgubili enega. Pri poskusu rešitve izraelskega pilota, ki je izskočil iz letala, se je ponovno vnel zračni boj, v katerem so bila sestreljena še štiri sirska letala (Bregman, 2000: 83).

Zadnji teden v septembru so vladni krogi v Damasku namigovali na spor s Sovjetsko zvezo. Časopisi in radio Damask so poročali, da se sovjetski svetovalci ne smejo več prosto gibati po državi, oziroma, da morajo za to imeti posebno dovoljenje. Poleg tega je sirsko vodstvo palestinskim upornikom prepovedalo izvajati teroristične napade s sirskega ozemlja in izjavilo, da bo njihova organizacija podvržena strogemu nadzoru, s čimer naj bi se izognili izraelskim povračilnim ukrepom (Piekalkiewicz, 1981: 286).

Nekaj več skrbi so jim sicer povzročali egiptovski manevri, a kljub temu da so z različnih koncev dobivali informacije, da se Egipt pripravlja na vojno, niso uspeli med seboj povezati dogajanj. Egiptovske vojaške priprave so si razlagali kot vsakoletne jesenske vojaške vaje (Herzog, 1975: 45). Vendar je Egipt prvokrat izvajal te manevre v divizijskih razsežnostih, z izredno velikimi zalogami streliva in močno okrepljenimi komunikacijskimi napravami, ki jih je bilo za običajne manevre nekam preveč. O tem je ameriška obveščevalna služba CIA (Central Intelligence Agency) obvestila izraelske predstavnike (Piekalkiewicz, 1981: 290).

Iz kraja dogajanja je izraelska obveščevalna služba vsak dan prejemale poročila o intenzivnih nasprotnikovih pripravah ob Sueškem prekopu. Tako je npr. iz ene najsevernejših izraelskih utrd prišlo sporočilo, da so opazili iztovarjanje artilerijske opreme iz ladij v pristanišču Port Saida. Ob vsej fronti so bile artilerijske in raketne enote, oborožene z raketami zemlja-zrak in zemlja-zemlja, v pripravljenosti, minska polja ob prekopu so bila

očiščena, medtem ko so potapljači razstreljevali podvodne mine. Drugače je življenje med vojaki in civilisti na zahodnem bregu prekopa potekalo vsakdanje: egiptovski vojaki so še naprej lovili ribe, se sprehajali naokoli brez čelad, civilisti so naprej opravljali svoje posle, kot da se ne bi nič pripravljalo. 2. oktobra je Sueški prekop obiskal vrhovni poveljnik Južnega poveljstva, generalmajor Gonen, in vsem enotam ukazal, da so morale teoretično obnoviti operacijo "Scovach Yonim"¹³ (Herzog, 1975: 45-46).

Četrtega oktobra je del sovjetske flote, zasidrane v Aleksandriji in Port Saidu, izplul iz pristanišč, kar je postalo zelo sumljivo izraelski mornariški obveščevalni službi. Hkrati so prispеле informacije, da so v Kairu in Damasku pristala sovjetska transportna letala Antonov 22, ki so evakuirala sovjetske družine. Izraelska obveščevalna služba si je to razlagala na dva načina: ali je šlo za varnostni ukrep zaradi izbruha bližajoče se vojne ali pa sta se Egipt in Sirija odločila dokončno odpraviti sovjetsko prisotnost (Herzog, 1975: 48). Ob tem dogodku so egiptovski in sirski časopisi napovedovali dokončen odhod sovjetskih predstavnikov iz obeh držav. V egiptovskih časopisih so se pojavljale tudi zavajajoče novice, da si vojaški častniki lahko vzamejo dopust za tradicionalno romanje v času ramadana (Piekalkiewicz, 1981: 286, 289).

Petega oktobra je bilo ob Sueškem prekopolu in v njegovi bližini v polni pripravljenosti razporejenih vseh pet egiptovskih pehotnih divizij, kar se ni zgodilo še nikoli prej. Ognjene položaje na nasipu so zasedli tanki. Na neizbežno vojno je nakazoval še en pomemben dejavnik, to je dejanje Sovjetske zveze, ki je tri dni pred začetkom vojne nad Bližnji vzhod lansirala izvidniški satelit (Herzog, 1975: 47-48).

Golda Meir je 3. oktobra sklicala sestanek, katerega glavna tema so bile razmere na mejah. Prisotni so bili obrambni minister Moše Dajan, načelnik generalštaba Elazar, predstavnik obveščevalne službe Šalev in drugi. Šalev je podrobno predstavil dogajanja na mejah. Premierka mu je postavila vprašanje, ali je nasprotnik sposoben izvesti napad. Odgovor je bil pritrdilen. Dve uri so razpravljali o namerah arabskih voditeljev. Spomnili so se majskih priprav v Egiptu in takratne ocene obveščevalne službe, ki je bila mnenja, da Sadat zgolj blefira. In v nasprotju z mnenjem Elazarja je imela prav. Tokrat se je načelnik generalštaba strinjal z oceno obveščevalne službe, da do napada najverjetneje ne bo prišlo. Sestanek se je končal. Določeno je bilo, da naj bo poročilo o razvoju dogodkov pripravljeno za redni

¹³ Shovach Yonim je bilo kodno ime za načrt bojne porazdelitve rednih sil na Sinaju v primeru nevarnosti. Načrt je vključeval najvišjo stopnjo pripravljenosti in polno zasedbo v vojaških utrdbah ob prekopolu, polno pripravljenost artilerijskih ognjenih položajev ter primik oklepne divizije iz zaledja k prekopolu (Herzog, 1984: 235).

sestaneke vlade, ki bo 7. oktobra. V petek zjutraj, 5. oktobra, je bilo vojaškim dopisovalcem naročeno, naj v svojem poročanju ne pretiravajo s podatki o koncentraciji vojske arabskih držav ob meji. Navkljub vsemu se je general Elazar odločil za najvišjo stopnjo pripravljenosti v okviru redne vojske, kar je Golda Meir podprla. Centri za mobilizacijo rezervistov so bili ravno tako v pripravljenosti. Na predvečer drugega največjega židovskega praznika je Meirova ponovno sklicala sestanek, na katerem je bil v drugo sprejet sklep, da so možnosti za vojno minimalne, zato je izraelsko politično in vojaško vodstvo odšlo na svoje domove. Ob 4.00 zjutraj je general Zeira dobil telefonsko obvestilo, da bosta Egipt in Sirija napadla hkrati ob 18.00. Na sestanku ob 8.00 je Elazar predlagal splošno mobilizacijo rezervistov ter preventivni letalski napad na Sirijo. Temu je nasprotoval minister Dajan, ki se je zavzemal za mobilizacijo 50.000 mož. Dokončni odgovor je dala Meirova, ki je ukazala mobilizacijo 100.000 mož. (Elazar je izkoristil svoja pooblastila in dal vpoklicati precej večje število rezervistov.) Meirova se je strinjala z Dajanom glede preventivnega napada, saj bi v tem primeru Izrael izpadel agresor in tako ne bi mogli pričakovati pomoči od ZDA. Ob 12.00 se je pričel sestanek vlade o razvoju dogodkov na mejah, ki ga je ob 13.55 prekinila novica o pričetku vojne (Herzog, 1975: 49-54).

Posledice prevare so bile usodne za Izrael. Namreč, izraelska vlada kljub jasnim znakom in informacijam o napadu ni izdala ukaza za mobilizacijo rezervistov. Predsednica vlade ni dovolila preventivnega napada, saj se je bala, kakšen bo odmev v mednarodni skupnosti, predvsem v ZDA (Cordesman in Wagner, 1990: 23). Po koncu vojne je Golda Meir (1987: 285) v svoji knjigi *Moj Izrael* zapisala: "Tistega petka zjutraj bi morala poslušati svoje srce in ukazati mobilizacijo rezervistov."

4 VOJNA EGIPTA IN SIRIJE PROTI IZRAELU

4.1 ZNAČILNOSTI VOJSKOVALIŠČA

Območje Bližnjega vzhoda lahko v četrti izraelsko-arabski vojni razdelimo na dve bojišči: sinajsko in golansko.

4.1.1 SINAJSKO BOJIŠČE

Razmejivna črta med Egiptom in Izraelom je od junija 1967 potekala ob Sueškem prekopu od Port Saida do Sueza v dolžini 160 km. V širšem pogledu, če upoštevamo letališča, sisteme protizračne obrambe, bojni razpored operativne rezerve, infrastrukturo v zaledju fronte in razpored poveljniških mest na obeh straneh prekopa, je sinajsko bojišče zajemalo celoten Sinajski polotok in del zahodne Palestine na izraelski strani ter območje delte Nila in priobalni pas Sueškega zaliva na egiptovski strani. V ožjem pogledu na osnovi težišča postavitve sil kopenske vojske in območja, na katerem so se odvijale kopenske operacije, je sinajsko bojišče obsegalo severozahodni del Sinajskega polotoka na izraelski strani ter vzhodni del delte Nila (severno od črte Kairo - Suez) na egiptovski strani. Sinajsko bojišče je tako segalo 40-50 km v globino ozemlja na obeh straneh prekopa (Babić, 1988: 71-72).

Sinajski polotok predstavlja kompaktno geostrateško celoto in omogoča nadzor ne le nad Sueškim prekopom, temveč tudi nad Akabskim in Sueškim zalivom. Na osnovi postavitve sil in poteka operacij v oktobrski vojni lahko v operativnem smislu Sinajski polotok razdelimo na severni in južni del. Južni del geografsko obsega območje med obalama Sueškega in Akabskega zaliva, ki ga na severu omejuje črta Suez - Akaba. V celoti gre za puščavsko in gorsko zemljišče in kot tako neuporabno za oklepno-mehanizirane enote, z izjemo obal Sueškega in Akabskega zaliva. Severni del je delno hribovit, delno ravninski, v celoti peščen in brez vode. Na tem območju prebiva največji del prebivalstva Sinajskega polotoka. Dnevna temperatura se giblje med 20-40°C. Zemljišče se od zahoda proti vzhodu postopoma vzdiguje in v globini 20-30 km od prekopa preide v Centralni gorski greben nadmorske višine 400-700 m. Ta greben dominira na severnem Sinaju in z operativno-strateškega vidika predstavlja pomembno naravno točko, ki omogoča osnovo za defenzivno ali ofenzivno bojno delovanje. Zlasti pomembni so gorski prelazi Mitla, Gidi in Hatmija, preko katerih potekajo ključne komunikacijske povezave med Egiptom in Izraelom. Na egiptovski strani je zahodno od

Sueškega prekopa ožji del bojišča, ki je pretežno ravninski, peščen in neporasel. Ozemlje jugovzhodno od Port Saida je močvirnato in nedostopno za oklepno-mehanizirane enote (priloga 2) (Babić, 1988: 72; The Insight Team of the London Sunday Times, 1974: 70).

Zaradi težko prehodnega terena in neugodnih naravnih pogojev je vojskovanje na Sinaju že od nekdaj predstavljalo boj za strateške poti, gorske prelaze in dominantne točke nad njimi. Medtem ko na eni strani odprtost puščavskega terena zagotavlja potreben manevrski prostor za oklepne enote, po drugi strani poudarja njihovo ranljivost ob napadu iz zraka. Osnovna slabost puščavskega vojskovanja je bojevanje pri zelo visokih temperaturah, ki zahteva konstantne zaloge vode in hladilnih sredstev za vojaško opremo. Poleg tega visoke temperature omejujejo tako fizične kot psihične sposobnosti vojaškega osebja. Vojne izkušnje na Sinaju so poudarile ranljivost statične obrambe v primeru obleganja, saj bo ta, odrezana od zalog vode in hrane, učinkovita zelo kratek čas (Cordesman in Wagner, 1990: 38).

Z vidika uporabe kopenskih vojaških enot sta imela Egipt in Izrael na sinajskem bojišču na izbiro tri operativne smeri: obmorsko, osrednjo in južno. Obmorska smer je potekala ob Sredozemskem morju od delte Nila preko El-Kantare in El-Ariša do Gaze. Od vseh treh smeri je bila za vojaški napad še najmanj primerna, saj bi bile mobilne enote zaradi premehkega terena prisiljene držati se poti. Potemtakem bi bil manever z velikim številom oklepnih vozil izključen. Napad za zasedbo Sinajskega polotoka je moral potekati preko strateških gorskih prelazov Hatmija, Gidi in Mitla, ki se nahajajo na osrednji in južni operativni smeri. Osrednja smer je sekala Sueški prekop pri Ismailiji in potekala preko El Tase, prelaza Hatmija do Abu Avgile. Južna operativna smer pa se je raztezala od Heliopolisa (v bližini Kaira) preko Sueza na egiptovski strani ter preko osrednjega Sinaja do severnega dela Akabskega zaliva na izraelski strani. Strateške točke na tej smeri so bile mesto Suez na egiptovski strani ter prelaza Mitla in Gidi na izraelski strani (priloga 2) (Babić, 1988: 72-73; The Insight Team of the London Sunday Times, 1974: 70).

Med operativnimi smermi je bilo tako na eni kot na drugi strani zgrajenih več vojaških poti, ki so omogočale hitre okrepitve z rezervnimi enotami in premikanje z ene strateške smeri na drugo. Tako so Izraelci v okviru obrambnih položajev na Sinaju, ki so skupno obsegali več kot 5.000 km², zgradili mrežo cest, ki je pokrivala 750 km, medtem ko je egiptovska mreža cest obsegala 2.000 km (Cordesman in Wagner, 1990: 19, 39). Na izraelski strani bojišča sta vzporedno s Sueškim prekopom potekali dve pomembni komunikacijski poti. Prva, ki je bila na izraelskih zemljevidih označena kot cesta "Lexicon", je tekla ob prekopu, 8 km vzhodno od nje pa je potekala t.i. "artilериjska cesta" (Herzog, 1984: 232).

Izrael in Egipt sta bojišče uredila v skladu z njunimi strateškimi cilji in operativnimi načrti. Osnovni cilj Izraela je bil z maksimalno urejenostjo ozemlja in minimalno porabo žive sile obdržati frontno črto na Sueškem prekopu ter pripraviti infrastrukturo (ceste, letališča, raketne baze in obmorska pristanišča) na Sinaju za hitro in učinkovito premikanje sil iz notranjosti na frontno črto v primeru napada. Težišče urejanja zemljišča je bilo na obeh straneh na bregovih Sueškega prekopa in v njegovi bližini. Egipt se je na osnovi načrta za prečkanje prekopa pri urejanju zemljišča osredotočil na izgradnjo ognjenih položajev za vse vrste orožja, posebno pozornost pa so namenili protiletalskim raketam in radarjem. Izrael je peščeni nasip na vzhodnem bregu Sueškega prekopa pretvoril v prednji, najbolj utrjeni obrambni položaj, t.i. Bar-Levovo obrambno črto (Babić, 1988: 74, 76).

Sistem tankovskih ognjenih položajev pri egiptovski vojski je ustrezal izraelskim odpornim točkam na nasprotni strani prekopa. Omogočal je obstreljevanje ne le izraelskih obrambnih položajev, temveč tudi prostora med njimi in dovoznih poti, od koder je bilo pričakovati protinapade izraelskih sil, predvsem tankov. Nasproti vsake izraelske odporne točke sta bila na vrhu egiptovskega nasipa narejena po dva ognjena tankovska položaja na razdalji okoli 500 m. Nasip na egiptovski strani je bil višji od izraelskega za okoli 3-4 m, kar je bila večkratna prednost za Egipčane z vidika opazovanja in zaščite pred neposrednim ognjem. Tako Izrael kot Egipt sta v obdobju med letom 1967 in 1973 dvigovala nivo nasipa, vendar so bili Izraelci zaradi bunkerjev in utrjenih obrambnih točk prisiljeni to opustiti (Babić, 1988: 76-77).

Približno 65-95 km vzhodno od nasipa je bil zgrajen pas fortifikacijskih objektov egiptovske vojske, ki je obsegal ognjeno in logistično podporo. Tu so se nahajale bolnice, letališča, artilerijske enote in enote protizračne obrambe (Dupuy v Cordesman in Wagner, 1990: 42).

Sueški prekop¹⁴ je že sam po sebi predstavljal veliko oviro za prehod vojaških enot, še posebno za oklepno-mehanizirane enote. Po mnenju Moše Dajana je bil prekop "eden najboljših protitankovskih jarkov, kar jih je bilo" (Herzog, 1984: 231).

¹⁴ Sueški prekop je dolg 175 km, širok od 180 do 220 m ter globok od 16 do 18 m. Gladina vode leži 2 m pod strmima bregovima, kar preprečuje prehod amfibijskih vozil brez inženirskih del. Tok vode je hiter in močan, saj doseže hitrost 18 m/min na severnem delu ter 90 m/min na južnem delu prekopa. Smer toka se spremeni vsakih šest ur glede na plimovanje. V času plime gladina vode v severnem delu naraste do 60 cm ter do 2 m v južnem delu (v bližini Sueza). Vsi ti dejavniki so močno vplivali na načrt prečkanja egiptovskih enot, še posebno na postavitve pontonskih mostov in splavnih mest (Cordesman in Wagner, 1990: 39).

4.1.1.1 BAR-LEVOVA OBRAMBNA ČRTA

Izraelska obramba na Sinaju je bila sestavljena iz treh obrambnih položajev, od katerih je bilo prvemu, t.i. Bar-Levovi obrambni črti, namenjeno daleč največ časa, dela in denarja.¹⁵ Bar-Levova črta je zajemala globino 5 km od Sueškega prekopa (Babić, 1980: 55-57).

Osnovni namen fortifikacijskih objektov in opazovalnih točk na Bar-Levovi črti je bil omogočiti maksimalno opazovanje tako podnevi kot ponoči ob minimalnem izpostavljanju enot sovražnemu artilerijskemu ognju. V prostoru med posameznimi utrdami so stalno patroljirale oklepne enote. V globini izraelske obrambe so bile v pripravljenosti razvrščene artilerijske in oklepne enote, ki bi se v primeru nevarnosti pomaknile k prekopu. Vojaške utrdbe so bile postavljene predvsem v opazovalne oz. stražarske in manj v obrambne namene, zato je bila med njimi tudi precejšnja razdalja. V peščeni nasip ob prekopu, ki je bil ponekod visok tudi 30 m, so Izraelci vgradili sistem cevi in rezervoarjev za izpuščanje gorljive tekočine, da bi gladino vode v primeru egiptovskega napada zažgali. To bi, če že ne ustavilo, vsaj močno oviralo prečkanje prekopa ter izraelski vojski dalo čas za premik oklepnih enot. Zažigalni sistem se je lahko aktiviral znotraj utrjenih položajev. Najbolj ogroženi položaji (npr. na skrajni južni in severni točki obrambne črte) so bili dopolnjeni s tankovskimi enotami (Herzog, 1975: 5-7).

Drugi obrambni položaj, ki se je nahajal 10-15 km od prekopa, je bil v okviru utrdbenih del urejen precej slabše od prvega. Tu so se nahajale brigadne rezerve v sklopu brigad (3 oklepne brigade) na prvem obrambnem položaju, ki bi v primeru nevarnosti zasedle ognjene položaje ob Sueškem prekopu. Ker je izraelsko vodstvo predvidevalo, da do preboja prvega obrambnega položaja ne bo prišlo, je bil drugi položaj urejen pretežno za potrebe protinapada. Protioklepnih in drugih preprek skorajda ni bilo (Babić, 1980: 57-58).

Tretji obrambni položaj, ki se je nahajal na Centralnemu gorskemu grebenu je bil namenjen operativnim rezervam. Vključeval je strateške gorske prelaze in druge pomembne komunikacijske poti, ki so povezovale prednje obrambne položaje z notranjostjo Sinajskega polotoka. Skupna globina vseh treh obrambnih položajev je znašala okoli 35 km. V notranjosti Sinaja so bila zgrajena številna letališča. Nekatera od njih so bila v gorskih predelih osrednjega in južnega Sinaja podzemna (Babić, 1980: 58).

Veliko utrdb je bilo v času vojne izčrpanja poškodovanih ali uničenih. Ko je bilo 7. avgusta 1970 podpisano premirje za dobo devetdesetih dni, so Izraelci začeli obsežna

popravljalna dela. V celoti sta bili za obrambo na Sinaju porabljeni 2 milijardi izraelskih funtov (500 milijonov ameriških dolarjev), od tega približno 150 milijonov (40 milijonov dolarjev) le za izgradnje in popravila utrd. Nekateri pripadniki izraelskega vojaškega vrha, kot npr. generala Ariel Šaron in Israel Tal, so izgradnji takega obrambnega sistema na Sinaju nasprotovali. Zavzemali so se za postavitev oklepni enot nedaleč stran od prekopa. Menili so, da bi bila gibljivejša obramba na Sinaju primernejša od pozicijske. Israel Tal je dejal, da utrdbe ne morejo preprečiti prečkanja prekopa ter so neučinkovite kot bojne enote, saj jih egiptovski vojaki lahko nevtralizirajo ali obidejo. Posebno pa je poudaril številne žrtve med vojno izčrpavanja na območju utrd. Ker je ob Sueškem prekopu vladalo zatišje, pri Izraelcih pa naraščal občutek varnosti, so se v javnosti pojavile zahteve po znižanju obrambnih stroškov. Precej utrd ob prekopu je bilo opuščeni, v zasedeni pa so se nahajale minimalne posadke, ki so šteje do dvajset pripadnikov (dva častnika, dvanajst vojakov in nekaj administrativnih delavcev) (Herzog, 1975: 8-12).

4.1.2 GOLANSKO BOJIŠČE

Golansko bojišče je dobilo ime po Golanski planoti, ki se nahaja na meji med Izraelom in Sirijo. Frontna črta je potekala v širini okoli 95 km od jugovzhodnih vznožij gorskega masiva Hermon (blizu tromeje med Izraelom, Libanonom in Sirijo) do Afika blizu jordanske meje (okoli 20 km vzhodno od Galilejskega jezera). Operativna globina na izraelski strani je segala vse do črte Kfat - Nazaret - Afula, kjer so bile razporejene operativne rezerve. Na sirski strani se je bojišče razprostiralo po globini v povprečju 90-100 km vse do črte Damask - Es Savara El Kabra - Es Suvajda (priloga 3). Zemljišče na Golanski planoti je kamnito in neporaslo. Nadmorska višina je okoli 1000 m. Značilne so številne vzpetine relativne višine 20-300 m. Posamezne ravninske predele na planoti pokrivajo skalovja. Od Hermona do Galilejskega jezera se teren postopoma znižuje proti jugu in jugovzhodu in oblikuje planoto. Dominanten položaj na bojišču ima gorski masiv Hermon. Gorato in hribovito zemljišče na Golanu omejuje uporabo oklepni enot in nudi naravne obrambne položaje (Babić, 1988: 77-79).

Cestno omrežje so dopolnjevale mnoge vojaške ceste. Dve od njih sta prečkali planoto od juga proti severu. "Cesta prekinitve ognja" je tekla tik za razmejitveno črto, medtem ko je "naftovodna cesta" tekla diagonalno čez Golan ob Transarabskem naftovodu, ki je bil speljan

¹⁵ Za vsak kilometer Bar-Levove obrambne črte so Izraelci namenili več denarja kot za nakup tankov za eno tankovsko četo (Babić, 1988: 74).

iz Saudske Arabije preko Jordanije in Golana v pristanišča Libanona. Od zahoda proti vzhodu je planoto prečkalo pet večjih cest (Vilar, 1996: 46).

Z vidika uporabe kopenskih enot sta imela Izrael in Sirija na golanskem bojišču na izbiri dve operativni smeri. Prva in pomembnejša smer, t.i. severna operativna smer, se je raztezala preko osrednjega dela planote in se na izraelski strani končala na morju ter na sirski strani v Damasku. Po njej je potekala cesta Damask - El Kuneitra - Kfat - Akre. Severna operativna smer je bila strateškega pomena tako za Izrael kot Sirijo, njena prehodnost pa je bila omejena zaradi goratega območja. Najpomembnejši objekti na tej smeri so se nahajali na njenih koncih, vendar so se v četrti izraelsko-arabski vojni na prvem mestu znašli cilji v objemu fronte, ki so bili bolj operativnega pomena. Najpomembnejši med njimi so bili prestolnica Golanske planote El Kuneitra, Kafr Nafak in dominantni vrhovi na južnih obronkih gore Hermon, ki so tudi predstavljali težišče bojev na Golanski planoti. Prehodnost južne operativne smeri, ki je imela v vojni manjši pomen, je omejevalo Galilejsko jezero ter hribovito območje v njegovi neposredni bližini. Os te smeri je določala pot Ezra - Rafid - Samah - Afula (priloga 3) (Babić, 1988: 79).

Svoj del bojišča je Izrael podobno kot ob Sueškem prekopu uredil za pozicijsko obrambo. Že sama Golanska planota s svojimi številnimi vzpetinami je Izraelu zelo olajšala delo. Izraelske ovire so se pričele zahodno od črte razmejnitve s protioklepni jarkom, ki je bil približno 4-6 m širok in 4 m globok. Glavna naloga jarka je bila preprečiti prehod oklepni vozilom. Za jarkom se je pričel prvi izraelski obrambni položaj globine 30 m, ki je bil sestavljen iz več delov. Prvi del je bil neprekinjeno mešano protipehotno in protitankovsko minsko polje (dolžine 90 km in širine 6 m), sledil je nasip (dolžine 90 km, širine 6 m in višine 4,5 m), mehki pas zemljišča, asfaltna pot, žična ograja in na koncu ponovno mešano minsko polje.¹⁶ Zemeljski nasip je imel funkcijo prvega protioklepnega ognjenega položaja, saj so bili v njem zgrajeni fortifikacijski objekti za vojaške enote ter ognjeni artilerijski in tankovski položaji. Tako je prva obrambna črta z nasipom imela večstranski namen: opazovanje, uničevanje živih in neživih tarč ter fizično preprečevanje prehoda pehote in oklepno-mehaniziranih enot. Obrambne položaje so sestavljale odporne točke velikosti vodov ali čet, ki so se v okviru bataljona povezovale v obrambno verigo. Na prvi obrambni črti je bilo na vzvišenih mestih zgrajenih 17 večjih utrd, imenovanih "mutzav", ter številne opazovalne točke. V mirnem času je bilo v njih 15-20 vojakov in ostalega osebja. V globini bojišča so bili zgrajeni manj utrjeni obrambni položaji, saj je izraelsko vojaško vodstvo verjelo, da je

¹⁶ Na območju pomembnejših poti je globina minskega polja znašala tudi 600 m (Babić, 1988: 81).

prepreka na prvi obrambni črti neprehodna. Poleg tega so želeli olajšati manevriranje svojim oklepnim enotam, za katere so v zaledju zgradili številne poti. Na gori Hermon je imela izraelska vojska močan komunikacijsko-obveščevalni center, imenovan "Oči Izraela" (Babić, 1988: 80-81; Cordesman in Wagner, 1990: 44; Vilar, 1996: 46).

Sirska vojska je imela proti Golanu tri obrambne črte. Prva se je nahajala približno 3 km od črte premirja, druga, najmočnejša, je imela 200 vkopanih tankov, medtem ko je bila tretja obrambna črta že neposredna obramba Damaska (Vilar, 1996: 46).

4.2 RAZMERJE SIL EGIPTA, SIRIJE IN IZRAELA

Na predvečer napada je egiptovsko vojsko (eno največjih na svetu) sestavljalo okoli 800.000 pripadnikov, 1.700 tankov, 2.500 artilerijskih orožij in več tisoč prenosnih pehotnih protioklepnih orožij. Oborožitev egiptovskih enot s številnim protioklepnim orožjem je bila pomemben dejavnik v razvoju egiptovske vojske, ki so ga Izraelci spregledali in jim je povzročil veliko izgub, predvsem v začetni fazi vojne. V egiptovskih zračnih silah je bilo okoli 700 letal in 150 helikopterjev. Enote protizračne obrambe so bile sestavljene iz 150 baterij, oboroženih z raketami zemlja-zrak in 2.500 protiletalskimi topovi. Pomembno vlogo so imele zlasti v začetku vojne, saj so popolnoma nevtralizirale izraelska letala. Egiptovsko vojsko ob prekopu je sestavljalo pet pehotnih divizij, od tega so tri na severnem delu pripadale 2. egiptovski armadi ter dve na južnem delu 3. egiptovski armadi. Vsaka divizija je bila sestavljena iz treh pehotnih brigad in treh oklepnih bataljonov z okoli 120 tanki. V rezervi so se nahajale tri mehanizirane in dve oklepni diviziji. Mehanizirane divizije so poleg dveh mehaniziranih vključevale eno oklepno brigado z okoli 160 tanki na divizijo. Oklepni diviziji sta bili sestavljeni iz ene mehanizirane in dveh oklepnih brigad z okoli 250 tanki na divizijo (Herzog, 1984: 239-240; Bregman, 2000: 80; Vilar, 1996: 43).

Egipt je svoje kopenske sile ob Sueškem prekopu razporedil na tri operativne smeri. Smer napada 2. armade je potekala od Port Saida do Grenkih jezer, medtem ko je območje napada 3. armade zajemalo prostor južno od Grenkih jezer pa vse do Sueza. Območje Grenkih jezer, ki je bilo široko 40 km, je predstavljalo vez med 2. in 3. armado ter je bilo branjeno z relativno slabimi silami, saj ga je egiptovsko vodstvo ocenilo kot neprimerne za izvajanje kopenskih operacij. Težišče sil 2. armade je bilo usmerjeno na osrednjo operativno smer, kjer se je nahajala glavnina sil in bojnih sredstev, medtem ko so bile pomožne sile usmerjene na obmorsko operativno smer. Težišče sil 3. armade, ki je imela le eno operativno smer v svoji

coni napada, se je nahajalo na ožjem delu te smeri z nalogo zadati glavni udar proti prelazu Mitla na Sinaju (priloga 4) (Babić, 1988: 102).

Veliko vlogo v egiptovski strategiji je predstavljal sistem protizračne obrambe, ki ga je zgradila Sovjetska zveza. Ob izbruhu vojne je Egipt imel 150 baterij z raketami zemlja-zrak SAM-2, SAM-3 in SAM-6, od katerih je bilo 50 baterij razporejenih v bližini prekopa. Baterije z raketami SAM-2 in SAM-3 so obsegale po šest lansirnih mest, medtem ko so baterije z raketami SAM-6 imele dvanajst raket (po tri na enem tanku). Glavna prednost raket SAM-6, ki so bile v oktobrski vojni prvič uporabljene v boju in so izraelski vojski povzročile ogromno težav, je bila velika mobilnost, hitrost in občutljivost. Poleg tega Izraelci niso imeli ustreznih elektronskih motilnih naprav za rakete SAM-6, kot so jih imeli za SAM-2 in SAM-3. Tako je raketa SAM-6, ki je bila namenjena uničevanju ciljev na majhnih in srednjih višinah, odlično dopolnjevala sorazmerno statično SAM-2 in nekoliko mobilnejšo SAM-3. Pehotni vodi egiptovske vojske pa so bili oboroženi z raketami SAM-7, ki so bile namenjene uničevanju ciljev tako v zraku kot na zemlji. Še posebno učinkovite so bile v boju proti nizko letečim bojnim letalom (do višine 2,5 km) in helikopterjem (do višine 3 km). Tako je bil nad celotnim območjem med Sueškim prekopom in Nilom razprt raketni dežnik, ki je pokrival pas, globok 15-20 km na vzhodnem bregu (Bregman, 2000: 81; Herzog, 1984: 307-308; Ribarič, 1973: 22-24).

Izraelske sile na Sinaju je sestavljalo deset pehotnih vodov, dvanajst artilerijskih baterij (52 artilerijskih orožij) in šest protizračnih baterij. Skupno 450 vojakov je bilo porazdeljenih v šestnajstih utrdbah na medsebojni razdalji 11-13 km in štirih opazovalnih točkah ob prekopu. V globini izraelske obrambe so se nahajale tri oklepne brigade z okoli 290 tanki (Bregman, 2000: 81-82; Herzog, 1984: 243).

Sirsko vojsko so sestavljale tri pehotne divizije (7., 9. in 5. pehotna divizija) od katerih je vsaka imela po dve pehotni ter eno tankovsko in eno mehanizirano brigado. V vsaki diviziji je bilo 130-200 tankov, medtem ko je bilo na bojišču skupno 45.000 sirskih vojakov. V operativni rezervi sta bili razporejeni še dve oklepni diviziji¹⁷ (1. in 3. oklepna divizija) z 250 tanki na divizijo ter nekaj samostojnih brigad, tako da je Sirija imela skupno okoli 1.500 tankov ob podpori okoli 1.000 artilerijskih orožij (vključno z raketami zemlja-zrak). Okoli 200 tankov je bilo statičnih, saj so bili vkopani v zemljo. Sirske enote so bile razporejene pod okriljem okoli 35 baterij, oboroženih z raketami zemlja-zrak, ki so bile razporejene na Golanski planoti ter v bližini Damaska. Raketni dežnik je segal 8 km v globino izraelskega

ozemlja (Herzog, 1984: 285; Bregman, 2000: 82). V sirskih zračnih silah je bilo okoli 400 letal in 67 helikopterjev (Cordesman in Wagner, 1990: 16; Gilbert, 2002: 87).

Glavnina sirskih sil, ki so imele linijsko razporeditev, je bila usmerjena proti severnemu, pretežno hribovitemu delu fronte, medtem ko so bile pomožne sile usmerjene na južni, prehodnejši del. Glede na razpored izraelskih sil na Golanu so bile glavne sirske sile usmerjene proti glavnim izraelskim, pomožne sirske pa proti pomožnim izraelskim. S tem je bil frontalni napad v naprej določen. V prvi liniji sirskih sil so se nahajale jurišne enote za uničevanje protioklepni preprek (priloga 5) (Babić, 1988: 106).

Na izraelski strani bojišča so bili razporejeni dva pehotna bataljona, dve oklepni brigadi z okoli 170 tanki ter 11 artilerijskih baterij z okoli 50 artilerijskimi orožji. 7. oklepna brigada je branila severni predel Golanske planote, medtem ko je 188. oklepna brigada branila južni predel. V vsaki od 17 izraelskih utrd ob frontni črti je bilo okoli 15-20 mož ob podpori treh tankov. Izraelske enote na Golanu so bile na zahtevo generalmajorja Jicaka Hofija, poveljnika Severnega poveljstva, zaradi zbiranja sirskih enot ob meji zelo povečane (pred tem je bilo na Golanu le okoli 60 tankov). To je bilo odločilnega pomena ob izbruhu vojne, saj so se izraelske enote na Golanu odrezale veliko bolje kot na Sinaju (Herzog, 1984: 285-287; Bregman, 2000: 83; Vilar, 1996: 45-46).

Tretjina izraelskih sil je bila razporejena na obrambnih položajih na Golanu in Sinaju. Preostanek so predstavljale taktične in operativne rezerve, medtem ko so strateško rezervo sestavljale enote, ki so nastale z mobilizacijo. Če upoštevamo, da so slednje predstavljale glavnino izraelskih kopenskih sil, opazimo veliko nesorazmerje med ofenzivno in defenzivno komponento strateške razporeditve. Razmerje med obrambnimi silami na utrjenih položajih in tistimi, ki so bile v rezervi (taktični, operativni in strateški) je bilo 1:8 v korist slednjih. S takšno začetno postavitvijo sil si je Izrael omogočil večjo izbiro bojnega delovanja (Babić, 1988: 106-107).

Pri polni mobilizaciji je imel Izrael 310.000 vojakov, od tega 35.000 žensk, ki so služile pretežno v administrativnih, tehničnih in sanitetnih službah ter enotah za zveze. Rok mobilizacije rezervnih enot je bil 72 ur. Bojno moč Izraela je predstavljalo: 1.750 tankov, 1.000 oklepnih transporterjev, 480 letal in 75 helikopterjev. Izraelski piloti so imeli 80 ur obveznega letenja na mesec, medtem ko so imeli arabski pol manj. Najmočnejša bojna enota v izraelski vojski je bila brigada, ki je imela 3.000-4.500 vojakov. V končni fazi vojne je bilo na položajih 40 brigad. Po potrebi so se združevale v bojne enote (ugdat), ki bi bile

¹⁷ Po podatkih Babića (1988: 106) naj bi se v sirski operativni rezervi nahajala le ena oklepna divizija, vendar

primerljive z divizijo. Vse enote so bile pripravljene na kratke spopade visoke intenzivnosti. Vrhovno vojaško poveljstvo v Izraelu je bilo razdeljeno na Severno (Golan) in Južno poveljstvo (Sinaj) (Vilar, 1996: 45).

4.3 PREČKANJE SUEŠKEGA PREKOPA

Napad egiptovskih in sirskih oboroženih sil se je pričel istočasno 6. oktobra 1973 ob 14.00. V artilerijski in letalski pripravi napada, ki je trajala 50 minut, in samem napadu je na egiptovski strani sodelovalo 2.000 artilerijskih orodij in okoli 200 tankov, ki so z ognjenih položajev na vrhu nasipa neposredno streljali cilje na prvem položaju in v bližnjem zaledju izraelske obrambe. 290 egiptovskih letal je preletelo Sueški prekop in napadlo izraelska letališča, poveljniške in administrative točke, artilerijske položaje in radarske sisteme. V prvi minuti napada je bilo na izraelske položaje izstreljeno okoli 10.500 tankovskih in topniških izstrelkov, kar je okoli 175 izstrelkov na sekundo. Orjaški vodni topovi so začeli rušiti zemeljske ovire. V prvem valu napada je v gumijastih čolnih in amfibijskih vozilih prekop prečkalo 8.000-10.000 pripadnikov egiptovske pehote. Večina je poleg avtomatske puške imela tudi ročno protioklepno orožje za boj iz bližine z izraelskimi tanki in oklepnimi transporterji. Ta val je bil tako silovit, da so bile že v prvem naletu osvojene skoraj vse utrjene postojanke Bar-Levove obrambne črte. Težišča napada so bila pri El Kantari, severno od Ismailije in južno od Grenkih jezer (priloga 4). Začetni uspeh je bil dosežen predvsem zaradi strateškega presenečenja, dobre organizacije in priprave za prečkanje prekopa, pa tudi obsega in moči prvega udara. Egiptovski komandos ("ljudje žabe") so uspeli v noči pred napadom zabetonirati odprtine cevi za izpust gorljive tekočine iz izraelskih utrd v nasipu in preprečiti nasprotniku, da bi zažgal gladino vode, kar bi zelo otežilo prečkanje (Babić, 1988: 110-112; Herzog, 1984: 241; Novak, 1981: 360).

Sistem egiptovske protizračne obrambe je zelo učinkovito ščitil letalske in kopenske sile pred napadi izraelskih letal. Protioklepne rakete in tanki so z nasipa uspešno ščitili vzhodni breg do globine 3 km in preprečevali izraelskim tankom in oklepnim transporterjem, da bi se približali prekopu. Na strateške gorske prelaze so egiptovski vojaki skušali izvesti helikopterske desante, vendar niso uspeli (Babić, 1988: 112). Od 48 helikopterjev naj bi jih bilo sestreljenih 20 (Bregman, 2000: 85-86).

ostali avtorji navajajo drugačne podatke.

Egiptovske pehotne enote so do noči 6. oktobra na vzhodnem bregu prekopa vzpostavile štiri mostišča, od koder so uspešno izvajale napade v notranjost. V začetni fazi vojne je bilo v izraelski obrambi učinkovito le topništvo. Vsa druga bojna sredstva so bila skoraj popolnoma nevtralizirana. Izraelske odporne točke na Bar-Levovi črti so padale ena za drugo (Babić, 1988: 112).

Za napačno se je izkazala odločitev poveljnika Južnega poveljstva, generala Gonena, ki je ukazal dve tretjini vseh sil na Sinaju porazdeliti na rezervne položaje, medtem ko se je ob prekopu nahajala le ena tretjina, kar je Egipčanom zelo olajšalo prečkanje (Bar-Lev v Bregman, 2000: 86). Od 290 izraelskih tankov, ki so bili ob začetku vojne na Sinaju, jih je bilo že v prvih dneh uničenih ali poškodovanih 153 (Zeira v Bregman, 2000: 86).

Po uspešnem prvem udaru je egiptovska vojska takoj začela graditi prehode čez Sueški prekop. Potrebno je bilo postaviti pontonske mostove in pripraviti mesta za prevoze s splavi. V prvih 48 urah je egiptovskim vojakom uspelo postaviti deset pontonskih mostov in okoli 50 splavnih mest za prevoze težkih tovorov. 10. oktobra so bile na vzhodnem bregu nastanjene tudi enote protizračne obrambe (vključno z raketami SAM-6). Egiptovske enote so med seboj povezale vzpostavljena mostišča ter od Port Saida do Sueza oblikovale neprekinjeno frontno črto v globini 3-5 km vzhodno od Sueškega prekopa. Vendar je na območju Grenkih jezer ostal slabo branjen prostor med 2. in 3. egiptovsko armado (Babić, 1988: 112-113).

Izraelska letala so skušala pontonske mostove uničiti, a so se znašla v močnem ognju raket zemlja-zrak, med katerimi jim je največ škode povzročila raketa SAM-6, ki je zahodne vojske sploh še niso poznale. Tako je izraelska vojska izgubila kar dve tretjini letal, ki so se udeležila napadov na pontonske mostove. Ko pa so začeli izraelski piloti napadati iz večjih višin, so bili sicer pred raketami varnejši, vendar so bila bombardiranja netočna in zato niso povzročila večjih poškodb mostov (J. Š., 1973: 6). V prvih 24 urah vojne je bilo sestreljenih 35 izraelskih letal (Bregman, 2000: 86). V tej fazi vojne je bila učinkovitost sovjetskih raket zemlja-zrak tako na Sinaju kot na Golanu izjemno visoka, zato je bila vloga izraelskih letal pri nudenju neposredne podpore iz zraka v prvih dneh vojne malenkostna. Šele po uporabi ustreznih elektronskih protiukrepov in raznih taktik zavajanja so izraelski piloti začeli vplivati tudi na potek kopenskih spopadov, še posebno na golanski fronti. Učinkovitost zračnih sil je bila prvič v zgodovini sodobnega vojskovanja odvisna od razvoja spopadov na kopnem (Dupuy, 1984: 283).

Zanimivo je, da so Egipčani računali na mnogo večje izgube, kot so jih pri prečkanju prekopa dejansko imeli. Pričakovali so okoli 10.000 žrtev, izgubili pa le 10-15 % od tega (J. Š., 1973: 6).

Medtem so pred nočjo 7. oktobra že prispele izraelski vojski na pomoč prve mobilizirane enote v velikosti dveh oklepnih divizij. 8. oktobra so z dvema oklepnima brigadama izvedli protinapad na širokem delu fronte, ki pa je bil velika taktična napaka. Izraelske enote so utrpeli 80 % izgub, saj protinapad relativno majhnih sil na širokem območju proti glavnini egiptovske vojske ni mogel biti uspešen. Izraelski brigadi sta bili hkrati pod ognjem egiptovskih sil na vzhodnem bregu ter tankov, artilerijskih in raketnih sistemov, ki so bili stacionirani na nasipu na zahodnem bregu (učinkovit domet teh orožij je bil do 3 km). Tako sta se dejansko dve izraelski oklepni brigadi bojevali proti 70.000-100.000 egiptovskim vojakom in okoli 800 tankom. Izraelsko vojaško vodstvo je sprevidelo, da je egiptovska vojska bolj organizirana in pripravljena kot v prejšnjih vojnah (Babić, 1988: 113; Brown, 1985: 257).

10. oktobra so egiptovske sile še izboljšale svoje položaje, saj so skoraj v celoti zajele izraelski drugi obrambni položaj ter prestavile frontno črto proti vzhodu v povprečju za 8-10 km. Napad egiptovskih sil se je odvijal zelo počasi, čeprav so imeli Izraelci takrat še večkratno (6-7 krat) manjše sile na Sinaju. Povprečno dnevno napredovanje egiptovskih sil je znašalo 1,5-2 km, medtem ko je bila skupna globina egiptovskega prodora na Sinaju v povprečju 12-16 km (Babić, 1988: 113-114).

Naslednja dva dni (11. in 12. oktobra) se je egiptovska vojska predvsem osredotočila na obrambo pridobljenih položajev. Medtem so Izraelci nadomestili izgube v enotah ter na Sinaj za načrtovan protinapad usmerili sedem oklepnih in oklepno-mehaniziranih brigad, ki so se v začetku vojne delno bojevale na golanski fronti, delno pa se nahajale v strateški rezervi. Tako se je razmerje sil na sinajskem bojišču kot tudi na celotnem vojskovališču popravilo v korist Izraela, saj je ta imel na Golanu že izbojevano zmago (Babić, 1988: 114). Bregman (2000: 90) meni, da izraelski uspeh, ki je sledil v nadaljevanju vojne, ni bil le posledica izraelske strategije, marveč bolj omejenih vojnih načrtov egiptovskega vodstva. Namreč, po več kot uspešnem prečkanju prekopa so egiptovske enote utrdile svoje položaje pod okriljem raket zemlja-zrak in prevzele defenzivno strategijo, namesto da bi nadaljevale napade v notranjost Sinaja, dokler so bile izraelske enote še relativno šibke. To pa je bila strateška napaka.

4.4 VOJNI PORAZ SIRSKÉ VOJSKE NA GOLANU

Sirski vojni načrt je predvideval močan napad oklepnih enot, s katerim bi v roku treh dni zavzeli celotno Golansko planoto. Sledila bi utrditev obrambnih položajev zahodno od reke Jordan in ob Galilejskem jezeru (vključno s premestitvijo raketnega sistema zemlja-zrak) v okviru priprav na pričakovan izraelski protinapad. Nato bi se pričela vojna izčrpavanja s ciljem povzročiti čim več izgub izraelskim enotam. V primeru uspešne zasedbe Golanske planote je imel sirski vojaški vrh pripravljen tudi načrt za nadaljevanje operacij v notranjost izraelskega ozemlja v smeri Galileje (Herzog, 1984: 316). Zaradi bližine izraelskih naselij ter pomanjkanja strateške globine je bila v vojnem načrtu Izraela prednost dana golanskemu bojišču pred sinajskim (Bregman, 2000: 87).

Odgovor na kakovostno premoč izraelskih vojaških sil so Sirci našli v obsegu in moči napada. Pred začetkom vojne so po predvidenem modelu vadili natančno načrtovan napad, ki je temeljil na valovih tankov, ki bi drug za drugim prodirali naprej, ne glede na predhodni val (Herzog, 1975: 275).

Letalska in artilerijska ognjena priprava na napad sirskih sil se je na golanskem bojišču začela istočasno kot na Sinaju in je trajala 35 minut. 6. oktobra 1973 ob 13.45 so sirski vojaki začeli snemati maskirne mreže s topov in tankov. Kmalu zatem se je po celi črti razmejitve vsula ploha tankovskih in topniških izstrelkov, ki je povzročila veliko zmede in malo škode. Sledil je napad letal, ki so z bombami zasula vse strateško pomembne točke razen mostov, in končno, napad oklepnih in pehotnih enot na vsej širini fronte (Babić, 1988: 110; Vilar, 1996: 47).

Pod zaščito ognja so se izraelski prvi obrambni liniji približevale enote za uničevanje protioklepnih preprek. Te enote so sestavljali pretežno tanki čistilci min in tanki mostonosilci, ki so očistili minska polja in postavili umetne prehode na glavnih smereh napada. Sledil je masoven napad tankov in pehote na oklepnih transporterjih. Napad se je odvijal zelo hitro. Do noči je sirska vojska zavzela skoraj ves izraelski prvi obrambni položaj, le 7. pehotna divizija ni uspela uničiti vseh protioklepnih preprek na svojem območju. Težišče napada je bilo na območju prodora 9. pehotne divizije v smeri Kuneitre, vendar je bil največji uspeh dosežen na pomožni smeri napada, t.j. na območju 5. pehotne divizije (priloga 5). Slednja je v celoti zasedla izraelske odporne točke do globine 3 km in se namenila proti drugemu izraelskemu obrambnemu položaju (5 km). 7. oktobra popoldne je izraelska vojska maksimalno angažirala svoje lovce bombnike, ki so v skupinah napadali napredujoče sirske enote. Vendar je bila

sirska protizračna obramba tako močna in učinkovita, da izraelskemu letalstvu ni uspelo ustaviti sirskega prodora (Babić, 1988: 115-116).

S helikopterskim desantom, ki so ga sestavljale enote 7. pehotne divizije, je sirski vojski uspelo zavzeti strateško točko na Džabel Šeiku (Oči Izraela), ki je bila osrednjega pomena za izraelski sistem protizračne obrambe na Golanu. To je bil za Izraelce velik udarec, saj jim je podrla sistem za usmerjanje letal in upravljanje s protizračno obrambo (Babić, 1988: 115).

8. oktobra so na Golanu potekali odločilni boji. Za Izraelce je bilo pomembno, da obdržijo drugi obrambni položaj vsaj na težišču obrambe (pri Kuneitri) in tam zlomijo sirski napad, potem pa z novimi silami iz rezerve preidejo v protinapad. Izraelska vojska je že prvi dan vojne imela na Golanski planoti devet brigad, od tega so bile štiri že udeležene v bojih, ostalih pet pa je bilo v operativni rezervi. Tri brigade (dve oklepni in ena mehanizirana) iz operativne rezerve so se nahajale na glavni smeri v območju Kfata, medtem ko sta se dve (ena pehotna in ena mehanizirana) nahajali na pomožni smeri pri Nazaretu (priloga 3). Sirska vojska je težila k frontalnemu potisku nasprotnikovih enot na težišču njihove obrambe. V ta namen so angažirali tudi operativno rezervo (1. in 3. oklepna divizija). Izraelske sile so se trudile za vsako ceno obdržati Kuneitro, Ajsije in Ahmedijo, hkrati so na levem boku poskušale ponovno zavzeti oporišče Džabel Šeik, vendar niso uspele. Na desnem boku je zaradi prodora sirske 5. pehotne divizije pretela nevarnost, da bo izraelska obramba presekana severno od Galilejskega jezera na območju med El Mandžarom in El Duro. Zato je izraelsko vodstvo hitro reagiralo z vpoklicom operativne rezerve. Medtem je tudi sirsko vodstvo po neuspelem prodoru pri Kuneitri del svojih sil preusmerilo na to območje. Vendar so bili Izraelci hitrejši. Iz predela Kfata so proti El Duri usmerili dve oklepni brigadi ter severno od Ajsij mehanizirano brigado z namenom, da bi preprečili prodor sirske enote na smeri El Hušnije - El Dura in Ajsije - Kafr Nafak. Sile, ki so se nahajale v operativni rezervi v predelu Nazareta, so bile razdvojene. Pehotna brigada je bila poslana na območje El Mandžara, medtem ko je bila mehanizirana brigada poslana v smeri Afula - Samah - Afik, da zapre pot sirske enotam. Takoj zatem je izraelski vojaški vrh v predel Kfata poslal štiri nove brigade iz strateške rezerve (Babić, 1988: 116-117).

9. in 10. oktobra so bile sirske enote zaustavljene na vsej fronti. Boji so bili izjemno zahtevni ter izgube na obeh straneh ogromne (pri Izraelcih v letalih in tankih, pri Sircih predvsem v tankih). Sirska vojska je od začetka vojne pa do konca prve etape operacij 10. oktobra izgubila okoli 800 tankov, izraelska pa okoli 200. Poskusi z vključitvijo v boj sirske operativne rezerve z namenom, da se nadaljuje napad in začne druga etapa, niso dali zelenih

rezultatov. Na liniji Ahmedija - Kuneitra - Ajsije so sirske enote naleteli na močno obrambo in doživele popoln neuspeh. Prišlo je do popolnega zastoja napada v okoliščinah, ko so bile že vse operativne rezerve potrošene. Tako je Sirija morala preiti v obrambo. Pomoč, ki je prihajala prek zračnih mostov iz Sovjetske zveze, je služila kot osnova za popolnjevanje izgub in formiranje novih enot. Siriji so poslale pomoč tudi nekatere arabske države¹⁸, vendar je bilo že prepozno (Babić, 1988: 117-118).

Na osnovi neugodne operativno-strateške situacije, v kakršni se je znašla sirska vojska, se je Izrael odločil za protinapad. Temu je botrovalo tudi dejstvo, da so bile egiptovske sile na Sinaju bolj kot ne pasivne in so le utrjevale pridobljene položaje. Izrael je ocenil, da se bo egiptovski napad odvijal počasi, če bo do njega sploh prišlo. Poleg tega je globina sinajskega bojišča omogočala daljše zadrževanje nasprotnika z elastično obrambo in z odlaganjem odločilnega napada. Zato je Izrael koncentriral glavnino svojih sil za protinapad na Golanski planoti. Poleg štirih brigad, ki so bile na frontni črti že pred začetkom sirskega napada, je izraelsko vodstvo v protinapadu angažiralo še devet novih brigad, od tega pet iz operativne in štiri iz strateške rezerve. Razmerje sil na Golanu v času izraelskega protinapada je bilo 1:1. Vendar je bila prednost Izraela v tem, da je imel od trinajstih brigad devet svežih, medtem ko Sirija ni imela niti ene, ki pred tem ne bi sodelovala v bojih. Sirske enote so imele ogromne izgube, nekatere tudi do 50%, poleg tega pa tudi zelo neugoden operativni položaj, saj so bile plitko razpotevnjene v širini 50-60 km. Sirske oklepne enote so imele pred začetkom izraelske ofenzive kljub velikim izgubam še okoli 400 tankov na Golanu, medtem ko jih je Izrael imel okoli 500-550. Tako prednost Izraela ni bila v številu tankov, temveč v načinu razporeditve oklepnih enot (Babić, 1988: 118-119).

9. oktobra je Siriji zmanjkalo raket zemlja-zrak, kar je izraelska vojska hitro izkoristila in še isti dan napadla sirske Ministrstvo za obrambo in generalštab zračnih sil v Damasku (Bregman, 2000: 87).

V protinapadu je izraelsko vojaško vodstvo kot obliko manevra izbralo dvakratni objem, enega na severnem in enega na južnem delu fronte. Za objem sirske sil na severnem delu sta bili formirani dve skupini. Prva, sestavljena iz dveh oklepnih in ene mehanizirane brigade, je bila zbrana v predelu Kafr Nafak - Ajsije - El Dura z nalogo, da razbije sirske vrste na širšem območju Ajsij, obkoli sirske enote pri Kuneitri in Ahmediji ter jih v združeni akciji z drugo skupino, ki se je premikala severno od Ahmedije proti Sasi, obkoli in uniči (priloga 3). Drugo skupino na severnem delu fronte so sestavljale štiri brigade, od teh dve mehanizirani, ena

¹⁸ Irak je poslal oklepno-mehanizirano divizijo, ki je ščitila desni bok sirske sil, medtem ko je Jordanija poslala

oklepna in ena pehotna. Njena naloga je bila, da razbije sirske sile pri Mesadi in prodre do Sase, kjer naj bi se združila z drugo skupino. S takim manevrom bi obe bojni skupini oblikovali klešče, ki bi pri Sasi presekale pot za umik 3. oklepni in 7. pehotni sirski diviziji. Pri Kuneitri in Ahmediji bi bili obe obkoljeni na relativno majhnem prostoru, ki bi ga bilo zlahka obstreljevati z neposrednim tankovskim ognjem. Protinapad obeh izraelskih skupin je potekal v smeri preko položajev sirskih pomožnih enot, tako da se je na teh smereh ustvarilo razmerje 3:1 v živi sili in 4:1 v tankih v korist Izraela (Babić, 1988: 119-120).

Na južnem delu fronte je bil dvakratni objem usmerjen proti Rafidu. S severne strani Galilejskega jezera od El Dure proti El Hušnjam do Rafida je delovala oklepna brigada, medtem ko je z južne strani v smeri Samah - Afik - Hisfin - Rafid prodirala mehanizirana brigada. Obe bojni skupini, ki sta imeli nalogo obkoliti in uničiti glavnino sirske 5. pehotne divizije, bi zaprli klešče pri Rafidu. Med njima bi delovala pehotna brigada, ki je imela nalogo, da nase veže sirske enote. Tako so bile proti sirski 5. pehotni diviziji angažirane tri sveže izraelske brigade, od tega dve z nalogo, da jo s koncentričnim udarom napadeta v boke njenih razvlečenih in plitko razporejenih sil. Poleg tega je preko desnega krila sirske 5. pehotne divizije na njenem spoju z 9. pehotno divizijo potekal glavni napad izraelske južne skupine na severnem delu fronte, ki je prodirala v smeri Ajsije - Sasa. Izraelski protinapad na Golanski planoti se je začel z močno artilerijsko in letalsko pripravo v jutru 11. oktobra. Sledil je istočasni napad vseh štirih skupin, ki bi s hitrim prodorom oklepno-mehaniziranih enot oblikovale dvojne klešče - ena na severnem in druga na južnem delu fronte - in v najkrajšem možnem času razbile sirske sile, zaprle klešče pri Sasi in Rafidu ter, če bi to bilo mogoče, uničile glavnino sirskih sil in preostanek odrinile v smeri Damaska na severu oz. vzhodno od Rafida na jugu. Da bi se temu izognilo, je bilo sirsko vojaško vodstvo prisiljeno hitro umakniti svoje enote tudi na območjih, kjer te niso bile neposredno ogrožene. S tem mu je uspelo preprečiti obkolitev svojih sil, vendar pa je izraelskim silam omogočilo hitro napredovanje ob relativno majhnih izgubah. Izraelska vojska je v treh dneh ne le ponovno pridobila izgubljeno ozemlje, marveč je prodrla vse do Sase. Na južnem delu bojišča je bil izraelski prodor ustavljen pri Rafidu. Velike izgube v tankih in razvlečen linijski razpored sirskih sil sta povzročila, da se je v napadu izraelskih oklepno-mehaniziranih enot znašla pretežno sirska pehota brez zadostne protioklepne podpore. Izčrpane od predhodnih bitk in podvržene silovitemu udaru izraelskih oklepno-mehaniziranih enot z močno ognjeno podporo artilerije in letal, so se sirske enote začele hitro umikati, medtem ko so izraelske sile prodirale

oklepno brigado, iz Libije pa je prispel tankovski odred (Babić, 1988: 126).

v notranjost Sirije. Le sirska 5. pehotna divizija se je uspešno branila, saj je v treh dneh izgubila le malo ozemlja, ki ga je bila pred tem osvojila (Babić, 1988: 120-121).

Sirska vojska je, potem ko se je umaknila na drugi obrambni položaj, dosegla velik uspeh pri zaustavitvi prodora izraelskih sil proti Damasku. Namreč, s pomočjo jordanskih in iraških sil ji je uspelo vzpostaviti močno obrambno črto okoli 35 km južno od Damaska. Tam se je bitka spremenila v hude artilerijske, tankovske in letalske dvoboje (J. Š., 1973: 8). Zaradi velikega pritiska izraelskih enot je Sirija 12. oktobra vojaški vrh v Egiptu prosila, naj začne z napadom, ki bo Izrael prisilil, da premesti enote z Golana na Sinaj ter jih tako razbremeni (Herzog, 1984: 319). Že 13. oktobra je Izrael zmanjšal pritisk na golanskem bojišču in začel svoje enote pošiljati na Sinaj. V času od 14. do 22. oktobra se je na Golanski planoti vojno stanje stabiliziralo na črti Sasa - Rafid - Hisfin - Afik. Sirci so po umiku svoje sile ponovno uredili in v nekaj dneh so nameravali izvesti protinapad, vendar je do takrat že prišlo do velikih sprememb na Sinaju (Babić, 1988: 121).

4.5 OSAMITEV 3. EGIPTOVSKÉ ARMADÉ

Trije dnevi, od 13. do 16. oktobra, pomenijo velik preobrat v četrti izraelsko-arabski vojni. V tem času je egiptovska vojska zaradi sirskega klica na pomoč začela z napadom v notranjost Sinaja. Cilj je bil zavzeti strateške gorske prelaze oziroma frontalni potisk nasprotnika za 10-15 km (Babić, 1988: 126-127).

Za izraelsko vojaško in politično vodstvo je odločitev Egipčanov za napad prišla ravno prav, saj se ni moglo dogovoriti, kako naprej. Medtem ko so eni menili, da je potrebno na Sinaju izvesti takojšen protinapad, so bili drugi mnenja, da je potrebno počakati na napad Egipčanov in nato izvesti protinapad (Tal v Bregman, 2000: 90). Herzog (1984: 320) meni, da je odgovor na strateško vprašanje, ki si ga je zastavljalo izraelsko vodstvo, in od katerega je bil odvisen razplet vojne, izhajal iz stanja na golanskem bojišču. Namreč, odločitev Izraela za napad v notranjost Sirije je dejansko prisilila Egipt v napad in tako odgovorila na ključno vprašanje v vojni.

Egiptovska vojska je imela v rezervi na zahodnem bregu prekopa še dve oklepni diviziji, dve mehanizirani diviziji in dve samostojni oklepni brigadi s skupno okoli 900 tanki. Sadat je kljub nasprotovanju generala Shazlija, načelnika generalštaba, ukazal premestiti oklepno-mehanizirane enote na vzhodni breg z namenom, da se zavzamejo strateški gorski prelazi (Herzog, 1984: 257). Tako je imel Egipt na vzhodnem bregu okoli 1.500 tankov, ki so bili na

ozkem prostoru razpotegnjeni ob vsej frontni črti. Če izvzamemo območje Grenkih jezer, kjer so se nahajale le neznatne egiptovske sile, je število tankov znašalo okoli 12,5 na km, kar je več kot ena tankovska četa. Izraelci so na prvi bojni črti imeli dve oklepni in dve mehanizirani brigadi s približno 350 tanki, kar je v povprečju znašalo 2,5 tanka na km fronte. V operativni rezervi, ki je bila namenjena za izvršitev protinapada, so imeli Izraelci sedem brigad z okoli 550 tanki (Babić, 1988: 114).

14. oktobra ob 6.00 zjutraj, ko so egiptovske sile ob delni artilerijski in letalski podpori prešle v splošni napad, se je pričela največja tankovska bitka v zgodovini po bitki pri Kursku leta 1943. Po nekaterih podatkih je na obeh straneh sodelovalo celo 2.000 tankov. Težišče napada je bilo usmerjeno proti prelazoma Mitla in Gidi (priloga 4). Jedro napada so predstavljale oklepne enote, ki pa niso imele dovolj manevrskega prostora, saj je bil ozemeljski pas, ki so ga zavzeli egiptovski vojaki, globok največ 15 km. Tako so egiptovske oklepne enote bolj ali manj samostojno in brez neposrednega sodelovanja s pehotnimi, artilerijskimi in letalskimi silami napadle na šest glavnih, vzporednih, med seboj ločenih smereh. Poleg tankov so sodelovali tudi maloštevilni oklepni transporterji. Na vsaki smeri je delovala približno ena tankovska brigada, razporejena po globini v bataljone, ki so v zgoščenih skupinah napadali v valovih. Na nekaterih smereh jim je sicer uspelo prodreti skozi izraelsko obrambo, vendar so izraelski tankisti s spretnim manevriranjem in odličnim streljanjem že v prvih nekaj urah napad razbili in kasneje egiptovske enote potisnili nazaj (Babić, 1988: 126-129; Herzog, 1984: 259-261, 318-319; Novak, 1981: 362-364).

Taktika frontalnega potiska nasprotnika na ločenih smereh je pripeljala do razcepljenosti egiptovskih oklepnih sil. Na tistih smereh, kjer Izraelci niso uspeli zaustaviti egiptovskega prodora na prvi obrambni črti, so se umaknili in nasprotnikove tanke pripeljali pred ogenj protioklepnih raket naslednjega obrambnega položaja ali jih obstreljevali iz helikopterjev. Egiptovska vojska je prvi teden vojne zamudila priložnost, da bi prodrla globlje na Sinaj, da bi lažje manevrirala. Sedaj pa je izraelska vojska izkoristila večjo iznajdljivost in gibčnost, in sicer na račun centralizacije in neinicijativnosti na nižjih ravneh, ki sta bili poglavitna egiptovska hiba. Sledil je protinapad na raztresene egiptovske enote. Uporaba pretežno tankovskih enot brez ustrezne artilerijske in zračne podpore ter spremstva pehote je bila za egiptovske tanke usodna. Velikim izgubam je botrovalo tudi dejstvo, da je napad potekal večji del podnevi na popolnoma golem ozemlju in brez uporabe dimnih zaščitnih sredstev. Egiptovski neuspeh je bil očiten že 14. oktobra, čeprav so boji potekali do 16. oktobra. Izraelski minister za obrambo je 14. oktobra popoldne obiskal bojišče in za javnost dal izjavo.

V njej je ocenil, da je za Izrael kriza na Sinaju minila, ter dejal, da je potrebno poiskati rešitev za čimprejšnje uničenje egiptovskih sil in ne le njihovega potiska nazaj na zahodni breg Sueškega prekopa (Babić, 1988: 126-129; Herzog, 1984: 318-319; Novak, 1981: 362-364).

Bregman (2000: 90, 92) meni, da je bil egiptovski napad 14. oktobra, podobno kot izraelski 8. oktobra, velika vojaška napaka. Namreč, do poldne so bile ob hudi izgubi 250 tankov vse egiptovske sile ustavljene in prisiljene pomikati se nazaj na začetne položaje. Zdaj je Izrael prevzel pobudo v svoje roke. Egiptovsko vodstvo je pustilo zahodni breg južno od Grenkih jezer varovan le z eno oklepno brigado. S tem so ponudili izraelski vojski idealno možnost za protinapad (Herzog, 1984: 257, 320).

V noči med 15. in 16. oktobrom so Izraelci z mešano bojno amfibijsko enoto, ki jo je sestavljalo okoli sedem tankov, osem oklepnih transporterjev in petnajst čolnov, uspeli prečkati severni del Velikega grenkega jezera (priloga 4). Izkrkali so se na zahodnem bregu pri Deversoiru, kjer so zavzeli egiptovsko letališče, nevtralizirali položaje protizračne obrambe ter uničili relativno slabe arabske enote iz Kuvajta in Palestine, ki so imele tam obrambne položaje. To izraelsko akcijo je egiptovsko vodstvo sprva ocenilo kot diverzijo taktičnega pomena. V bistvu pa je šlo za skrbno izvedeno infiltracijo majhne, a močne taktične enote, ki je z nepričakovanim napadom ustvarila relativno veliko mostišče (Babić, 1988: 129-130).

Iste noči je izraelska vojska v medprostoru med 2. in 3. egiptovsko armado napadla s tremi oklepnimi brigadami. Dve brigadi sta udarili v desni bok 2. armade, medtem ko je ena brigada udarila v levi bok 3. armade. Namen je bil ustvariti prosti operativni prostor ob Sueškem prekopu, preko katerega bo vzpostavljena fizična vez z mostiščem na zahodnem bregu. Tako bi se oblikovala praznina v razporedu egiptovskih enot, ki bi omogočala preboj močnih oklepnih enot v egiptovsko operativno globino. Izraelske oklepne brigade so se premikale izven poti v smeri mostišča. Ko so prednji deli dosegli vzhodno obalo Velikega grenkega jezera, so Izraelci prešli v splošni napad ne le na mestu, kjer so nameravali izvesti udar v boke 2. in 3. egiptovski armadi, temveč ob vsej frontni črti. Njihov cilj je bil, da z nenadnim napadom odbijejo bočne enote 2. egiptovske armade proti severu do poti Ismailija - Bir Gifgafa ter bočne enote 3. armade proti jugu do poti Bir-el-Tamada - Grenka jezera (priloga 2). To jim je tudi uspelo in vzpostavili so operativni prostor, širok okoli 10 km. Na izraelski napad je egiptovsko vodstvo odgovorilo z angažiranjem predvsem svojih oklepnih sil in letalstva. 3. armada je 16. oktobra izvedla protinapad s tankovsko brigado. Sicer ji ni uspelo povrniti izgubljenih položajev, je pa ustavila izraelski napad. 2. armada je v protinapadu

uporabila dve tankovski brigadi, katerih glavni namen je bil presekati izraelsko kopensko vez z mostiščem. Vendar sta obe brigadi utrpeli velike izgube in sta se bili prisiljeni umakniti nazaj proti severu (Babić, 1988: 130-133).

Izraelsko vojaško vodstvo je pripravilo veliko presenečenje za Egipčane z načinom izvedbe preboja in z izbiro smeri težišča napada, saj so ti območje Velikega grenkega jezera obravnavali kot naravno oviro za oklepno-mehanizirane enote, kar je deloma tudi res. Zato so ta prostor določili za vez med 2. in 3. armado, ki je bil slabo nadzorovan in nezadostno branjen. To pa Izraelcem, ki so od ZDA dobivali satelitske posnetke bojišča, ni moglo uiti. S slabo presojo so Egipčani ponudili izraelski vojski realno možnost za prodor v egiptovsko zaledje (Babić, 1988: 130-132).

16. in 17. oktobra je bila izraelska vojska zelo dejavna na vsej sinajski fronti. S tem je želela olajšati položaj izraelskih enot na območju mostišča, kjer je bilo težišče izraelskega bojnega delovanja. Že 16. oktobra je bil na robu Velikega grenkega jezera zgrajen pontonski most in premeščene dodatne enote, ki so z napadi širile mostišče. Z uničenjem dveh egiptovskih raketnih bataljonov protizračne obrambe in treh artilerijskih baterij je izraelska vojska na zahodnem bregu Sueškega prekopa ustvarila zračni koridor na območju mostišča. To je omogočilo angažiranje izraelskega letalstva za podporo kopenskimi enotam. Izraelsko letalstvo je znotraj koridorja napadalo egiptovske oklepne enote, ki so se iz več smeri približevale mostišču, ter krili 2. in 3. egiptovske armade. V teh napadih so Izraelci prvič uporabili ameriške protioklepne rakete tipa "Maverick", ki so se izkazale za zelo učinkovite. 17. oktobra je bilo vzpostavljeno mostišče širine 30 km in globine 20 km (Babić, 1988: 133-134). 18. oktobra so imeli Izraelci na zahodnem bregu že štiri oklepne in eno pehotno brigado (Bregman, 2000: 92).

Medtem je egiptovska vojska poskušala presekati fizično vez med izraelskimi silami na vzhodnem bregu in tistimi na območju mostišča, vendar ji ni uspelo. Če bi ji, bi bila vprašljiva celotna izraelska operacija, medtem ko bi bilo uničenje izraelskih sil na mostišču le vprašanje časa. Ker pa do tega ni prišlo, je egiptovsko vodstvo pozornost preusmerilo na mostišče, katerega pomen je vse bolj naraščal. 18. in 19. oktobra so se na območju mostišča vneli odločilni boji četrte izraelsko-arabske vojne. Za obe strani je izid teh bojev pomenil preobrat ne le v tej operaciji, temveč v vojni nasploh. Tega se je tako izraelsko kot egiptovsko vojaško vodstvo dobro zavedalo, zato sta oba iskala rešitve za zmago v najkrajšem možnem času, ne glede na žrtve. Egiptovska vojska je v bojih uporabila vse razpoložljive sile in sredstva, vključno z raketami zemlja-zemlja. Večina egiptovskega letalstva, ki je bilo v

predhodnih bojih močno poškodovano, je sedaj sodelovalo v bojih za uničenje mostišča tako proti izraelskim letalom kot tudi zemeljskim ciljem. Proti izraelskim tankom in oklepnim transporterjem so uporabili celo helikopterje, na katerih niso imeli tako kot izraelska vojska protioklepnih raket, zato so iz njih spuščali improvizirane letalske in ročne bombe. Težišče udara egiptovskih sil v napadu na mostišče je bilo v smeri sever - jug oz. Ismailija - izraelski pontonski most, medtem ko je pomožna smer napada potekala z zahoda neposredno na izraelski most. Egiptovska vojska je dosegla le delne uspehe. Povzročila je znatne izgube izraelskim oklepno-mehaniziranim enotam in jih potisnila z dela mostišča, vendar ni uspela preprečiti prodora Izraelcev na jug proti Suez. To je bil prelomni trenutek v vojni (Babić, 1988: 134-136).

Druga etapa operacij na zahodnem bregu je trajala še približno štiri dni (od 20. do 23. oktobra). Izraelski namen je bil očiten: prodreti do Sueza, obkoliti 3. egiptovsko armado, jo uničiti ter egiptovski vojski zadati dokončen poraz. Namreč, po uspešni obrambi mostišča so izraelske sile 20. oktobra prešle v napad. Težišče napada so usmerile na jugovzhod ob zahodni obali Velikega grenkega jezera. V napadu so uporabili pet brigad, od katerih so štiri usmerili proti Suez, kjer so se nahajale le šibke egiptovske enote. Prodirajočo skupino so sestavljale tri brigade (dve oklepni in ena mehanizirana), medtem ko je bila za zavarovanje desnega krila te skupine uporabljena tretja oklepna brigada, ki je odbijala egiptovske protinapade. Da bi zmanjšali pritisk na desnem krilu, so četrto oklepno brigado usmerili od mostišča proti zahodu. Ta brigada je odigrala dvojno vlogo. Nase je vezala del egiptovskih sil, poleg tega pa zaradi njenega prodiranja Egipčani niso mogli pravočasno premestiti dela sil proti Suez z območja Ismailije, kjer se je nahajala glavnina egiptovskih sil med napadom na mostišče. Izrael si je skušal s popolno osamitvijo 3. egiptovske armade zagotoviti ugodne pogoje za dogovarjanje o premirju. V tem času je egiptovsko vodstvo poskušalo najti rešitev krize po diplomatski poti preko OZN, hkrati pa so si še naprej prizadevali ustaviti izraelski prodor, vendar jim to ni uspelo (Babić, 1988: 136-137).

Tretja egiptovska armada je bila obkoljena, dostavne poti zaprte, v nevarnosti je bilo zaledje celotne egiptovske vojske in glavno mesto Kairo. Za Egipčane je bila situacija brezizhodna, zato je Sadat v Moskvo sporočil, da je pripravljen skleniti premirje. V pismu predsedniku Asadu je dejal: "Ne morem... prevzeti odgovornosti za uničenje svojih oboroženih sil drugič v zgodovini. Zato sem Sovjetski zvezi sporočil, da sem pripravljen sprejeti prekinitev ognja v trenutnih pogojih... Ob tem, ko vam to sporočam, mi krvavi srce, vendar čutim, da me moj položaj obvezuje sprejeti takšno odločitev" (Herzog, 1984: 320).

22. oktobra je bila pod pritiskom Sovjetske zveze v OZN sprejeta prekinitev ognja, vendar jo je izraelska vojska še isti dan prekršila. Istega dne je bila sprejeta tudi resolucija št. 338, ki je zahtevala takojšnjo ustavitev vseh vojaških aktivnosti ter realizacijo resolucije št. 242. Do 24. oktobra je bila 3. egiptovska armada, ki je imela okoli 45.000 mož in 250 tankov, popolnoma odrezana od ostalih enot in zaledja. Slej ali prej bi se bila prisiljena zaradi pomanjkanja zalog predati. Izraelska vojska bi ji lahko povzročila še dosti večje izgube, če ne bi prišlo do politične intervencije Sovjetske zveze in ZDA. Ameriški svetovalec za nacionalno varnost Henry Kissinger je želel na vsak način preprečiti popolni poraz egiptovskih sil, saj se je bal, da bo povojno egiptovsko vodstvo prešibko za pogajanja. Poleg tega bi taka vojaška akcija zelo omadeževala podobo ZDA v arabskem svetu, glede na to, da so ZDA Izrael med vojno zalagale z orožjem. Pod pritiskom ZDA je 24. oktobra Izrael pristal na drugo prekinitev ognja, vendar se ni hotel pomakniti nazaj na črto prve prekinitve ognja. Njegove enote so bile sedaj od Kaira oddaljene 101 km, medtem ko so bile na Golanu od Damaska oddaljene 45 km (priloga 6 in 7) (Cordesman in Wagner, 1990: 37; Bregman, 2000: 92; Schulze, 1999: 50, 110).

Zadnji dan vojne je prišlo do politične in vojaške krize med velesilama. Namreč, Sadat je predlagal, da bi premirje nadzorovale sovjetsko-ameriške mirovne sile. Predlog so zavrnil tako ZDA kot Izrael. Sovjetska zveza je kljub temu začela pripravljati svoje oborožene sile, da jih bo poslala na Sinaj. Zaradi tega je predsednik Nixon 24. oktobra ukazal postaviti sile ZDA po vsem svetu v stanje pripravljenosti. Sovjetsko vodstvo je popustilo in z resolucijo OZN št. 340 so bile ustanovljene mirovne sile za območje Bližnjega vzhoda, iz katerih so bile izključene sile petih stalnih članic Varnostnega sveta OZN (Meir, 1987: 296; Novak, 1981: 364). Na območje Sueškega prekopa in Golanske planote je bilo za nadzor nad prekinitvijo spopadov poslano 7.000 pripadnikov mirovnih sil za dobo 6 mesecev (Dupuy, 1984: 283).

V protinapadu na Golanski planoti so izraelske oklepno-mehanizirane enote oblikovale "klešče" in tako obkolile sirske sile. Na območju Grenkih jezer pa je bila uporabljena metoda "klina", ki so ga, prodirajoč proti Suez, sestavljale dve oklepni in ena mehanizirana brigada, medtem ko se je tretja oklepna brigada pomikala ob desnem krilu klina in omogočala njegovo nemoteno delovanje. Četrta oklepna brigada pa je prodirala z mostišča na zahod in predstavljala bočno stran "oklepnega klina" (Babić, 1988: 137).

25. oktobra so bile zaloge 3. egiptovski armadi obnovljene, arabske države niso bile ponižane, Izrael pa je imel v rokah končno vojaško zmago. Vojna se ni končala s popolnim vojaškim porazom arabskih sil, ki so izraelski vojski dokazale, da so ji lahko enakovredni

nasprotnik na bojišču, s čimer so bili postavljeni pogoji za pričetek mirovnih pogajanj (Schulze, 1999: 49).

4.6 IZGUBE EGIPTA, SIRIJE IN IZRAELA V VOJNI

Oktobrska vojna je tako na izraelski kot na arabski strani zahtevala številne človeške žrtve. V vojni je padlo okoli 3.500 sirskih, 5.000 egiptovskih in 2.838 izraelskih vojakov. Ranjenih je bilo okoli 6.000 sirskih, 12.000 egiptovskih in 8.800 izraelskih vojakov, medtem ko je bilo ujetih oz. pogrešanih okoli 500 sirskih, 8.031 egiptovskih in 508 izraelskih vojakov¹⁹ (Cordesman in Wagner, 1990: 18).

Tudi v vojaški tehniki so bile izgube ogromne, še posebno v tankih. V vojni je bilo popolnoma uničenih okoli 400 izraelskih tankov, medtem ko jih je bilo poškodovanih okoli 600. Arabske izgube v tankih so bile 1.100 na egiptovski strani in 1.200 na sirski strani (Cordesman in Wagner, 1990: 18; Bregman, 2000: 92).

Izraelske zračne sile so v vojni izgubile 103 letala in 6 helikopterjev, egiptovske 223 letal in 42 helikopterjev ter sirske 118 letal in 13 helikopterjev. Izraelska vojska je uničila 44 egiptovskih in 3 sirske baterije protizračne obrambe, oborožene z raketami zemlja-zrak (Cordesman in Wagner, 1990: 18).

5 POMEN IN POSLEDICE VOJNE

5.1 IZKUŠNJE IN POSLEDICE VOJNE

Izraelsko-arabska vojna oktobra 1973 je povzročila hude politične, gospodarske in psihološke posledice v izraelski družbi in državi, ki sta zapadli v povojno krizo. Ravni proizvodnje in izvoza sta močno upadli, poleg velikega števila žrtev pa je bilo škode v vojaškem materialu za okoli sedem milijard dolarjev. Javnost je močno kritizirala tako politično kot vojaško vodstvo, največ očitkov pa je letelo na obrambnega ministra Moše Dajana. Zaradi tega je v začetku novembra 1973 Golda Meir imenovala državno preiskovalno komisijo, t.i. Agranatovo komisijo, ki je imela nalogo poiskati odgovorne za napačne odločitve političnega in vojaškega vodstva pred in v začetku vojne ter za nepripravljenost oboroženih sil. Agranatova komisija je za napake obsodila vojaško vodstvo, predvsem načelnika generalštaba Elazarja in direktorja vojaške obveščevalne službe Zeiro, medtem ko je Goldo Meir in Moše Dajana krivde oprostila. Javnost razsodbe ni hotela sprejeti, zato sta bila oba sčasoma prisiljena zapustiti svoja položaja (Bregman, 2003: 156-158). V svoji knjigi *Moj Izrael* (1987: 285) je Golda Meir zapisala: "Nikoli več ne bom ista oseba, kot sem bila pred jomkipursko vojno."

Vse izraelsko-arabske vojne so imele značilnosti lokalnih vojn, vendar so zaradi velikega geostrateškega pomena Bližnjega vzhoda, ki je še danes pomembna interesna sfera velesil, imele velik odmev v svetovni skupnosti. Po tem je še najbolj izstopala vojna leta 1973, saj je bolj kot katera druga lokalna vojna v obdobju hladne vojne nosila potencialne možnosti za razširitev spopadov. Sirija, Egipt in Izrael so se v oktobrski vojni neposredno naslanjali na podporo svojih "držav zaščitnic", kar je slednjim omogočalo vmešavanje v spopad (Babić, 1980: 37-38).

Oktobrska vojna je v Izraelu povzročila pravi kaos, saj je bila poraba streliva izjemno visoka ter izguba tankov in letal skrb vzbujajoča. Očitno je bilo, da je potrebno sezname zalog vojaške opreme drastično revidirati. Po vojni je general Dajan javno priznal, da je izraelski vojski zmanjkalo nekaterih vrst streliva ter da bi bila država brez ameriške pomoči v hudi krizi. Javnost je bila ob tej izjavi ogorčena. Egipt in Sirija sta vnaprej načrtovala dobave zalog iz Sovjetske zveze, saj so že nekaj dni po začetku vojne v Kairu in Damasku pristala tovorna

¹⁹ Po podatkih Bregmana (2000: 92) je v vojni padlo 2.687, ranjenih je bilo 7.251 in ujetih 314 izraelskih vojakov. Na arabski strani je padlo 15.600 vojakov, 35.000 je bilo ranjenih in 8.700 zajetih.

letala, v pristanišči Latakia in Aleksandrija pa so prispele sovjetske ladje. Dobava zalog Izraelu ni potekala tako gladko. Ko je položaj postal resen in je začelo primanjkovati vojaškega materiala, predvsem tankovskega streliva, je imel izraelski veleposlanik v ZDA ogromno dela, da je skrajšal birokratske poti. Šele v soboto, 13. oktobra, so poletela iz ZDA prva transportna letala (Herzog, 1975: 277).

Herzog (1975: 270-271) meni, da so bile največje izraelske napake v oktobrski vojni posledica veličastne zmage nad arabskimi vojskami v vojni leta 1967. Namreč, nikoli ni bilo upoštevano dejstvo, da je takrat Izrael napadel nepripravljeno egiptovsko armado, poleg tega pa so izraelski poveljniki končali vojno s prepričanjem, da je mogoče vse vojaške cilje doseči le z uporabo letal in tankov. Tako je bila npr. pehota sestavni del egiptovskega obrambnega sistema, medtem ko so bile izraelske enote na Sinaju skoraj brez pehote. Vzrok je v tem, da je izraelskim pehotnim silam primanjkovalo gibčnosti (prevoznih sredstev), ki je bila tako značilna za oklepne enote, ter učinkovitega protioklepnega orožja, saj je bil izraelski vojaški vrh prepričan, da je tank najboljše orožje proti tanku. Oborožitev izraelske vojske ni bila ustrezna, saj se je prevelik pomen pripisoval zračnim in oklepnim silam, medtem ko se je artilerijske enote zanemarjalo.²⁰ Izrael je velik pomen dajal tankom in letalom, za katere je veljalo, da niso najboljše orožje za nočno bojevanje. To je dokazala tudi oktobrška vojna, saj izraelske sile ponoči niso bile dovolj učinkovite. Oktobrška vojna je zelo poudarila zmožnost kopenskih sil, da so v vseh okoliščinah neodvisne od podpore iz zraka.

Oktober 1973 je izraelska doktrina zastraševanja zatajila, saj so Arabci analizirali vse zastraševalne dejavnike v izraelski obrambi in poiskali ustrezne rešitve. Egiptovsko vodstvo je že v šestdnevni vojni spoznalo, da je njihova osnovna težava v tem, kako nevtralizirati neprekosljivo moč izraelskih letal in tankov ter kako upočasniti mobilizacijo izraelskih rezervistov. Odgovor so našli v obliki raketnega dežnika ter strateškega in operativnega presenečenja. Izraelska napaka pri ocenjevanju arabske strategije je bila prepričanje, da Egipt ne bo napadel, dokler ne bo imel zračne premoči nad Sinajem. Izraelski vojaški analitiki niso predvideli, da se bo Egipt odločil za omejeno vojaško rešitev težave. Menili so, da bo Sadat izvedel totalno vojno ali pa obnovil vojno izčrpavanja. Postavitev izraelskih sil na Sinaju je bila ustrezna za obe možnosti, vendar ne za vojno z omejenimi cilji. Napaka je bila v tem, da je izraelski generalštab ocenjeval arabski generalštab po lastnih vojaških merilih (Herzog,

²⁰ Sestava izraelske vojske je bila leta 1973 neuravnotežena. Ogromni izdatki so bili namenjeni letalskim in oklepnim enotam, medtem ko je ostalim kopenskim enotam primanjkovalo ognjene moči, opreme za nočno bojevanje in gibčnosti. Poleg tega izraelske kopenske sile za razliko od letalskih niso bile homogena, kompaktna enota, v kateri je vsak posameznik primoran prilagoditi se skupini (Herzog, 1975: 272).

1975: 270, 276; Lieberman, 1995: 60). Kljub vsem napakam, ki jih je zakrivilo, je izraelskemu vodstvu na koncu uspelo rešiti vojno krizo v dobro Izraela. Heller (2000: 20) meni: "Zastraševanje je ponovno odpovedalo, vendar je tudi Izrael ponovno dokazal, da se je pripravljen soočiti s posledicami takšne odpovedi."

Ribarič (1973: 22) meni, da bi lahko najpomembnejše izkušnje izraelsko-arabske vojne leta 1973 strnili v:

- Pretirana samozavest lahko škoduje vsakomur.
- Ni rečeno, da se tisti, ki so še pred leti bili na tehnično nizkem nivoju, niso medtem naučili vsega, kar morajo znati.
- Nobena utrjena obrambna črta (Bar-Lev) ni neosvojljiva.
- Tudi najboljše vojaško izvidništvo ne more biti jamstvo pred nenadnim napadom nasprotnika.
- Ni nujno, da preboj obrambne črte ogrozi globoko zaledje.

Med Egiptom in Sirijo na eni strani ter Izraelom na drugi so bile tako kakovostno kot količinsko velike razlike v demografskem dejavniku. Razmerje v številu prebivalstva je bilo 14:1 v korist arabskih držav.²¹ Izrael je vojno začel s številčno relativno majhnimi silami, vendar pa je z mobilizacijo hitro povečeval njihov obseg, tako da se je že drugi dan število vojakov na frontah podvojilo. Egipt in Sirija nista izkoristila svoje premoči v živi sili, medtem ko je Izrael (podobno kot v prejšnjih vojnah) maksimalno izkoristil kakovostne prednosti vojaškega kadra (Babić, 1980: 48-49).

Herzog (1975: 273-275) poudarja, da je bilo v vojni opaziti očitno izboljšanje v načinu bojevanja arabskih sil, predvsem egiptovske pehote. V preteklih vojnah se arabske vojske niso odlikovale v napadalnih akcijah, ki so zahtevale hitro razmišljanje, improviziranje in veliko odgovornosti, medtem ko so bile v obrambnem ali statičnem bojevanju učinkovitejše. Egiptovska vojska je bila v oktobrski vojni na taktični ravni vodena bolje kot kdaj koli prej. To je bila posledica velikega pomena, ki so ga dajali intelektualnim sposobnostim poveljnikov in vojakov. Tudi med sirskimi vojaki je bilo opaziti boljše bojevanje, pa tudi višjo stopnjo tveganja. Posamezen sirski vojak se je izkazal za zelo hrabrega, medtem ko tankovske enote niso bile učinkovite, saj so odpovedale takoj, ko so se okoliščine oddaljile od načrtovanih.

²¹ Egipt je imel leta 1973 okoli 35 milijonov prebivalcev, Sirija okoli 6,5 milijona in Izrael okoli 3 milijone (Babić, 1988: 86).

5.2 "NAFTNA VOJNA"

Arabske države, članice Organizacije držav izvoznic nafte (OPEC - Organization of Petroleum Exporting Countries), so po začetku oktobrske vojne skušale z bojkoti naftnih dobav, zvišanjem cen nafte in omejevanjem črpanja prisiliti Izrael k umiku z zasedenih arabskih območij. 16. oktobra 1973 je bila cena nafte zvišana za 70 % (s 3,01 dolarja na 5,11 dolarja za sodček), januarja 1974 pa še za dodatnih 100 % (11,65 dolarjev). Od leta 1949 do konca leta 1970 je cena nafte v povprečju znašala 1,90 dolarja za sodček. Tako se je v začetku sedemdesetih let nafta podražila za okoli 400 %. Dobave nafte posameznim državam so bile odvisne od tega, kakšno stališče je katera od njih imela v spopadu. Dobave ZDA in Nizozemski, ki sta bili odkriti podpornici Izraela, so bile v celoti prekinjene, Zahodni republiki Nemčiji pa skrčene za 25 %. Dobave Franciji in Veliki Britaniji so ostale nespremenjene (Engdahl, 2000: 218-220; Kronika 20. stoletja, 1999: 82).

Prvi arabski vodja, ki je pokazal, kako se da izkoristiti moč nafte kot učinkovito sredstvo političnega pritiska, je bil libijski predsednik Moamer Al Gadafi. S pomočjo velikega naftnega bogastva je potem, ko je po prevzemu oblasti leta 1969 nacionaliziral večino tujega naftnega premoženja, podpiral Palestinsko osvobodilno organizacijo (PLO) in druga revolucionarna gibanja (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 87). Odločen je bil uporabiti nafto kot orožje proti Izraelu in njegovemu najpomembnejšemu zavezniku. Tako je libijski premier Abdel Jalloud jeseni 1973 dejal: "Ne želimo, da bi Japonska, Evropa ali ZDA trpele pozimi zaradi mraza. Vendar pa tudi ne želimo, da gre naša nafta oz. njeni dobički v ZDA, kjer se transformirajo v uničevalna orožja, namenjena nam" (The Insight Team of the London Sunday Times, 1974: 354-355).

Ob začetku oktobrske vojne se je pokazalo nesoglasje med arabskimi državami. Na sestanku v Kuvajtu 17. oktobra 1973, ki so mu prisostvovali ministri za nafto držav proizvajalk nafte, naj bi se dogovorili o vlogi nafte, ki naj bi jo ta imela v vojni. Najbolj radikalne arabske države, kot npr. Irak, so zahtevale popolno nacionalizacijo naftnega kapitala ZDA ter prekinitev diplomatskih stikov z ZDA (The Insight Team of the London Sunday Times, 1974: 358-363). Temu je nasprotovala Saudska Arabija, ki ni hotela, da bi nafta služila kot odkrito sredstvo za prekinitev ameriške podpore Izraelu, strinjala pa se je, da bi bilo treba ZDA zagroziti z zmanjšanjem načrpanih količin nafte (Mašanović, 1973: 4). Po koncu sestanka je bilo razglašeno, da bodo Saudska Arabija, Kuvajt, Irak, Libija, Abu Dabi, Katar in Alžirija zmanjšali količine načrpane nafte za 5 % in enako storili vsak naslednji

mesec, dokler se Izrael ne bo umaknil z zasedenih območij in palestinskemu narodu priznal legitimnih pravic. Ko je 18. oktobra 1973 predsednik Nixon zaprosil ameriški kongres za odobritev nujne vojaške pomoči Izraelu v vrednosti 2,2 milijarde dolarjev, je Saudska Arabija razglasila embargo na izvoz nafte v ZDA (Engdahl, 2000: 218; The Insight Team of the London Sunday Times, 1974: 362). Enako so storile tudi Alžirija, Abu Dabi, Kuvajt, Katar in Bahrein, pred tem pa že Libija in Irak (Delo, 22. 10. 1973: 7).

Naftna vojna je na Izrael vplivala zgolj posredno, saj ta ni imel nikakršne potrebe po arabski nafti, vsaj ne, dokler so bila naftna polja na Sinaju v njegovih rokah. Poleg tega so bile ZDA od vseh industrializiranih dežel še najmanj ranljive na naftni embargo bližnjevzhodnih držav.²² Namen arabskih držav je bil prisiliti zahodnoevropske države, da bodo izvršile pritisk na ZDA, slednje pa bodo pritislile na Izrael, naj sprejme prekinitev ognja pod arabskimi pogoji (The Insight Team of the London Sunday Times, 1974: 347).

V Zahodni Evropi je bilo zaradi naftne vojne čutiti najhujše gospodarske posledice po ekonomski krizi v tridesetih letih. Nemška vlada je uvedla prepoved vožnje ob nedeljah, da bi zmanjšala stroške uvoza nafte. Le v Nemčiji naj bi zaradi naftnega šoka izgubilo delo okoli pol milijona ljudi, medtem ko se je raven inflacije dvignila na 8 %. V gospodarskem sektorju so bile najbolj prizadete jeklarne, ladjedelnice in kemična industrija (Engdahl, 2000: 222-223). Arabske države so dosegle svoj namen, saj so države Zahodne Evrope od Izraela zahtevale, da zaključi z vojaškimi operacijami in zapusti vsa zasedena ozemlja. ZDA pa so zagrozile Kuvajtu in Saudski Arabiji, da bodo posegle z vojaško intervencijo in zasedle naftna polja. Naftna vojna je pokazala ranljivost Zahodne Evrope in NATO-a ter prisilila ZDA, da pospešijo sklepanje premirja med Izraelom in Egiptom. Za posledico je imela vrtoglav skok cen nafte, kar je vplivalo tudi na izvoznice nafte, saj je Zahod takoj dvignil cene svojih izdelkov in storitev na svetovnem trgu. Neprizadete so ostale le Sovjetska zveza in članice Varšavskega pakta, saj je v času embarga Sovjetska zveza močno povečala izvoz svoje nafte v Evropo (Babić, 1988: 144-145).

Najbolj pa je naftni šok prizadel države v razvoju, ki si niso mogle privoščiti tako drage nafte, kaj šele dražjih kemičnih izdelkov in umetnih gnojil za potrebe poljedelstva. Uvoz nafte so morale drago plačevati v dolarjih, medtem ko je cena domačih izvoznih surovin močno upadla. Prisiljene so bile jemati kratkoročne kredite in se zadolževati, zato je celotno indijsko podcelino, velik del Afrike in vse predele Latinske Amerike zajela ekonomska in politična kriza (Engdahl, 2000: 224, 244).

5.3 ODMEVI V SFR JUGOSLAVIJI IN GIBANJU NEUVRŠČENIH

SFR Jugoslavija je kot pripadnica gibanja neuvrščenih v izraelsko-arabskem sporu od samega začetka podpirala politiko arabskih držav. Neuvrščenost je bila gibanje in zunanjepolitična usmeritev držav v razvoju, ki se po drugi svetovni vojni niso hotele pridružiti nobenemu političnemu bloku. Glavna načela gibanja so bila antiimperializem, antikolonializem, politika miroljubne koeksistence ter podpiranje razorožitve in politike popuščenja. Vodilna osebnost gibanja neuvrščenih je bil predsednik Tito (Oxfordova enciklopedija zgodovine, 1993: 189).

Ob izbruhu četrte izraelsko-arabske vojne lahko politično stališče jugoslovanskega vodstva razberemo iz izjave Zveznega izvršnega sveta, ki je bila dana 7. oktobra 1973: "Najnovejša eskalacija vojaških operacij na Bližnjem vzhodu, ki je posledica trajne in preišljene agresije Izraela na arabske dežele in na arabsko ljudstvo Palestine... ..Jugoslovanska vlada najodločneje obsoja izraelsko agresijo in odločno in vsestransko podpira pravični boj arabskih držav proti Izraelu za osvoboditev vseh okupiranih ozemelj v skladu s sklepi vrhunske konference neuvrščenih držav v Alžiru..." (Delo, 8. 10. 1973: 1).

Na četrti konferenci neuvrščenih držav, ki je potekala od 5. do 10. septembra 1973 v alžirski prestolnici, so članice gibanja sprejele resolucijo o položaju na Bližnjem vzhodu, ki je med drugim zahtevala umik Izraela z vsega zasedenega arabskega ozemlja kot nujen pogoj za ureditev bližnjevzhodne krize. Neuvrščene države so imele 10. oktobra 1973 v OZN sestanek o nedavnem razvoju dogodkov na Bližnjem vzhodu, na katerem so ostro obsodile izraelsko agresijo na Egipt in Sirijo in izrazile vso podporo tema državam v njunem pravičnem boju (Ajdič idr., 1983: 140; Delo, 13. 10. 1973: 5).

Brezpogojno podporo arabskim prizadevanjem s strani jugoslovanskega vrha lahko vidimo tudi iz izjave predstavnika Zveznega sekretariata za zunanje zadeve Milana Zupana, ki je bila dana 23. oktobra 1973: "...Jugoslavija se je vselej zavzemala za miroljubno in pravično rešitev krize na Bližnjem vzhodu in pri tem izhajala od načela, da agresorju ne smeš dovoliti, da bi užival plodove svojega nasilja, in da ima vsak narod pravico se tudi z orožjem bojevati za svojo neodvisnost in svobodo..." (Delo, 24. 10. 1973: 1).

SFR Jugoslavija in ostale pripadnice gibanja neuvrščenih, ki so bile primorane nafto uvažati, so bile zaradi naftne vojne neposredno gospodarsko prizadete, pa čeprav to ni bil

²² V letu 1973 sta Zahodna Evropa in Japonska prejemale 80-90 % nafte od arabskih držav, medtem ko ZDA le 6

namen arabskih držav (Babić, 1988: 145). Medtem ko so si industrijske države že nekoliko opomogle od naftnega šoka v letu 1975, se je položaj najrevnejših držav v razvoju še poslabšal. Najbolj se je to poznalo na primeru zunanjega dolga držav v razvoju, ki se je glede na leto 1973 podvojil in je ob koncu 1974 znašal 200 milijard dolarjev. Za velik del držav v razvoju je naftni šok 1973/74 pomenil konec industrijskega in kmetijskega razvoja (Engdahl, 2000: 242-244, 251).

Avgusta 1976 so se v Kolumbu na Šri Lanki sestali predstavniki 85 neuvrščenih držav, da bi se pogovorili o vse težjem gospodarskem položaju držav v razvoju. Sprejeli so deklaracijo, ki je poudarjala nujnost uvedbe pravičnejše mednarodne ekonomske ureditve (New International World Order), ki bo temeljila na reorganizaciji mednarodnega monetarnega sistema, zmanjšanju ekonomske odvisnosti tretjega sveta od ZDA, Velike Britanije in Francije ter okrepitvi vezi med državami v razvoju. V ta namen so predlagali ustanovitev nove kreditne institucije, ki bi nadomestila nemoralni neokolonializem Mednarodnega monetarnega sklada (IMF - International Monetary Fund), kar je v bankah in drugih finančnih institucijah v ZDA in Veliki Britaniji povzročilo precej nemirov. Hkrati pa so pozvali k pravični rešitvi problema javnega dolga, predvsem v najrevnejših državah. Deklaracija je bila jeseni 1976 predstavljena na rednem letnem sestanku Generalne skupščine OZN. Pobuda neuvrščenih držav ni obrodila sadov, saj so bili ključni strategji deklaracije Indira Ghandi (Indija), Sirimavo Bandaranaike (Šri Lanka) in Frederick Wills (Gvajana) prisiljeni v manj kot letu dni zapustiti svoje politične položaje (Engdahl, 2000: 252-260).

5.4 VLOGA ZDA IN SOVJETSKE ZVEZE V VOJNI

Moše Dajan je po koncu šestdnevne vojne dejal, da je ključ za začetek vojne na Bližnjem vzhodu v rokah Sovjetske zveze, medtem ko je ključ za mir v rokah ZDA. Herzog (1975: 285) meni, da je to veljalo tudi za oktobrsko vojno. Sovjetska zveza je odigrala pomembno vlogo v letih 1967-73 pri opremljanju egiptovske in sirske vojske in njunih pripravah na vojno, medtem ko so ZDA imele veliko vlogo pri sklepanju poveljnega miru.

Vmešavanje ZDA v bližnjevzhodno politiko se je dejansko začelo šele ob koncu šestdesetih let, ko je bilo na tem območju opaziti naraščajoče sovražnosti arabskih nacionalističnih gibanj in velik vpliv Sovjetske zveze. Tako je vojna junija 1967 popolnoma spremenila vojaško in politično razmerje v regiji, saj so glavni strateški partner Izraela postale

% (Mašanović, 1973: 4).

ZDA. Pred tem je bila glavni vojaški partner in dobavitelj orožja Izraelu Francija (Milton-Edwards in Hinchcliffe, 2001: 35, 38). ZDA so bile med oktobrsko vojno edina država, ki je Izraelu nudila vojaško pomoč. Leta 1956 sta se Velika Britanija in Francija še z orožjem bojevali na strani Izraela, leta 1967 sta se zadovoljili s tem, da sta Izraelu pošiljali orožje, medtem ko sta leta 1973 objavili prepoved izvoza orožja na območje vojaških spopadov (Drčar-Murko, 1973: 990).

V oktobrski vojni so ZDA močno vplivale na odločitve izraelskega vojaškega in političnega vrha. Ob začetku vojne si premierka Meirova v strahu, da potem ne bi mogla pričakovati ameriške pomoči, ni drznila ukazati preventivnega napada na Sirijo. Ob koncu vojne so bile ZDA tiste, ki so po pritisku Sovjetske zveze preprečile popolni poraz egiptovske 3. armade. Namreč, ko so razmere za Egipt postale brezizhodne, je Sovjetska zveza na željo egiptovskega vodstva začela pripravljati svoje sile, da bi jih poslala na kritična območja, nakar so ZDA po vsem svetu razglasile pripravljenost svojih sil na raven nevarnosti jedrskega spopada. Tako je oktobrska vojna drugič po kubanski raketni krizi leta 1962 pretresla svet z možnostjo jedrskega spopada med velesilama (Beirman, 1997: 261-262).

Vloga Sovjetske zveze v bližnjevzhodni regiji je bila vseskozi omejena, saj je bila vez z arabskimi državami bolj posledica protizahodnih kot pa prosovjetskih nazorov (Milton-Edwards in Hinchcliffe, 2001: 40). To se je najbolje pokazalo na primeru Egipta pred oziroma ob koncu vojne z odpustom sovjetskih enot oziroma pripravljenostjo sklenitve miru z Izraelom in sodelovanja z ZDA.

Veliko vlogo v četrti izraelsko-arabski vojni sta ZDA in Sovjetska zveza odigrali pri zalaganju Izraela oziroma Egipta in Sirije z vojaškim materialom, ki sta ga pretežno transportirali preko vzpostavljenih zračnih mostov, delno pa po morskih poteh. V času od 14. oktobra do 14. novembra so ameriška letala v več kot 560 preletih prepeljala 22.000 ton orožja in streliva, medtem ko je Sovjetska zveza v 28 dneh v Egipt in Sirijo prepeljala okoli 15.000 ton vojaškega materiala (Babić, 1988: 122; Herzog, 1975: 277).

Vojskovališče v četrti izraelsko-arabski vojni, kot že pred tem v vojni izčrpavanja, sta velesili izkoristili za preizkušanje najnovejših oborožitvenih sistemov ter novih vojaških metod in strategij. Največji vtis v oktobrski vojni je pustila zahodnim vojskam nepoznana sovjetska raketa SAM-6 (Herzog, 1984: 220).

Ameriška politika na Bližnjem vzhodu se je očitno spremenila po koncu vojne oktobra 1973 in uporabi nafte kot orožja arabskih držav. Predvsem z uporabo prodaje sodobnega

orožja so ZDA skušale ohraniti tesne vezi z državami izvoznicami nafte v Perzijskem zalivu, kar je močno zmanjšalo vpliv Sovjetske zveze (Milton-Edwards in Hinchcliffe, 2001: 38-39).

5.5 MIROVNA POGAJANJA

Poskusi za pričetek pogajanj so se začeli s prekinitvijo ognja 22. oktobra 1973 in sprejetjem resolucije OZN št. 338 (Schulze, 1999: 52). 11. novembra je bil podpisan prvi sporazum med Izraelom in Egiptom, ki je obsegal pogoje za osvoboditev 3. egiptovske armade, prihod pripadnikov modrih čelad in izmenjavo ujetnikov (Fraser v Schulze, 1999:52).

Veliko vlogo pri mirovnem procesu med Izraelom in Egiptom je imel Henry Kissinger, ki je Sadatu svetoval zamenjavo strateškega partnerja oziroma naj Egipt prekine odnose s Sovjetsko zvezo in se poveže z ZDA. V zameno mu je obljubil, da bo izvršil pritisk na Izrael, da zapusti zasedena ozemlja, poleg tega pa mu je zagotovil vsestransko pomoč ZDA za hitro povojno obnovo. Sadat je na to pristal (Babić, 1988: 143).

18. januarja 1974 je bil podpisan sporazum o ločitvi izraelskih in egiptovskih sil (t.i. sporazum "Sinaj I"), v katerem je bilo določeno, da se izraelske sile umaknejo z zahodnega brega Sueškega prekopa. Območje na vzhodnem bregu prekopa je bilo razdeljeno na tri cone. V prvi so se nahajale egiptovske enote s 7.000 vojaki, 30 tanki in 36 artilerijskimi orožji, vmesna cona je pripadla enotam mirovnih sil OZN, zadnjo pa so zasedle izraelske enote v enakem obsegu kot egiptovske. Na koncu sporazuma je bilo navedeno, da to ni dokončna mirovna pogodba med Izraelom in Egiptom, temveč prvi korak na poti k miru (Bregman, 2003: 157).

Po večmesečnih pogajanjih je bil 4. septembra 1975 med Izraelom in Egiptom podpisan drugi sporazum, imenovan "Sinaj II", ki je Egiptu obnovil delni nadzor nad Sinajskim polotokom, vključno z naftnimi polji in strateškima prelazoma Mitla in Gidi (priloga 8). Sporazum je predvidel umik izraelskih sil za okoli 29 km v notranjost Sinajskega polotoka. Območje globine okoli 6 km vzhodno od Sueškega prekopa je pripadlo egiptovskim enotam, medtem ko so vmesno območje zasedle mirovne enote OZN (Bregman, 2003: 161).

Po dolgih in utrujajočih posrednih pogajanjih je bil 31. maja 1974 s posredovanjem Kissingerja podpisan tudi sporazum o ločitvi izraelskih in sirskih sil na Golanski planoti. Izrael se je bil prisiljen umakniti z območja, ki ga je zasedel med oktobrsko vojno. Golanska planota je bila razdeljena na tri cone: izraelsko, sirsko in cono enot OZN, ki je vključevala

Kuneitro. S podpisom izraelsko-sirskega sporazuma se je vojna uradno končala (Bregman, 2003: 159).

Bregman (2000: 66, 93; 2003: 166-167) meni, da je bil Sadat verjetno najbolj dinamičen vodja na Bližnjem vzhodu med leti 1970 in 1979. Bolj kot kdorkoli drug je vplival na mednarodne odnose v regiji ter tudi, čeprav nenamerno, spremenil politično klimo v samem Izraelu. Z vojno oktobra 1973 je povzročil, da se je nezadovoljno izraelsko ljudstvo obrnilo proti takratnemu političnemu vodstvu, in na volitvah 17. maja 1977, po skoraj 30-letni vladavini levo usmerjene Delavske stranke, izvolilo desno usmerjeno stranko Likud pod vodstvom Menahema Begina, s katerim je Sadat kasneje podpisal mirovno pogodbo.

Novembra 1977 je Sadat prispel na uradni obisk v Izrael, ki je svoj vrh dosegel s Sadatovim govorom pred izraelskim parlamentom - knesetom. Sadat je v svojem govoru v zameno za trajen in pravičen mir zahteval izraelski umik z vsega ozemlja, zasedenega v šestdnevni vojni leta 1967 ter pravico Palestincev do samoodločbe. Beginova vlada se s tem ni strinjala. Zahodni breg je smatrala kot integralni del izraelske države ter odločno zavračala vključitev predstavnikov PLO v mirovna pogajanja. Tako so se v začetku leta 1978 izraelsko-egiptovska mirovna pogajanja ustavila pri vprašanju Zahodnega brega in pravic palestinskega naroda. V poskusu rešitve krize je ameriški predsednik Jimmy Carter septembra 1978 sklical politični vrh v Camp Davidu v ZDA (Schulze, 1999: 56-57; Mercer, 1999: 1129).

Diplomatski pogovori med ZDA, Izraelom in Egiptom v Camp Davidu so potekali od 5. do 17. septembra 1978. Dva dni pred koncem pogajanj je Sadat celo zagrozil z odhodom (Schulze, 1999: 57). Na zadnji dan pogajanj sta bila v Beli hiši podpisana dva dokumenta. Prvi je predvideval podpis mirovnega sporazuma v treh mesecih ter obvezo Izraela, da se bo v treh letih umaknil s Sinajskega polotoka. Obljubljal je tudi začetek diplomatskih stikov med obema državama (Kronika 20. stoletja, 1999: 160). Drugi dokument pa je vseboval okvir za celovito rešitev bližnjevzhodne krize in je temeljil na resolucijah OZN št. 242 in št. 338, dobrih sosedskih odnosih, rešitvi vprašanja palestinskih beguncev ter palestinski avtonomiji na Zahodnem bregu (brez Jeruzalema) in v pasu Gaze (Schulze, 1999: 58).

Še šest mesecev je minilo, preden je bil 26. marca 1979 podpisan mirovni sporazum med Izraelom in Egiptom. Izrael je vrnil Sinaj Egiptu v zameno za mir. Sklenjeno je bilo medsebojno priznavanje suverenosti, ozemeljske celovitosti in politične neodvisnosti obeh držav. Tako Izrael kot Egipt sta se obvezala, da se bosta vzdržala grožnje s silo ali uporabe sile na kakršenkoli način. Izraelske ladje so dobile pravico svobodne plovbe skozi Sueški prekop in Akabski zaliv. Egipt se je strinjal, da na Sinaju ne bo imel vojaških sil, obsežnejših

od ravni divizije, raketnih sistemov in vojnih letal. Meja med državama bo potekala na meji med Egiptom in ozemljem Palestine v času britanskega mandata. Rešitev palestinskega vprašanja, ki je bilo bistvo bližnjevzhodne krize, v pogodbi ni bilo omenjeno niti z besedo. Le v izmenjanih pismih med Sadatom in Beginom je bilo rečeno, da se bodo pogovori v zvezi s položajem Zahodnega brega in Gaze začeli mesec dni po podpisu mirovne pogodbe. Postalo je jasno, da cilj pogovorov ne bo pravica Palestincev do samoodločbe, kaj šele do nacionalne države, temveč zgolj pravica do delne avtonomije, ki bo odvisna od dobre volje Izraela. Sodelovanje PLO kot legitimnega predstavnika palestinskega naroda ni bilo predvideno. Beginova vlada se ni nameravala odreči Zahodnemu bregu in Gazi, kar se je potrdilo tudi s porastom izraelskega priseljevanja na ta območja. Prav tako izraelsko-egiptovski mirovni sporazum ni vključeval rešitev izraelsko-sirskega spora glede položaja Golanske planote, kar je le potrdilo Beginove izjave, da se Izrael ne bo nikoli več umaknil na meje pred junijem 1967 (Schulze, 1999: 58; Babić, 1988: 146-147).

Tako Sadatov govor v knesetu kot mirovni sporazum med Izraelom in Egiptom sta bila velikega zgodovinskega pomena, a sta za PLO in večino arabskih držav pomenila nedopustno in izdajalsko dejanje (Babić, 1988: 146).

5.5.1 POSLEDICE IZRAELSKO-EGIPTOVSKEGA MIROVNEGA SPORAZUMA

S sklenitvijo mirovne pogodbe z Egiptom se je Izrael rešil najnevarnejšega nasprotnika, medtem ko se je za ZDA zmanjšala verjetnost spopada s Sovjetsko zvezo. Tako Egipt kot Izrael sta si s pogodbo zagotovila ekonomsko in vojaško pomoč ZDA. Zahodnoevropske države in SFR Jugoslavija so sicer pogodbo negativno ocenile, rekoč, da je le delna rešitev bližnjevzhodne krize, a so jo vseeno podprle. Sovjetska zveza je v celoti podpirala politiko arabskih držav, ki so se obrnile proti Egiptu (Babić, 1988: 147-148). Bregman (2000: 93-94) meni, da je mirovna pogodba ironično vplivala na izraelsko družbo. Namreč, z oddaljitvijo največje grožnje je trdna vez v izraelski skupnosti popustila. Izraelci odtlej niso bili več pripravljeni tako hitro prijete za orožje kot poprej.

Za Egipt so bile posledice mirovnega sporazuma tako negativne kot pozitivne narave. Arabska liga ga je suspendirala, premaknila svoj sedež iz Kaira v Tunis ter proti njemu razglasila politični in ekonomski bojkot. Ker ni prišlo do obljubljene hitre povojne gospodarske rasti, je domača javnost kritizirala Sadata. Nazadnje je Sadat plačal za sklenjeni separatni mir z Izraelom s smrtjo. Namreč, 6. oktobra 1981 ga je med vojaško parado,

posvečeno ponovnemu odprtju Sueškega prekopa, ubil pripadnik skrajne islamske organizacije. Kljub Sadatovi smrti, nezadovoljstvu egiptovskega ljudstva in sovražnosti s strani večine arabskih držav je nasledniku Hosniju Mubaraku uspelo ohraniti mir z Izraelom. Egipt je tako postal prva arabska država, ki je sklenila mir z Izraelom (Schulze, 1999: 59).

Izraelsko-sirska mirovna pogajanja so po podpisu sporazuma o ločitvi sil ostala na mrtvi točki. Za obe državi je Golanska planota še danes izjemnega geostrateškega pomena, saj omogoča nadzorovanje tako severnega Izraela kot notranjost Sirije vse do Damaska. Za izraelsko vodstvo demilitarizacija Golanske planote ne bi bila zadosten pogoj, da bi umaknili svoje sile s tako pomembne opazovalne in obveščevalne točke, saj bi se napad sirskih sil lahko hitro razvil tudi izven demilitariziranega območja. To pa bi bilo brez vnaprejšnjega opozorila lahko katastrofalno. Poleg tega se na Golanski planoti nahajajo pomembni viri pitne vode (Stenhouse, 1995: 101).

Leta 1982 so se kljub nasprotovanju tamkaj živečih Židov še zadnje izraelske enote umaknile s Sinajskega polotoka. Razmere na mejah Izraela z Egiptom, Jordanijo in Sirijo so bile relativno mirne, medtem ko je na skrajnem severu države nenehno prihajalo do obstreljevanj izraelskih naselij in vdorov palestinskih teroristov preko meje. Namreč, po izgnanstvu iz Jordanije leta 1970 je imela PLO svoj sedež v zahodnem Bejrutu in južnem Libanonu. Leta 1981 je mesto izraelskega obrambnega ministra prevzel Ariel Šaron, ki je bil odločen izgnati Palestince iz južnega Libanona, uničiti sedež PLO v Bejrutu in ustaviti obstreljevanja izraelskih naselij. Tako so bili pogoji za začetek novega izraelsko-arabskega spopada izpolnjeni (Cohn-Sherbok in El-Alami, 2001: 68, 156-157).

6 SKLEP

Konec tretje izraelsko-arabske vojne junija 1967 ni za rešitev bližnjevzhodne krize prinesel prav nič dobrega. Ravno nasprotno, namreč z večkratnim povečanjem izraelskega ozemlja na račun sosednjih arabskih držav ter popolnim ponižanjem arabskih voditeljev in vojska se je kriza le še poglobila. Za nameček je izraelsko vodstvo ignoriralo resolucijo OZN št. 242, ki je zahtevala umik z zasedenih območij, ter večkrat javno poudarilo, da se Izrael nikoli več ne bo vrnil na stare meje. Možnosti za mirovni sporazum so bile tako minimalne, saj je bil konec šestdnevne vojne za Arabce preveč poguben, da bi bili pripravljene začeti pogajanja z Izraelom, medtem ko je bil Izrael pripravljen zapustiti zasedena ozemlja, vendar ne vsa, le v zameno za trajen mir in priznanje Izraela s strani vseh arabskih držav. Na Bližnjem vzhodu se je vzpostavilo stanje, ko ni bilo ne vojne in ne miru.

Mojo prvo hipotezo, da imajo vzroki za vojno leta 1973 svoje korenine v nerešeni situaciji po vojni leta 1967, lahko potrdim, saj je bilo v obstoječih geopolitičnih razmerah le vprašanje časa, kdaj bodo izbruhnili novi spopadi. Tudi izraelski obrambni minister Moše Dajan je po koncu šestdnevne vojne dejal, da izraelska okupacija Sinaja pomeni nadaljevanje vojne z Egiptom.

S sovjetsko vojaško pomočjo se je egiptovski predsednik Sadat odločil za vojno. Njegov namen je bil z omejenimi vojaškimi metodami doseči politične cilje. Izrael je hotel prisiliti, da se umakne z zasedenih območij brez podpisa mirovne pogodbe s katero od arabskih držav. Najprej pa je bilo potrebno odgovoriti na dve vprašanji: kako nevtralizirati izraelsko premoč v zračnih silah ter kako upočasniti mobilizacijo izraelskih rezervistov. Rešitev na prvo vprašanje je egiptovsko vodstvo našlo v sovjetskih raketnih sistemih zemlja-zrak in zemlja-zemlja. Najbolj učinkovite so bile rakete SAM-6, ki so bile v oktobrski vojni prvič uporabljene v boju in jih zahodni svet sploh še ni poznal. Drugo vprašanje pa je bilo nekoliko bolj zapleteno. Postopoma se je pričel oblikovati načrt strateške prevare, ki sodi med največje vojaške uspehe v zgodovini, saj je oktobra 1973 popolnoma zmedel izraelsko vodstvo. S številnimi mobilizacijami rezervistov je egiptovsko vodstvo uspelo Izraelce prepričati, da so intenzivne vojaške aktivnosti ob Sueškem prekopu septembra-oktobra 1973 le vsakoletni jesenski vojaški manevri. Temu je močno pripomogla tudi izraelska zaverovanost v svoj dominantni vojaški in politični položaj na Bližnjem vzhodu po odmevni zmagi v vojni leta 1967 ter prepričanje, da arabsko vodstvo ni sposobno izpeljati vojne proti Izraelu.

Tako sta 6. oktobra 1973 ob 14.00 egiptovska in sirska vojska izvedli presenečenje tako na strateški kot operativni ravni in ujeli izraelsko državo popolnoma nepripravljeno na vojno. V Izraelu so oktobra 1973 odpovedali trije ključni elementi obrambnega sistema: doktrina zastraševanja, ocena obveščevalne službe, na kateri je temeljila mobilizacija rezervistov, ter statična obrambna položaja na Sinaju in Golanu. Egiptovski vojaški načrtovalci so poiskali odgovore na vse zastraševalne dejavnike v izraelski obrambi.

Največja napaka izraelskega vodstva v oktobrski vojni, ki hkrati potrjuje mojo drugo hipotezo, da je Izrael navkljub očitnim pripravam Sirije in Egipta na vojno predolgo čakal na mobilizacijo rezervistov, je bila, da ni pravočasno vpoklicalo rezervistov. Če bi se to zgodilo, bi se najverjetneje dogodki tako na Golanu kot Sinaju odvijali nekoliko drugače. V najslabšem primeru (za Izrael) bi bil prodor egiptovskih in sirskih sil močno upočasnen, število žrtev na arabski strani bi bilo večje, kar bi vplivalo tudi na moralo arabskih vojakov. Tudi izraelska predsednica vlade Golda Meir, ki je imela zadnjo besedo pri odločanju, kdaj in v kakšnem številu bodo vpoklicani rezervisti, je po vojni močno obžalovala, da ni sprejela ukaza za mobilizacijo vsaj 24 ur prej.

Lahko bi rekli, da se je vojna končala brez zmagovalca, saj sta obe strani nekaj pridobili in nekaj izgubili. Izraelci so imeli sicer v rokah končno vojaško zmago, vendar so arabske sile prvič v zgodovini izraelsko-arabskih vojn dokazale, da so lahko Izraelu enakovreden nasprotnik na bojišču ter jih ne gre podcenjevati. Izraelska zaverovanost v svojo vojaško premoč in podcenjevanje arabskih narodov tako iz vojaškega kot tudi kulturnega vidika sta bili hudo kaznovani. Res je, da je posredovanje velesil rešilo Egipt pred popolnim porazom, vendar je Sadatu vendarle uspelo prekiniti status quo po juniju 1967 ter v končni fazi osvoboditi zasedeno ozemlje, čeprav le egiptovsko. Izraelska javnost je bila po vojni zgrožena nad nestrokovnostjo političnega in vojaškega vrha pred in v začetku vojne ter nepripravljenostjo oboroženih sil, kar je tudi pripeljalo do drastičnih političnih sprememb v državi. Golda Meir in Moše Dajan sta bila prisiljena odstopiti. Leta 1977 je predsednik vlade postal Menahem Begin, s katerim je Sadat 26. marca 1979 podpisal separatno mirovno pogodbo. Ta je v očeh ostalih arabskih narodov močno omadeževala ugled Egipta, saj je vsebovala le rešitev izraelsko-egiptovskega spora. Mirovna pogodba je resda zmanjšala razsežnost morebitne nove izraelsko-arabske vojne, je pa močno povečala verjetnost porasta terorističnih napadov skrajnih palestinskih skupin. Bistvo bližnjevzhodne krize, t.j. položaj palestinskih beguncev in njihovih zakonitih pravic, namreč ni bil rešen.

7 VIRI

KNJIGE:

- Ajdič, Vladimir idr. (1983): *Neuvrščeni in neuvrščenost 1961-1983*. Delavska enotnost, Ljubljana.
- Babić, Manojlo (1980): *Oklopne i mehanizovane jedinice u četvrtom arapsko-izraelskom ratu*. Vojnoizdavački zavod, Beograd.
- Babić, Manojlo (1988): *Izraelsko-arapski ratovi*. Alfa, Zagreb.
- Bregman, Ahron (2000): *Israel's wars, 1947-93*. Routledge, London in New York.
- Bregman, Ahron (2003): *A History of Israel*. Palgrave Macmillan, Hampshire in New York.
- Brown, Ashley (1986): *Modern Warfare: From 1939 to the present day*. Crescent Books, New York. str. 244-263.
- Cohn-Sherbok, Dan in El-Alami, Dawoud (2001): *The Palestine-Israeli Conflict: A Beginner's Guide*. Oneworld Publications, Oxford.
- Cordesman, H. Anthony in Wagner, R. Abraham (1990): *The Lessons of Modern War. Volume I: The Arab-Israeli Conflicts, 1973-1989*. Mansell Publishing Limited, London. Westview Press, Boulder in San Francisco.
- Dupuy, Nevitt Trevor (1984): *The Evolution of Weapons and Warfare*. Da Capo Press, New York.
- Engdahl, F. William (2000): *Stoljeće rata. Anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak*. AGM, Zagreb.
- Gazit, Shlomo (1995): *The Carrot and the Stick: Israel's Policy in Judaea and Samaria, 1967-68*. B'nai B'rith Books, Washington.
- Gilbert, Martin (2002): *The Routledge Atlas of the Arab-Israeli Conflict*. Sedma izdaja. Routledge, London in New York.
- Heller, A. Mark (2000): *Continuity and Change in Israeli Security Policy*. Oxford University Press for the International Institute for Strategic Studies, Oxford in New York.
- Herzog, Chaim (1975): *The War of Atonement: October, 1973*. Little, Brown and Company, Boston in Toronto.

- Herzog, Chaim (1984): *The Arab-Israeli Wars: War and Peace in the Middle East*. Vintage Books, New York.
- (1999) *Kronika 20. stoletja, 1970-1979*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Lieberman, Elli (1995): *Deterrence Theory: Success or Failure in Arab-Israeli Wars?* Institute for National Strategic Studies, Washington.
- Meir, Golda (1987): *Moj Izrael*. Naprijed, Zagreb.
- Mercer, Derrik idr. (1999): *20th Century Day by Day*. Dorling Kindersley, London, New York in Sydney.
- Milton-Edwards, Beverley in Hinchcliffe, Peter (2001): *Conflicts in the Middle East since 1945*. Routledge, London in New York.
- Novak, Andrej (1969): *Komu Palestina. Kriza na srednjem vzhodu*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Novak, Andrej (1981): *Stoletje svetovnih vojn*. Cankarjeva založba, Ljubljana. str. 343-364.
- (1993) *Oxfordova enciklopedija zgodovine. Od 19. stoletja do danes*. Druga knjiga. DZS, Ljubljana.
- Piekalkiewicz, Janusz (1981): *Dolga roka Izraela*. Založba Borec, Ljubljana.
- Rinnawi, Khalil Hanna (1994): *Ethnostratification in Israel: The Case of the Palestinian Minority*. Inavguralna disertacija, Berlin.
- Schulze, E. Kirsten (1999): *The Arab-Israeli Conflict*. Longman, London in New York.
- Sinadinovski, Branislav (1988): *Palestinsko nacionalno pitanje i bliskoistočna kriza*. NIO "Studentski zbor", Skopje.
- Šobajić, Vojimir (1982): *Judje in Izrael*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- (1974) *The Yom Kippur War by The Insight Team of the London Sunday Times*. Doubleday & Company, New York.

ČLANKI:

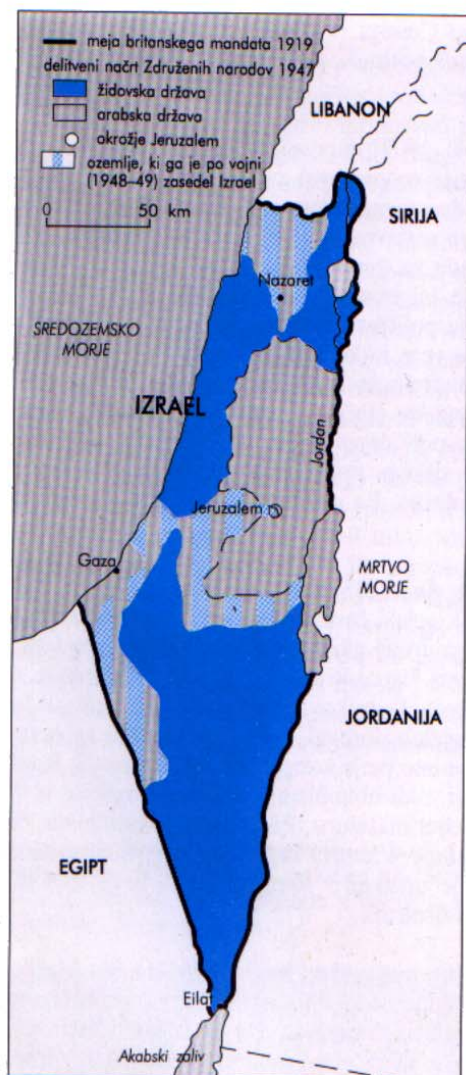
- Beirman, David (1997): *"The Role of the United States as an Initiator and Intermediary in the Arab-Israeli-Palestinian Peace Process: Comparing the Approaches of the Bush and Clinton Administrations"*. V: Paul J. White in William S. Logan (ur.): *Remaking the Middle East*. Berg, Oxford in New York, 259-274.

- Drčar-Murko, Mojca (1973): "Vojna 1973". Teorija in praksa, 10, št. 9-10, str. 987-991.
- Mašanović, B. (1973): "Kam teče nafta"? Delo, 6. 9.: 4.
- O'Neill, E. Bard (1994): "*Israel*". V: Douglas J. Murray in Paul R. Viotti (ur.): *The Defense Policies of Nations: A Comparative Study*. Tretja izdaja. The Johns Hopkins University Press, Baltimore in London, 497-541.
- Ribarič, Vlado (1973): "Orožje arabsko-izraelske vojne: dileme in prekretnice". Naša obramba, št. 12, str. 22-30.
- Simoniti, Iztok (1984): "O nekaterih trajnih značilnostih bližnjevzhodne krize". Teorija in praksa, 21, št. 11, str. 1281-1291.
- Stenhouse, Mark (1995): "The Middle East peace process - a false dawn or a new era"? *International Defense Review*, DEFENSE '95, str. 98-102.
- Š., J. (1973): "Vojna brez zmagovalca"? Naša obramba, št. 11, str. 5-10.
- Vilar, Andrej (1996): "Jomkipurska vojna". *Revija Obramba*, št. 11, str. 42-50.
- "Dolžni smo pomagati". Delo, 19. 10. 1973, str.24.
- "Enotnost". Delo, 13. 10. 1973, str.5.
- "Izrael se mora umakniti". Delo, 24. 10. 1973, str.1.
- "Nafta že orožje". Delo, 21. 10. 1973, str. 1.
- "Nove ugotovitve o 4. izraelsko-arabski vojni". (1974) Naša obramba, št. 5, str. 20-22.
- "SA-6, največji egiptski adut v zadnji vojni". (1974) Naša obramba, št. 2, str. 39.
- "Zapora za ZDA". Delo, 22. 10. 1973, str.7.
- "Zaskrbljenost zaradi eskalacije in podpora arabskim državam". Delo, 8. 10. 1973, str. 1.

P R I L O G E

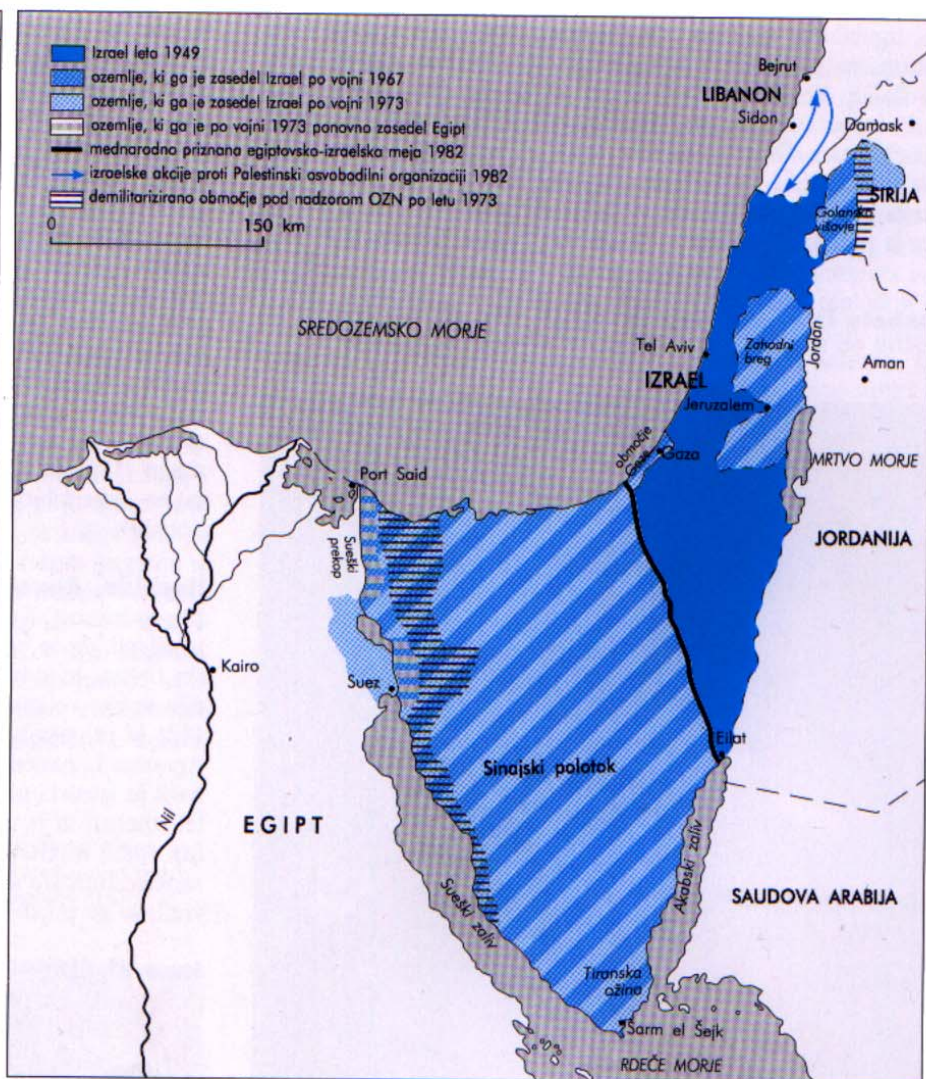
Priloga 1.1:

Delitveni načrt OZN,
november 1947

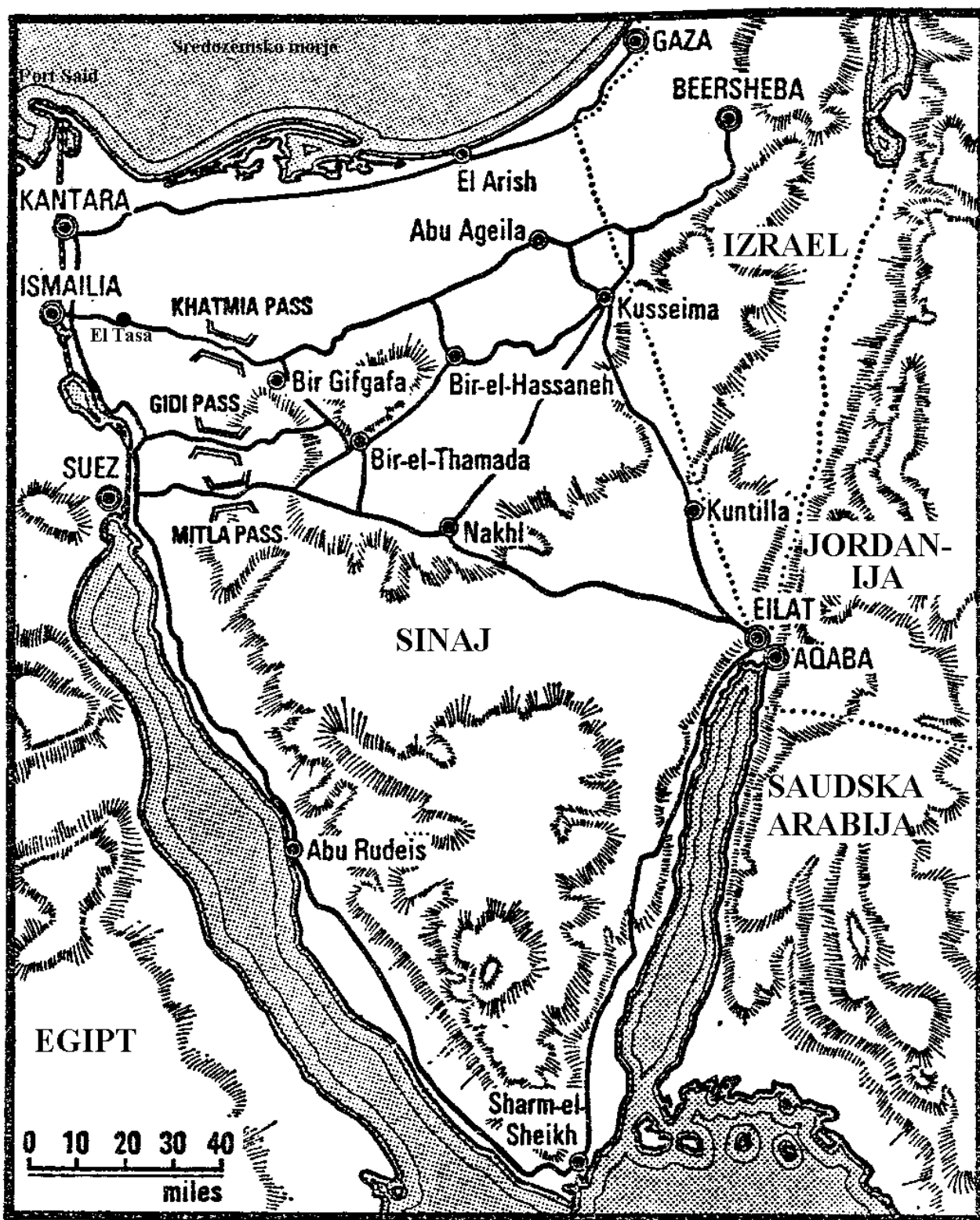
Priloga 1.2:

Ozemlje, ki ga je Izrael okupiral v
šestdnevni vojni junija 1967

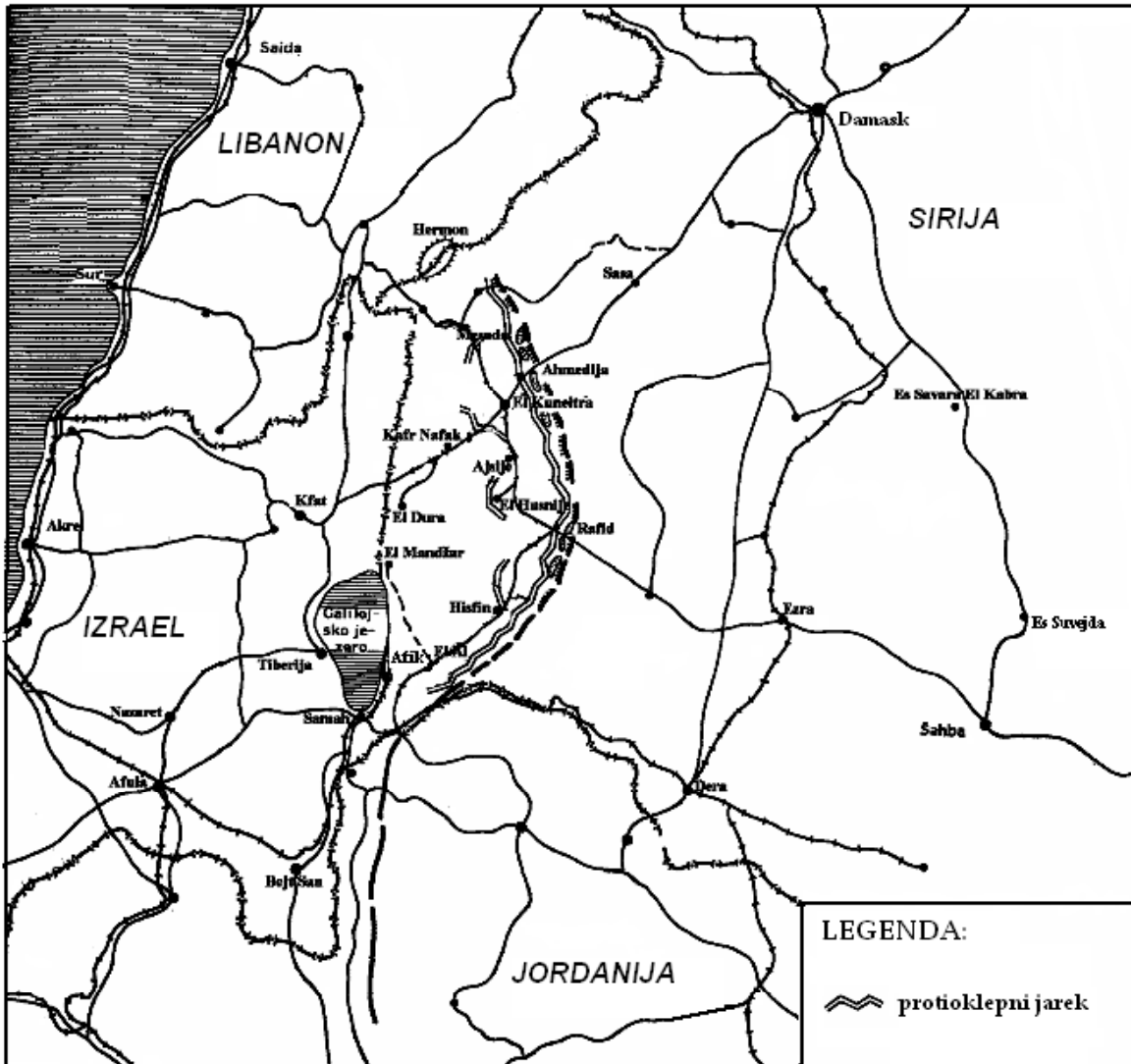
Vir: Oxfordova enciklopedija zgodovine (1993: 116).

Priloga 2: Sinajski polotok

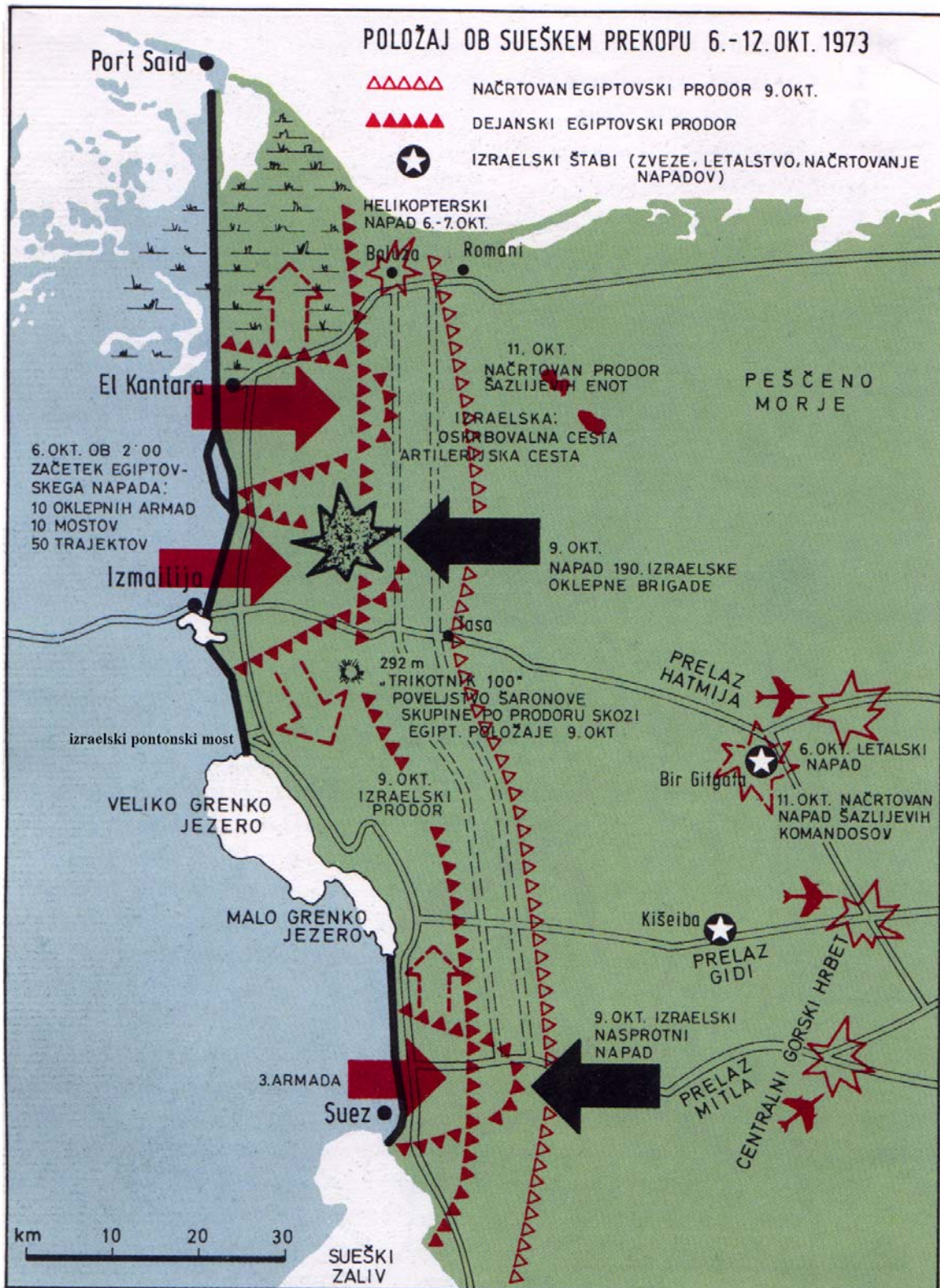
Vir: prirejeno po The Yom Kippur War by The Insight Team of the London Sunday Times (1974: 70).

Priloga 3: Golanska planota

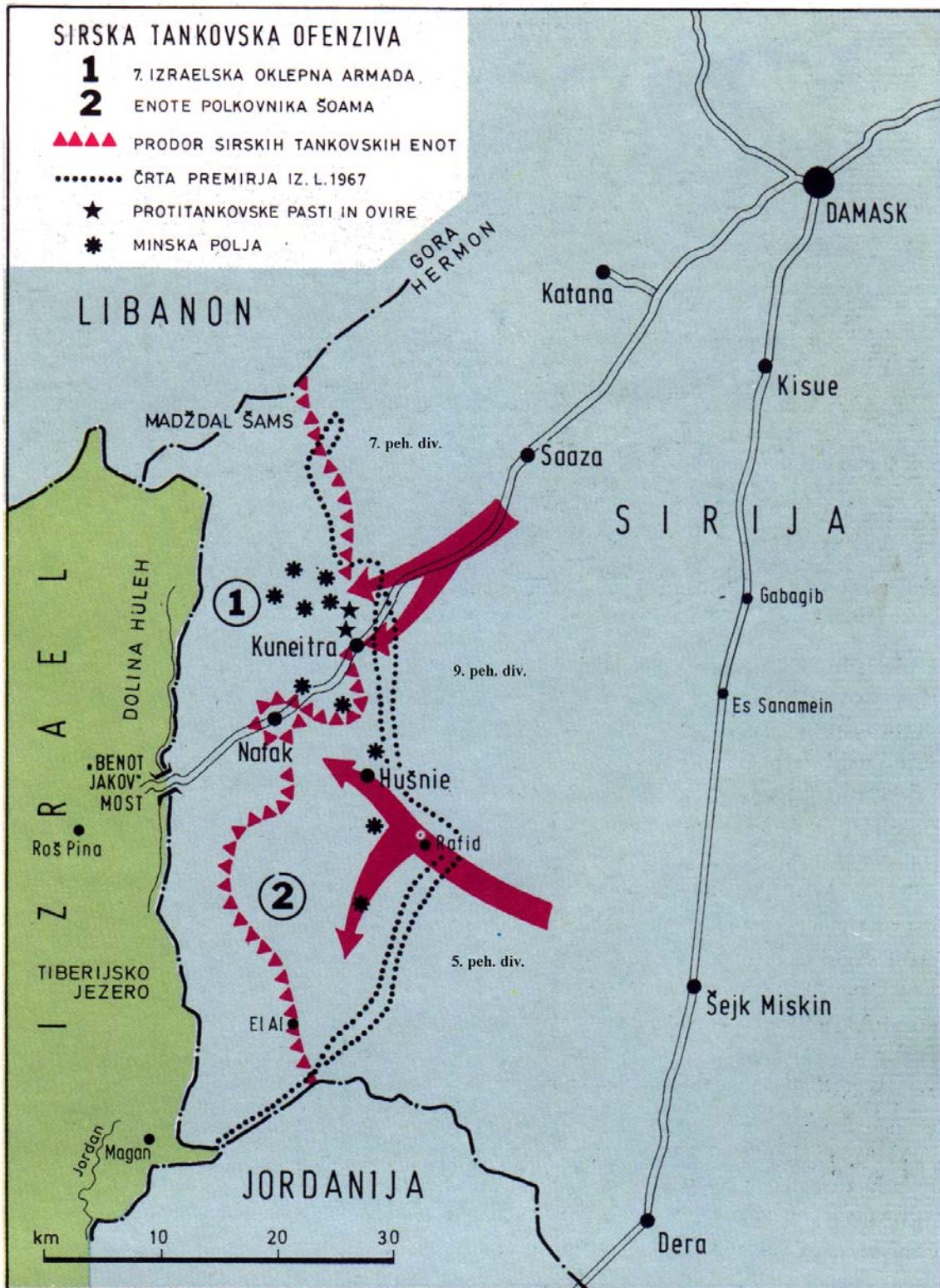
Vir: prirejeno po Babić (1988: 104-105).

Priloga 4: Sinajska fronta

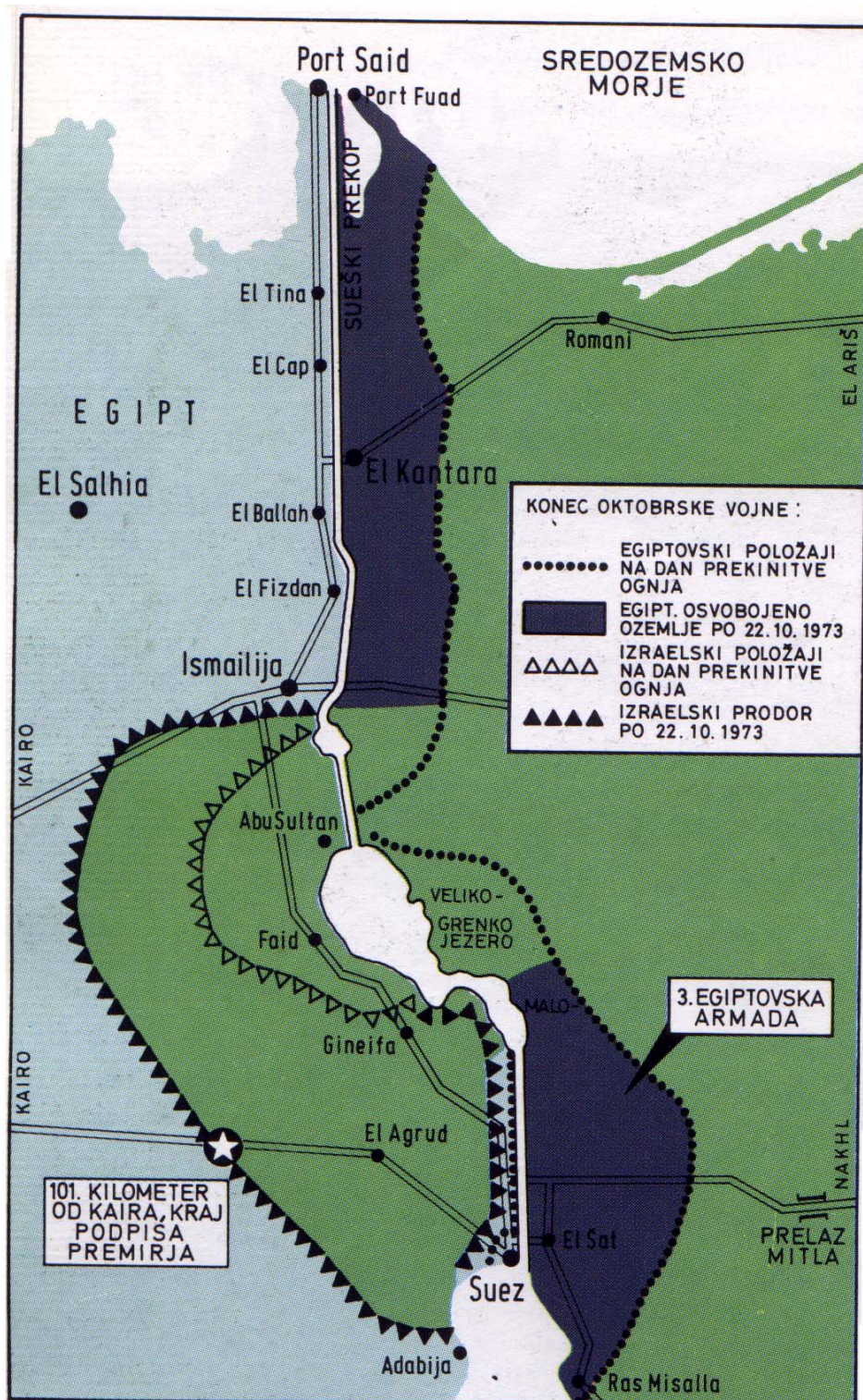
Vir: prirejeno po Novak (1981: 358).

Priloga 5: Golanska fronta

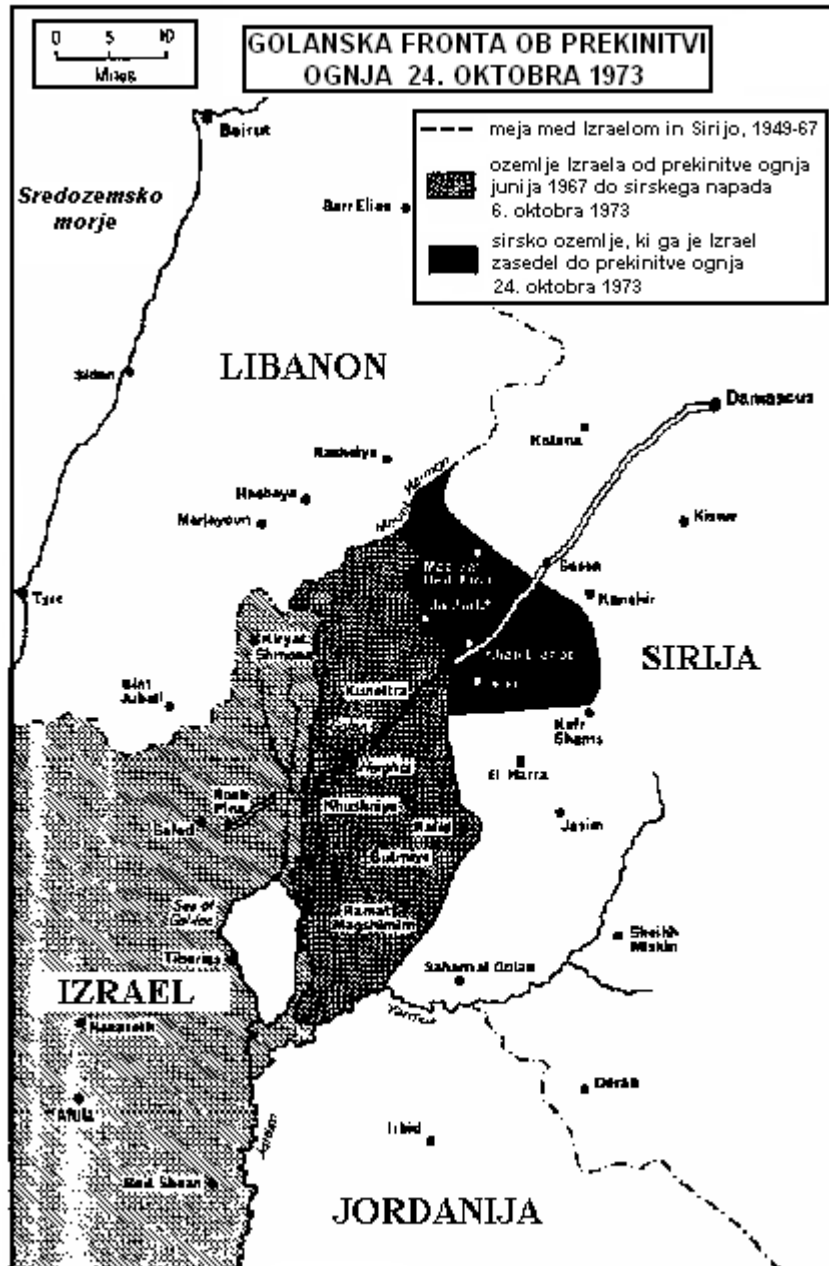
Vir: prirejeno po Novak (1981: 357).

Priloga 6: Sinajska fronta ob koncu vojne

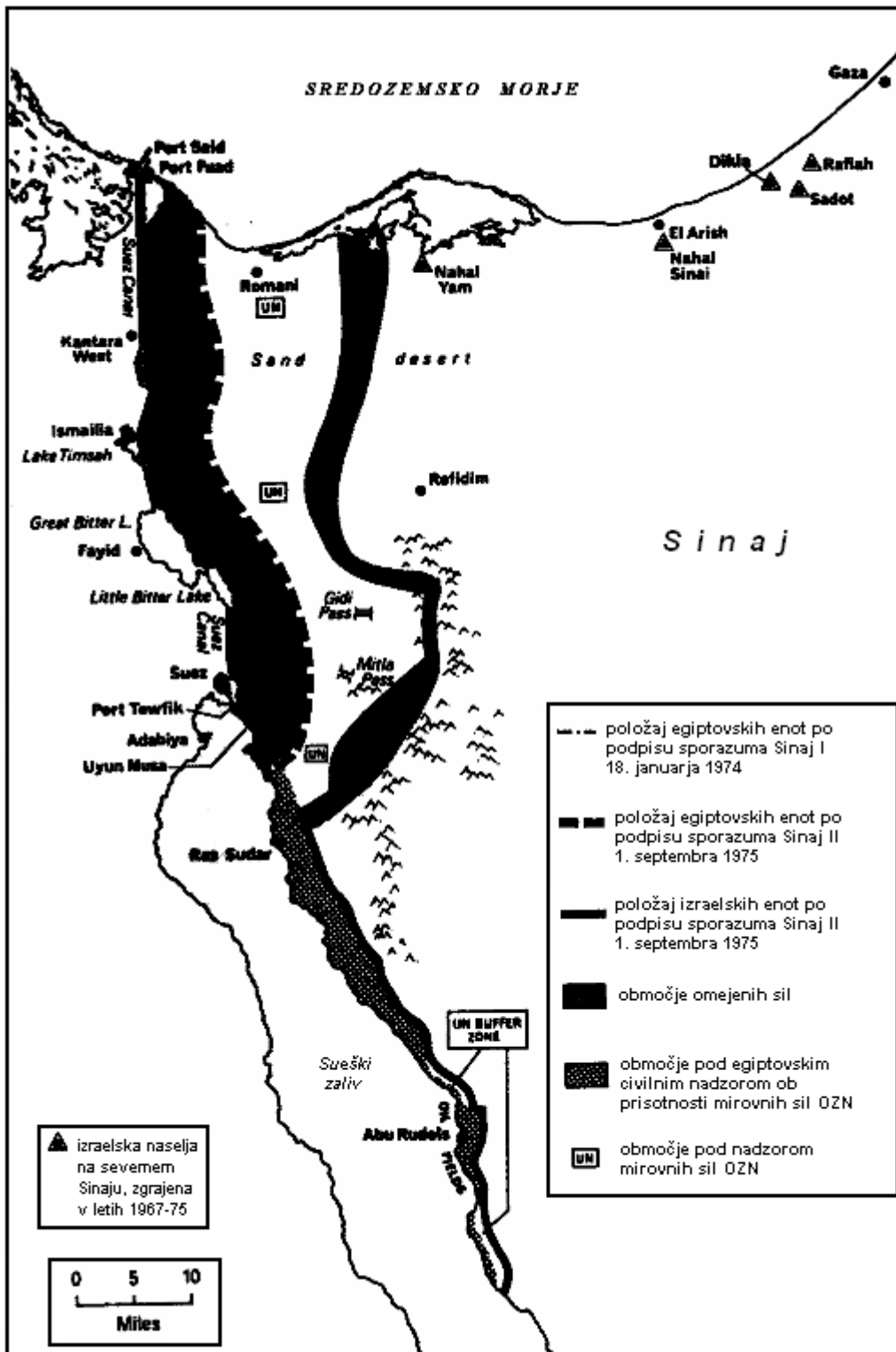
Vir: Novak (1981: 360).

Priloga 7: Golanska fronta ob koncu vojne

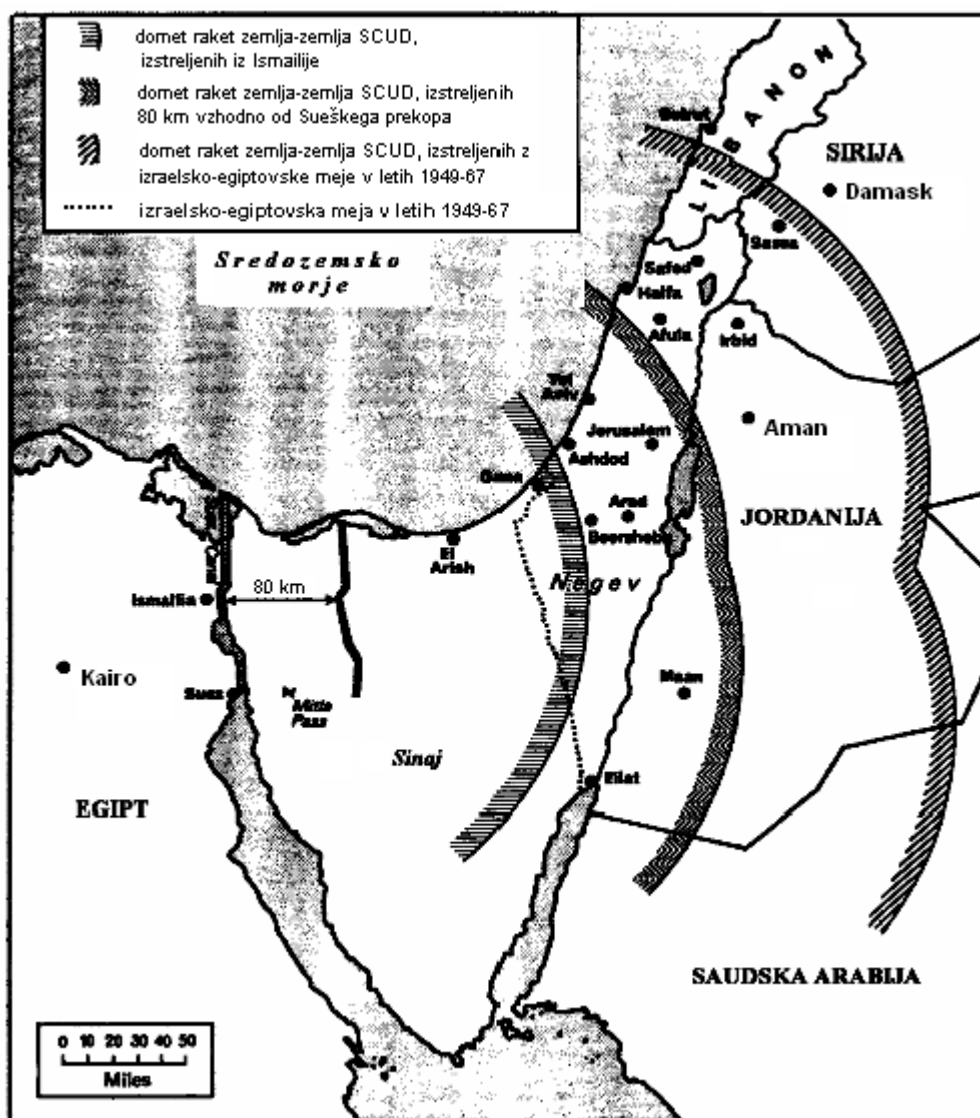
Vir: prirejeno po Gilbert (2002: 94).

Priloga 8: Izraelsko-egiptovski sporazum Sinaj II, 1. september 1975

Vir: prirejeno po Gilbert (2002: 98).

Priloga 9: Domet raket zemlja-zemlja SCUD

Vir: prirejeno po Gilbert (2002: 92).